

Re-Accredited by NAAC with 'A' Grade

VEER NARMAD SOUTH GUJARAT UNIVERSITY

University Campus, Udhna-Magdalla Road, SURAT - 395 007, Gujarat, India.

વીર નર્મદ દક્ષિણ ગુજરાત યુનિવર્સિટી

યુનિવર્સિટી કેમ્પસ, ઉદ્ધના-મગદલ્લા રોડ, સુરત - ૩૯૫ ૦૦૭, ગુજરાત, ભારત.

Tel : +91 - 261 - 2227141 to 2227146, Toll Free : 1800 2333 011, Fax : +91 - 261 - 2227312
E-mail : info@vnsgu.ac.in, Website : www.vnsgu.ac.in

-: પરિપત્ર :-

બી.આર.એસ.નો અભ્યાસક્રમ ચલાવતી સંલગ્ન કોલેજોના આચાર્યશ્રીઓને જણાવવાનું કે, શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨ થી અમલમાં આવનાર B.R.S. અભ્યાસક્રમનું પેડાસમિતિએ તૈયાર કરેલ નવું માળખું અને વિવિધ વિષયોના નવા / સુધારેલા અભ્યાસક્રમો ગ્રામઅભ્યાસ વિષયની અભ્યાસસમિતિ તથા ગ્રામઅભ્યાસ વિદ્યાશાખાની સંયુક્ત સભાની તા.૧૮-૦૩-૨૦૨૧નાં ઠરાવ ક્રમાંક: ૪ અન્વયે નીચે મુજબ એકેડેમિક કાઉન્સિલને કરેલ ભલામણ એકેડેમિક કાઉન્સિલની તા.૦૩/૦૬/૨૦૨૧ ની સભાનાં ઠરાવ ક્રમાંક:૧૨ અન્વયે સ્વીકારી મંજૂર કરેલ છે. તેની જાણ સંબંધકર્તા શિક્ષકો અને વિદ્યાર્થીઓને કરવી, તદ્ઉપરાંત તેનો અમલ કરવો.

ગ્રામઅભ્યાસ વિષયની અભ્યાસસમિતિ તથા ગ્રામઅભ્યાસ વિદ્યાશાખાની સંયુક્ત સભાની તા. ૧૮-૦૩-૨૦૨૧નાં ઠરાવ ક્રમાંક: ૪

:: આથી ઠરાવવામાં આવે છે કે, B.R.S. સેમેસ્ટર-૧ થી સેમેસ્ટર-૬ નું નવું માળખું મંજૂર કરવામાં આવ્યું. B.R.S.ના સેમેસ્ટર-૧ થી ૬ દરમિયાન ભણાવવામાં આવનાર તમામ વિષયોના અભ્યાસક્રમો મંજૂર કરી શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨ ની ક્રમશ: લાગુ પાડવાના રહેશે. જે મંજૂર કરવા એકેડેમિક કાઉન્સિલને ભલામણ કરવામાં આવે છે.

એકેડેમિક કાઉન્સિલની તા.૦૩/૦૬/૨૦૨૧ ની સભાનાં ઠરાવ ક્રમાંક: ૧૨

:: આથી ઠરાવવામાં આવે છે કે, ગ્રામઅભ્યાસ વિષયની અભ્યાસસમિતિ તથા ગ્રામઅભ્યાસ વિદ્યાશાખાની સંયુક્ત સભાની તા. ૧૮-૦૩-૨૦૨૧નાં ઠરાવ ક્રમાંક: ૪ અન્વયે ભલામણ કરેલ ,B.R.S. સેમેસ્ટર-૧ થી સેમેસ્ટર-૬ નું નવું માળખું તથા B.R.S.ના સેમેસ્ટર-૧ થી ૬ ના તમામ વિષયોના અભ્યાસક્રમો મંજૂર કરી શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨ થી ક્રમશ: લાગુ પડે તે રીતે અમલ કરવા મંજૂર કરવામાં આવે છે.

બિડાણ: ઉપર મુજબ

ક્રમાંક : એકે./પરિપત્ર/રૂરલ સ્ટડીઝ/૭૫૩૮/૨૧

તા. ૦૫/૦૬/૨૦૨૧

ઈ.યા.કુલસચિવ

પ્રતિ,

- ૧) બી.આર.એસ.નો અભ્યાસક્રમ ચલાવતી સંલગ્ન કોલેજોના આચાર્યશ્રીઓ.
- ૨) ડીનશ્રી, ગ્રામઅભ્યાસ વિદ્યાશાખા,
- ૩) પરીક્ષા નિયામકશ્રી, પરીક્ષા વિભાગ, વીર નર્મદ દ. ગુ. યુનિવર્સિટી, સુરત.

FACULTY OF RURAL STUDIES

Course of Study

For

THE DEGREE : BACHELOR OF RURAL STUDIES - B.R.S.

(THREE YEARS Course disbursed in SIX SEMESTERS Degree Course)

The objective of the Course is "To provide higher education in rural areas and to develop rural society and the nation".

O.B.R.S. – 1:

A candidate seeking admission to the Bachelor of Rural Studies course must have passed the Higher Secondary (12th Standard) School Certificate Examination of the Gujarat Secondary Education Board or any other Statutory board recognized by the University in any stream with minimum 40% of marks.

O.B.R.S. – 2:

Admission to first semester B.R.S. will be granted strictly in order of merit determined on the basis of marks. Preference will be given to those who have passed to H.S.C. Examination in the immediate preceding year. **A student who has passed the qualifying examination with more than one attempt, for each attempt 1 % marks with a maximum of 6 % marks from the qualifying marks shall be deducted.**

- The candidate seeking admission to B.R.S. Course must remain present at counseling organized by the Central Admission Committee on a date and venue specified by the University.
- Existing Rules for reservation and relaxation for certain category of students as stipulated by the State Government and the University will be followed during admission procedure.

O.B.R.S. – 3:

The number of students admitted to First Semester of BRS course shall be 80 in any affiliated college or institution offering the course.

O.B.R.S. – 4:

The medium of instruction and examination for BRS course shall be Gujarati

R.B.R.S. – 1

The duration of this course will be of three years divided into six semesters. It shall be a full time residential course and candidate admitted to this course shall not be allowed to join any other course simultaneously.

R.B.R.S. – 2

The candidate admitted to First semester B.R.S. will be eligible to appear at the university examination provided he / she fulfills the following conditions.

1. She/he fulfils condition of minimum 80 % attendance in College and Hostel.
2. He/she has put in the required number of manual work hours during each semester which shall be 50 hours.
3. He/she has resided in the college hostels during the entire duration of course.

R.B.R.S. – 3

The Scheme of examination and distribution of marks for the various subjects of study at the First, Second, Third, Fourth, Fifth and Six Semester B.R.S. Examinations under three years course will be as shown in the course structure.

R.B.R.S. – 4

Candidates desirous of appearing at the University Semester B.R.S. Examination must forward their applications in the prescribed form accompanied by a certificate of attendance to the Registrar, through the Principal of the College on or before the date prescribed for the purpose under the relevant Ordinance(s).

R.B.R.S. - 5

The CBCS is not only student centric in the teaching-learning processes but also in their evaluation process. In CBCS, the evaluation process is divided into two parts. The first part-consists of Internal Evaluation (IE) and the second part consists of the Semester End Examination. The division of marks between the two shall be 30 % and 70 % respectively. In the CBCS, the evaluation process shall follow the norm that the faculty, who teaches the course, shall conduct the Internal Evaluation (IE) and the Semester End Examination (SEE). The concerned faculty shall be accountable for transparency and reliability of the entire evaluation of the student in the concerned subject.

5.1 The framework for Internal Evaluation (IE)

Although assessment and evaluation process in CBCS is in continuous mode, for the purpose of finally letting the candidate know his/her progress periodically, an assessment is divided into four discrete components for reporting the scores to the student as earned by him or her.

The details of the Continuous Assessment are summarized in the Table below:

Component	Units covered in a course	Mode of Evaluation	Weightage	Period of Continuous assessment
IE - 1	Initial 30%	Assignments	10%	First part of the semester. To be completed by 5 th week
IE - 2	Next 30%	Written Quiz	10%	Second part of the semester. To be completed by 10 th week
IE - 3	Remaining 40%	Written Test	10%	Third part of the semester. To be completed by 15 th week
SEE	All	Semester End Examination	70%	To be completed between 18 th and 20 th week

- 5.1.1 The CAC (College Advisory Council) shall announce policy for IE for all the courses in the colleges in the beginning of the Semester and the same shall be communicated to the students at least 15 days in advance.
- 5.1.2 The Internal Evaluation and scores of first part of the semester shall be completed during the 5th week of the semester.
- 5.1.3 The Internal Evaluation and scores of the second part of the semester shall be completed during the 10th week of the semester.
- 5.1.4 The Internal Evaluation and scores of third part of the semester will be completed during the 15th week of the semester.
- 5.1.5 In case a student fails to secure 12 out of 30 in the Internal Evaluation (all three components taken together), he/she shall not be allowed to appear for the Semester end examination. If candidate is not appearing in internal examination, he / she will be allowed for one chance to appear for missing test under the following conditions:
- (i) If a student produces the illness certificate of a medical officer of a Government hospital or a campus doctor or a registered medical practitioner.
 - (ii) On account of death of a person who is in blood relation with the candidate.
- 5.1.6 As soon as but not after 15 days of conducting internal examination, the marks sheet of students shall be displayed on the notice board of the college.

5.2 Semester End Examination (SEE)

During the 18th to 20th week of the Semester, a semester-end examination shall be conducted.

- 5.2.1 The duration of the semester-end examination shall be two hours for courses with practical and two and half hours for courses without practical or as per the norms of the University as declared from time to time. A question paper for semester end examination shall not expect the student to reproduce the answers by memorizing the topics, but it shall rather examine the candidate's creativity, comprehension, problem solving ability, interpretation and awareness capabilities.
- 5.2.2 The total weightage for a practical will be of 20 percent, in all the courses containing practical. The practical Examination will be conducted by the University.

5.3 Final awarding of the Grades shall be completed latest by 24th week of the semester.

The head of the College shall forward to the controller of Examination the consolidated marks of all the students in IE and SEE for final computation of the Grade and announcement of the result.

Notes:

1. The result of the evaluated component shall be communicated to the students within 7 days of the completion each component.
2. The final grades shall be announced latest by 24th week

Practical examination

Practical examination (wherever applicable) shall be conducted at the end of every semester. The examination shall be conducted as per norms decided by the concerned authority of the university. Controller of Examination shall announce policy for the practical examination in advance and it shall be made known to the students also in advance. There shall be no internal assessment test for practical/laboratory work.

R.B.R.S. -6. દરેક સેમિસ્ટરમાં કેમ્પસ બહારના ક્ષેત્રિયકાર્ય અનુભવ અને અભ્યાસ સંબંધિત કાર્યક્રમો નીચે પ્રમાણે રહેશે.

૬.૧. પ્રથમ સેમીસ્ટર બી.આર.એસ.

આદિવાસી વિસ્તાર અભ્યાસ શિબીર

દિવસ -૧૨

હેતુઓ :- આ શિબીર દ્વારા વિદ્યાર્થીઓ આદિવાસીઓના નિકટ પરિચયમાં આવે અને તેમના પ્રશ્નોને સમજે તેમના જીવનની લાક્ષણિકતાઓ, મર્યાદાઓ જાણવી તથા તેમની સાથે રહી ભાવાત્મક ઐક્ય કેળવવું.

વિદ્યાર્થીએ શિબીર દરમ્યાન આદિવાસી વિસ્તાર અને તેમના જીવનના વિવિધ પાસાઓ વિશે ,નિષ્ણાંતોના અભિપ્રાયોને સેવકોના વ્યાખ્યાનોનું આયોજન કરી આ વિષયોમાં ઊડાણપૂર્વક માહિતી મેળવવી.

શિબીર દરમ્યાન વિદ્યાર્થી જનસંપર્ક તથા સાંસ્કૃતિક કાર્યક્રમો દ્વારા સ્થાનિક રહેવાસીઓની નિકટતા કેળવી તેમને ખેતી ગોપાલન, આરોગ્ય વગેરે વિષયોની અદ્યતન માહિતી આપવી.

સમગ્ર શિબીર દરમ્યાન વિદ્યાર્થીઓ મેળવેલ માહિતીના આધારે આદિવાસી જીવન વિશે નિબંધ તૈયાર કરવો.

૬.૨. બીજું સેમીસ્ટર બી.આર.એસ.

શૈક્ષણિક પ્રવાસ (ગુજરાત)

દિવસ - ૭

હેતુઓ : શૈક્ષણિક પ્રવાસ દ્વારા ગુજરાતમાં કાર્યરત શૈક્ષણિક અને રચનાત્મક કાર્ય કરતી સંસ્થાઓની મુલાકાત લઈ ત્યાં ચાલતી વિવિધ પ્રકારની પ્રવૃત્તિઓની જાણકારી મેળવવી અને વિગતે નોંધ તૈયાર કરવી.

૬.૩. ત્રીજું સેમીસ્ટર બી.આર.એસ.

ખેડૂત કુટુંબ કાર્ય શિબીર

દિવસ -૧૨

ત્રીજા સેમીસ્ટરના અભ્યાસક્રમ દરમ્યાન દરેક વિદ્યાર્થીએ બાર દિવસનો ખેડૂત કુટુંબ કાર્યશિબીર અભ્યાસક્રમના ભાગરૂપે ખેડૂત પાસે રહી કુટુંબનો નિકટ પરિચય કેળવવી તેનો સંવાંગી અભ્યાસ કરવો તેમજ ખેડૂત કુટુંબ સાથે રહી ખેતરોમાં પ્રત્યક્ષપણે ખેતી કાર્યમાં જોડાવું તે ઉપરાંત ગ્રામસંપર્ક,યુવાસંપર્ક દ્વારા ગામના ,ખેતીના પ્રશ્નોનો અભ્યાસ કરવો.

૬.૪. ચોથું સેમીસ્ટર બી.આર.એસ.

શૈક્ષણિક પ્રવાસ (ગુજરાત બહારનો)

દિવસ -૧૨

હેતુઓ :- અભ્યાસક્રમના ભાગરૂપે વિદ્યાર્થીઓને બાર દિવસનો શૈક્ષણિક પ્રવાસ ગુજરાત બહારનો જુદા જુદા વિષયોને અનુરૂપ કેન્દ્રોની મુલાકાત લેશે સાથે સાથે જે તે વિસ્તારની સંસ્કૃતિ,કલા તેમજ ધાર્મિક સ્થળોની જાણકારી મેળવી તેનો વિગતે અહેવાલ તૈયાર કરવાનો રહેશે.

૬.૫. પાંચમું સેમીસ્ટર બી.આર.એસ.

અભ્યાસ કેન્દ્રનિવાસ

દિવસ -૩૦

હેતુઓ :- વિદ્યાર્થીઓ તેના મુખ્ય વિષયને અનુરૂપ પ્રત્યક્ષ કાર્ય દ્વારા તેનો સંવાગી અભ્યાસ કરી તેનો અહેવાલ તૈયાર કરવો તે માટે મુખ્ય વિષયને અનુરૂપ ગૌશાળા, ડેરી, સહકારી મંડળી, ગ્રામ પંચાયત , પ્રગતિશીલ ખેડૂતનું ખેતર, બાગ નર્સરી ગ્રામવિકાસ યોજના કેન્દ્ર, તાલુકા પંચાયત, ગ્રામીણ બેંકો, સ્વૈચ્છિક સંગઠનો, કૃષિ યુનિવર્સિટી વગેરે કેન્દ્રોમાં પ્રત્યક્ષ કાર્યથી પોતાના જ્ઞાનને સઘન બનાવે અને તે દ્વારા ભવિષ્યના કરવાના કામ માટેનો અભિમાન કેળવે.

દ.પ. : છઠ્ઠું સેમીસ્ટર બી.આર.એસ. - ગ્રામ નિવાસ

હેતુઓ:- ગ્રામ નિવાસ દરમ્યાન વિદ્યાર્થીઓ તેમના મુખ્ય વિષયને અનુરૂપ ગ્રામીણ સામાજિક / આર્થિક માળખાથી અને સંસ્થાઓથી પરિચિત થાય.

દ.દ. છઠ્ઠું સેમીસ્ટર બી.આર.એસ.

પ્રોજેક્ટ વર્ક (શોધ નિબંધ)

દિવસ -30

હેતુઓ :- આ અભ્યાસ કાર્યક્રમ દ્વારા વિદ્યાર્થી પોતાના મુખ્ય વિષયને અનુરૂપ જુદા જુદા ક્ષેત્રોનો વિગતે સંશોધન અભ્યાસ કરી તેનો શોધનિબંધ તૈયાર કરશે. આ શોધ નિબંધ સંશોધનની પ્રક્રિયામાંથી પસાર થતો હોવો જોઈશે અને તેનું આંકડાકીય પૃથ્થકરણ થયેલ હોવું જોઈશે.

R.B.R.S. - 7. PROMOTION, RE-ADMISSION RULES & MAXIMUM TIME FOR COMPLETION OF COURSE

7.1 Rules of promotion shall be as under:

7.1.1 The passing standard from one semester to the next, at present, is 36 % for both IEE and SEE. Provided student undergoes a regular course of study of the semester I and fulfills the required criterion of attendance and secures minimum 11 (out of 30) marks in the internal assessment component of each course.

7.1.2 The rules for keeping terms (ATKT) shall be as per the norms of the University as declared from time to time.

7.2 Rules and the Procedure for granting Re-admission to the student shall be as under:

A student is eligible for re-admission to the same semester or immediate next semester.

7.2.1 A student who has not put in the required attendance in a course in the concern Programme of a semester and thus detained is eligible for re-admission in the semester where his attendance was short, or

7.2.2 A student who has not cleared the required number of Courses and thus detained is eligible for re-admission in the semester where he/she failed to clear the required number of courses ; or

7.2.3 A student who has left the study, after completing a semester on personal / health grounds but desired to continue his/her studies after a short break in the immediate next semester:

7.2.4 A student who had put in less than 75% of attendance in a semester and not registered for the examination shall be considered for the re-admission in the same semester.

Semester Grade Point Average (SGPA)

Credit Points for the course = No. of Credits assigned for the course x Grade Point secured for that course.

SGPA indicates the performance of a student in a given Semester. SGPA is based on the total credit points earned by the student in all the courses and the total number of credits assigned to the courses/papers in a Semester.

Note:

SGPA is computed only if the candidate passes in all the courses (gets a minimum

'E' Grade in all Courses)

The following examples illustrate the calculation of Grade Points, Credit Points and Semester Grade Point Average (SGPA) and Cumulative Grade Point Average (CGPA). The percentage of marks shown in column III is the marks secured by the student in the Internal Evaluation and Semester End Examination put together.

Example: Faculty of Rural Studies

B. R. S. SEMESTER-1

Course code	Credits	% of Marks	Grade Letter	Grade Point	Credit Points = Credits x
101 F	4	60	B	8	4 x 8 = 24 32
102 F	3	50	D	6	3 x 6 = 18 18
103 F	4	70	A	9	4 x 9 = 27 36
104 F	4	75	A	9	4 x 9 = 27 36
105 F	4	65	B	8	4 x 8 = 24 32
106 F	4	58	C	7	4 x 7 = 28 28
107 F	4	70	A	9	4 x 9 = 36 36
108 E	3	65	B	8	3 x 8 = 24 24
Total	30				192 242

(F= Foundation, C= Core and E= Elective)

Total Credit Points obtained for all the papers in the Semester-I = ~~192~~ **242**

Total Credits assigned to all the papers in the Semester-I = ~~24~~ **30**

SGPA = $\frac{\text{Total Credit Points in the Semester-I}}{\text{Total Credits in the Semester-I}}$ = $\frac{192}{24} = 8$

Total Credits in the Semester-I

$\frac{242}{30} = 8$

SGPA for SEMESTER -1 = 8

Example:

SEMESTER-2

Course/paper	Credits	% of Marks	Grade Letter	Grade Point	Credit Points = Credits x
201 F	4	70	A	9	4x9=27 36
202 F	3	65	B	8	3x8=24 24
203 F	3	70	A	9	4x9=27 36
204 F	3	75	A	9	4x9=27 36
205 F	3	75	A	9	4x9=27 36
206 F	4	55	C	7	4x7=28 28
207 F	3	67	B	8	3x8=24 32
208 E	3	78	A	9	3x9=27 27
Total	24	30			204 255

Total Credit Points:

~~204~~ 255

Total Credits:

~~24~~ 30

SGPA = $\frac{\text{Total Credit Points in the Semester-2}}{\text{Total Credits in the Semester-2}}$

= $\frac{204}{24} = 8.5$

$\frac{255}{30} = 8.5$

Total Credits in the Semester-2

SGPA for II- SEMESTER=8.5

Example:

SEMESTER-3

Course/paper	Credits	% of Marks	Grade Letter	Grade Point	Credit Points = Credits x
301 F	3	60	B	8	3x8=24 24
302 F	4	50	D	6	4x6=24 24
303 F	4	70	A	9	4x9=27 36
304 C	4	75	A	9	4x9=27 36
305 C	4	80	A	9	4x9=27 36
306 F	3	49	E	5	3x5=15 15
307 E	3	58	C	7	3x7=21 21
308 E	3	76	A	9	3x9=27 27
Total	24	28			186 219

Total Credit Points:

~~186~~ 219

Total Credits:

24 28

SGPA = $\frac{\text{Total Credit Points in the Semester-3}}{\text{Total credits in Semester-3}}$

= $\frac{186}{24} = 7.75$

$\frac{219}{28} = 7.8$

Total credits in Semester-3

SGPA for SEMESTER -3 = ~~7.5~~ 7.8

Example

SEMESTER-4

Course/paper	Credits	% of Marks	Grade Letter	Grade Point	Credit Points = Credits x
401 F	3 ³	60	B	8	3 x 8 = 24 ²⁴
402 F	3 ⁴	50	D	6	4 x 6 = 18 ²⁴
403 F	3 ⁴	70	A	9	3 x 9 = 27 ³⁶
404 C	3 ⁴	75	A	9	3 x 9 = 27 ³⁶
405 C ^C	3 ⁴	80	A	9	4 x 9 = 27 ³⁶
406 F	3 ³	80	A	9	3 x 9 = 27 ²⁷
407 E	3 ³	65	B	8	3 x 8 = 24 ²⁴
408 E	3 ³	73	A	9	3 x 9 = 27 ²⁷
Total	24 ²⁸				201 ²³⁴

Total Credit Points: ~~201~~ ²³⁴

Total Credits: ~~24~~ ²⁸

SGPA = Total Credit Points in the Semester-4

= ~~201/24~~ ^{234/28 = 8.36}

Total Credits in the Semester-4

SGPA for SEMESTER -4 = ~~8.37~~ ^{8.36}

Example

SEMESTER-5

Course/paper	Credits	% of Marks	Grade Letter	Grade Point	Credit Points = Credits x
501 F	3	60	B	8	3 x 8 = 24 ²⁴
502 C	3 ⁴	50	D	6	4 x 6 = 18 ²⁴
503 C	3 ⁴	70	A	9	3 x 9 = 27 ³⁶
504 C	3 ⁴	75	A	9	4 x 9 = 27 ³⁶
505 C	3 ⁴	50	D	6	4 x 6 = 18 ³⁶
506 C	3	60	B	8	3 x 8 = 24 ²⁴
507 E	3	65	B	8	3 x 8 = 24 ²⁴
508 E	3	73	A	9	3 x 9 = 27 ²⁷
Total	24 ²⁸				189 ²³¹

Total Credit Points: ~~189~~ ²³¹

Total Credits: ~~24~~ ²⁸

SGPA = Total Credit Points in the Semester-4

= ~~189/24~~ ^{231/28 = 8.25}

Total Credits in the Semester-4

SGPA for SEMESTER -5 = ~~7.87~~ 8.25

Example

SEMESTER - 6

Course/paper	Credits	% of Marks	Grade Letter	Grade Point	Credit Points = Credits x
601 C	8	60	B	8	8 x 8 = 24 64
602 C	8	50	D	6	8 x 6 = 18 48
603 C	10	70	A	9	10 x 9 = 27 90
604 C	3	75	A	9	3 x 9 = 27
605 C	3	80	A	9	3 x 9 = 27
606 C	3	80	A	9	3 x 9 = 27
607 E	3	65	B	8	3 x 8 = 24
608 E	3	75	A	9	3 x 9 = 27
Total	24 26				201 202

Total Credit Points: ~~201~~ 202

Total Credits: ~~24~~ 26

$202 / 26 =$

SGPA = $\frac{\text{Total Credit Points in the Semester-4}}{\text{Total Credits in the Semester-4}} = \frac{201}{24} = 8.37$ 7.7

Total Credits in the Semester-4

SGPA for SEMESTER -6 = ~~8.37~~ 7.7

Cumulative Grade Point Average (CGPA)

CGPA refers to the Cumulative Grade Point Average weighted across all the semesters (6 Semesters). CGPA is obtained by dividing the total number of credit points (CPTs) in all the semesters by the total number of credits in all the Semesters. The final result at the end of all the semesters is declared in the form of CGPA.

Note: CGPA is calculated only when the candidate passes in all the courses of all the semesters.

Example: Faculty of Rural Studies

I Semester:	Total CPTs =	192 242	Total Credit =	24	30
II Semester:	Total CPTs =	204 255	Total Credit =	24	30
III Semester:	Total Cpts =	186 219	Total Credits =	24	28
IV Semester:	Total CPTs =	201 234	Total Credits =	24	28
V Semester:	Total CPTs =	189 231	Total Credits =	24	28

VI Semester: Total CPTs = ~~201~~ ²⁰² Total Credits = ~~24~~ ²⁶

Total Credit Points Obtained From Sem. - 1 to Sem. -6

CGPA = $\frac{\text{Total Credit Points Obtained From Sem. - 1 to Sem. -6}}{\text{Total Credits of Sem. -1 to Sem. -6}}$

In the present example:

CGPA = $\frac{192+204+186+201+189+201}{24+24+24+24+24+24} = \frac{242 + 255 + 219 + 234 + 231 + 202}{30+30+28+28+28+26} = \frac{1383}{170} = 66.95$

~~173/144 = 8.14 i.e. FIRST DIVISION~~ *second division*

8.4 The result of the successful candidates shall be classified as follows:

- i. First Division with Distinction: CGPA from 9.00 to 10.00
- ii. First Division: CGPA from 8.00 to 8.99
- iii. Second Division (Upper): CGPA from 7.00 to 7.99
- iii. Second Division (Lower): CGPA from 6.00 to 6.99
- iv. Pass Division: CGPA from 5.00 to 5.99

R.B.R.S. – 9

9.1 Rules for selection of Core Subject:

- 9.1.1 A general merit list will be prepared on the basis of percentage of marks obtained at BRS Semester I /or Semester I and II.
- 9.1.2 The Core subject will be allotted at the beginning of Semester III as per own choice of each student according to the merit list prepared in 9.1.1 above.
- 9.1.3 The equal number of students will be allotted in each Core subject.
- 9.1.4 In case if two or more students have equal merit in the merit list, then the percentage of std. 10 will be considered to offer the subject.

9.1.5 A core subject once selected shall not be changed after completion of Semester III examination.

9.2 Rules for Selection of Elective Subjects:

9.2.1 The Elective subjects shall be offered to students looking to the availability of the teachers in a particular college or nearby colleges.

9.2.2 Out of the titles offered under a particular Elective Subject, the number of students should be distributed equally.

9.2.3 The distribution of students in titles offered under a particular Elective subject may be variable within the range of 10 percent.

અભ્યાસક્રમ બરાબર છે.

૧ જુન ૨૦૧૯

BACHELOR OF RURAL STUDIES

SEMESTER -I

વિષય : પર્યાવરણીય અભ્યાસ (01) પર્યાવરણ શિક્ષણ (૧) :- ~~૩+૧~~
(૩+૧)

હેતુઓ :-

- (૧) વિદ્યાર્થીઓ પર્યાવરણ સંરક્ષણનું મહત્વ સમજે.
- (૨) વિદ્યાર્થીઓ પ્રાકૃતિક સંપતિનું મહત્વ સમજી અને તેનો વિવેકપૂર્વક ઉપયોગ કરવાની સમજ કેળવે.
- (૩) વિદ્યાર્થીઓ પોતાની આસપાસના નિવસનતંત્રથી માહિતગાર બને.
- (૪) વિદ્યાર્થીઓ જૈવવિવિધતાનું મહત્વ સમજે અને તેના સંરક્ષણની બાબતોથી માહિતગાર બને.
- (૫) વિદ્યાર્થી પ્રદૂષણ વિશે ઊંડો ખ્યાલ મેળવી તેના નિયંત્રણ માટે પ્રયત્નો કરતા થાય.
- (૬) વિદ્યાર્થીઓ પર્યાવરણના સામાજિક પ્રશ્નોથી માહિતગાર બને.

અભ્યાસક્રમ :-

એકમ - ૧ પર્યાવરણ એટલે શું ?

પર્યાવરણનું કાર્યક્ષેત્ર અને મહત્વ .
પર્યાવરણ જન-જાગૃતિ

એકમ - ૨ પ્રાકૃતિક સંપતિ :-

૧. જંગલ સંપતિ :-

મહત્વ, ગુજરાતનાં જંગલોના પ્રકારો,
વનઉન્મુલન અને તેના કારણો

૨. જળ સંપતિ :-

જળ સંરક્ષણના ઉપાયો

૩. જમીન સંપતિ :-

જમીનનું મહત્વ, જમીનની ફળદ્રુપતામાં ઘટાડો, જમીન સંરક્ષણ

૪. ઊર્જા સંપતિ :-

ઊર્જાની વધતી જરૂરીયાત, ઊર્જાનું વર્ગીકરણ .

એકમ - ૩ નિવસનતંત્ર એટલે શું ? તેના ઘટકો (૧) જૈવિક (૨) અજૈવિક

પરિસ્થિતિ વિજ્ઞાનની વ્યાખ્યા .

Foundation -I

Marks -100+50

Credits 3+1=4

Marks 100+50=150

Total credit = ~~30~~ 4

~~Credit 3~~ (૧૦%)

~~Credit 9~~ (૩૦%)

~~Credit 3~~ (૧૦%)

પરિસ્થિતિકીય પિરામીડ : સંખ્યા , જૈવભાર અને ઉર્જાનો પિરામીડ

એકમ - ૪ જૈવવિવિધતા :-

~~Credit 3~~ (૧૦%)

વ્યાખ્યા , મહત્વ, જૈવવિવિધતાનું સંરક્ષણ

(૧) બાહ્ય પરિસ્થિતિ દ્વારા (૨) આંતરિક વ્યવસ્થા દ્વારા

એકમ - ૫ પર્યાવરણીય પ્રદૂષણ :-

~~Credit 6~~ (૨૦%)

પ્રદૂષણની વ્યાખ્યા .

પ્રદૂષણના પ્રકારો.

૧. વાયુ પ્રદૂષણ :- કારણો, અસર અને અટકાવવાના ઉપાયો

૨. જળ પ્રદૂષણ :- કારણો , અસર અને ઉપાયો .

૩. ધ્વનિ પ્રદૂષણ :- વ્યાખ્યા , કારણો અને નિયંત્રણ

એકમ - ૬ સામાજિક પ્રશ્નો અને પર્યાવરણ :- ૧

~~Credit 6~~ (૨૦%)

૧. વસ્તી વધારો અને પર્યાવરણ .

૨. શહેર અને ઉર્જા પ્રશ્ન .

૩. પર્યાવરણ અને આરોગ્ય .

પ્રત્યક્ષ કાર્યો :-

(૧) જળ પ્રદૂષિત વિસ્તારોની મુલાકાત લઈ અભ્યાસ કરવો .

~~Credit 5~~ (૩૦%)

(૨) રાસાયણિક જંતુનાશકોની અસરનો અભ્યાસ કરવો.

~~Credit 5~~ (૩૫%)

(૩) ઉદ્યોગોના કારણે માનવચ્છવન ઉપર થતા પ્રદૂષણનો અભ્યાસ કરવો

~~Credit 5~~ (૩૫%)

સંદર્ભ ગ્રંથો :-

(૧) પર્યાવરણ શાસ્ત્ર

- બિપીનભાઈ જોષી

(૨) પર્યાવરણ અને ભૂકંપ ઇજનેરી

- ડૉ.એમ.બી.ગોહિલ ,

સનિલ કે.પોપટ , દિવ્યા પી.ગોહિલ

(૩) પર્યાવરણ સાથી

- રમેશ સાવલિયા

(૪) પર્યાવરણ

- ડૉ. એમ.બી.ગોહિલ

દિવ્યા પી.ગોહિલ:

(૫) ચાલો જાગીએ પર્યાવરણને બચાવીએ

- ડૉ.રમેશચંદ્ર જે.ભાયાણી

BACHELOR OF RURAL STUDIES

SEMESTER –I

Subject : English (01)

(3+0)

**Foundation -1²
Marks -100**

Objectives :

1. To strengthen the vocabulary of students .
2. To strengthen the grammar capacity ,ability of the students.
3. To introduce the students to English Literature.

~~70+30=100~~
credit 3

1. Text

Six Tales from Shakespeare – Published by : Macmillan Publication Here the students will learn the first three comedies of Shakespeare Here the short questions, reference to context –will be asked .

➤ **Comedies**

1. THE MERCHANT OF VENICE
2. THE TAMING OF THE SHREW
3. THE TAMPEST

2. Grammar

1. Part of Speech
2. Tenses
3. Articles
4. Prefix –Suffix

3. Letter Writing

(Social and friendly letters only)

Here the students will attempt any one of the letters during the Annual exam.

Paper style

- Q-1:- Short Question (10 Marks)
- Q-2:- Reference to context (from prescribe text book) (10 Marks)
- Q-3 (A) Identify the Parts of Speech. (15 Marks)
(B) Do as Directed. (Article, Prefix-Suffix) (15 Marks)
- Q-4 Letter Writing (10 Marks)
- Q-5 Fill in the blanks. (Tense) (10 Marks)

Reference books

1. Six Tales from Shakespeare – Published by : Macmillan Publication
2. High School English Grammar -Pub: -Oxford University

BACHELOR OF RURAL STUDIES

SEMESTER –II

Foundation –II

Subject : English(02)

(3+0)

Marks -100

Objectives:

- To strengthen the vocabulary of students.
- To strengthen the grammar capacity ability of the students.
- To introduce the students to English Literature.
- To generate interest of the students for English Literature.
- To strengthen the structural capacity of students for grammar

~~90/30/100~~
credit - 3

1. Text

Six Tales from Shakespeare- Published by : Macmillan Publication Here the students will learn the first three tragedies of Shakespeare Here Short questions, Reference to context –will be asked

➤ **TRAGEDIES**

1. JULIUS CAESAR
2. KING LEAR
3. MACBETH

2. Grammar

1. Types Of Sentence
2. Modal Auxiliary
3. Degree Of Comparison
4. Question Tag

3. Report Writing

4. Translation (Gujarati to English)

Paper style

- Q-1-: Short Question (10 Marks)
- Q-2-: Reference to context (from prescribe text book) (10 Marks)
- Q-3 (A) Identify the types of Sentence. (10 Marks)
(B) Do as Directed. (Modal Auxiliary, Question Tag) (10 Marks)
- Q-4 Degree of Comparison (10 Marks)
- Q-5 (A) Report Writing (10 Marks)
(B) Translation (10 Marks)

Reference books

1. Six Tales from Shakespeare – Published by : Macmillan Publication
2. High School English Grammar -Pub: -Oxford University

Bachelor of Rural Studies

Sem. I Husbandry

Animal Rearing and Management

Foundation - 4

પશુ ઉછેર અને વ્યવસ્થાન, રજીસ્ટરેડ ક્રેડિટ 3 + 1 = 4
૫૨૫૫૧૭

Bachelor of Rural Studies(ગ્રામ વિદ્યા વિશારદ)

Semester 1	F.Y.B.R.S.	Foundation - 1
Subject: Animal Rearing and Management	2+1	marks 100+50=150

હેતુઓ:-

credits - 4

(૧) આ વિષય વિદ્યાર્થીઓને પશુપાલનનું મહત્વ સમજવામાં મદદરૂપ થશે અને સાથે સાથે પશુપાલન સંબંધિત સમસ્યાઓ સમજીને તેની પશુપાલન ક્ષેત્રે મહત્તમ ઉપયોગ કરવાની ક્ષમતા કેળવશે જેથી પશુપાલન એક આર્થિક વ્યવસાય તરીકે વિકસે

(3+1)

સૈદ્ધાંતિક અભ્યાસક્રમ:-

(૧) માનવજીવનમાં પશુપાલનનું મહત્વ.

(૨) ગુજરાત રાજ્યની મહત્વની ગાયો, વિદેશી ગાયો અને ભેંસો ની ઓલાદો તથા તેની ખાસિયતો.

(૩) પશુ વ્યવસ્થાપન :- પશુ ઘરની ડિઝાઇન, પશુ રહેઠાણ ના પ્રકાર.

(૪) ગર્ભવતી ગાય ની સંભાળ, પ્રસવ દરમિયાન અને પ્રસૂતા ગાય ની સંભાળ, તાજા જન્મેલા બચ્ચા ની સંભાળ.

(૫) ખસીકરણ : તેની વિવિધ પદ્ધતિઓ અને ખસીકરણ નું મહત્વ.

(૬) શીંગડા દૂર કરવા નું મહત્વ અને પદ્ધતિઓ.

(૭) પશુ પોષણ:- તેનું મહત્વ અને ખોરાક આપવા ના ધોરણો તેમજ સાઇલેજ અને ઘાસચારા ની જાળવણી.

(૮) આરતીય ડાંગરોનાં અપેક્ષા દૂધ ઉત્પાદનના કારણો અને તેનાં ધિવારણના પગલાંઓ પ્રત્યક્ષ કાર્યો:-

(૧) ગૌશાળાની મુલાકાત લઇ ગાય તથા ભેંસની વિવિધ ઓલાદોની લાક્ષણિકતાઓ વિશે જાણકારી મેળવવી.

(૨) જુદા જુદા પ્રકારના પશુ રહેઠાણો નો પ્રત્યક્ષ અભ્યાસ.

(૩) પશુ રહેઠાણ ની સ્વચ્છતા ની જુદી-જુદી પદ્ધતિઓનો અભ્યાસ કરવો.

(૪) ગાભણ ગાય નો પ્રત્યક્ષ અભ્યાસ.

(૫) ખસીકરણ અને શીંગડા દૂર કરવાની પદ્ધતિઓ જાણવી.

(૬) ઋતુ માં આવેલ ગાયના લક્ષણોનો પ્રત્યક્ષ અભ્યાસ.

(૭) વિવિધ પ્રકારના ઘાસચારા નો પ્રત્યક્ષ અભ્યાસ

સંદર્ભ ગ્રંથો:-

(૧) પશુ વ્યવસ્થા - અરૂણભાઈ ડી દવે - યુનિવર્સિટી ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ

(૨) પશુ માદા રોગ અને પ્રસૂતિ વિજ્ઞાન ભાગ 1-2-3- શ્રીનિવાસ કોડાગલી-યુનિવર્સિટી ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ.

એફ.વાય.બી.આર.એસ.

સેમેસ્ટર - ૧

વિષય :- બાગાયત અને વનવિદ્યા

Agriculture and Forestry.

Mark - 100 + 50 = 150

Foundation - 5

❖ હેતુ:-

Credit 3 + 1

આ વિષયના અભ્યાસ દ્વારા વિદ્યાર્થીઓને બાગાયતના પાયાના સિદ્ધાંતોની જાણકારી અને સમજ મેળવે જેથી તેઓ ગામના બાગાયત સંદર્ભી પશ્ચો સમજીને તેમનો ઉકેલ મેળવી શકે. વધુમાં આ વિષયની જાણકારી મેળવી વિદ્યાર્થી પોતે બાગાયત સંબંધિત કાર્યો સ્વતંત્ર રીતે કરીને તેમની આર્થિક પરિસ્થિતિમાં સુધારો લાવી શકે.

❖ અભ્યાસક્રમ (સૈદ્ધાંતિક) :- (Credit 30 & weight 100%)

૧. વનસ્પતિ જીવનો પરિચય, લાક્ષણિકતા (ખૂબીઓ), વનસ્પતિનું વર્ગીકરણ (Lecture - 3) 10 %
૨. માનવજીવનના ખોરાકમાં ફળોનું મહત્વ-આહાર અને પોષક પુરક ખોરાક તરીકે ફળો (Lecture - 3) 10 %
૩. બાગાયત વિષયના પાયાના શબ્દોની સમજ

❖ વ્યાખ્યા અને સમજૂતી :-

(I) બાગાયત (II) ફળવિદ્યા (III) શાકભાજી વિજ્ઞાન (IV) ફુલોની ખેતી (V) જંગલો (VI) બગીચો (VII) મોસમી ફુલો (VIII) વર્ષાયુ ફુલો (IX) ગ્રીનહાઉસ (X) જૈવિક ખાતરો (XI) વનસ્પતિ અંતઃ સ્ત્રાવો (હોર્મોન્સ) (XII) આંખકલમ (XIII) દાખકલમ (XIV) કલમ (XV) નર્સરી.

૪. ફળઉછેર માટે સ્થળની પસંદગી વખતે ધ્યાનમાં રાખવાની પ્રાથમિક બાબતો જેવી કે આબોહવા, જમીન, પાણી અને બીજી સગવડતાઓ.
૫. ફળપાકોનું મહત્વ અને ગુજરાતમાં હાલને બાગાયતી પાકોની સ્થિતિ

પૌષ્ટિકતાની દ્રષ્ટિએ, આર્થિક દ્રષ્ટિએ, પડતર જમીનના વપરાશ, વિદેશી હુંડિયામણની દ્રષ્ટિએ, ફળફળાદી આધારીત ઉદ્યોગોની દ્રષ્ટિએ, રોજગારીની તકો વધારવા, જુદા જુદા હવામાન અને ભૌગોલિક વિસ્તારોના ઉપયોગની દ્રષ્ટિએ સહકારી સંસ્થા અને બજારની દ્રષ્ટિએ.

❖ પ્રત્યક્ષ કાર્યો :-

૧. કોલેજ કેમ્પસની જુદી જુદી વનસ્પતિની ઓળખ.
૨. જુદા જુદા ફળોમાં રહેલા પોષક તત્વોની જાણકારી મેળવે.
૩. નજીકના પ્રગતિશીલ ખેડુતની ફળવાડીની મુલાકાત લેવી.

❖ સંદર્ભ ગ્રંથો :-

૧. સામાન્ય કૃષિવિજ્ઞાન - ડૉ. છોટુભાઈ જે પટેલ - યુનિ. ગ્રંથ. નિ. બોર્ડ
૨. ફળવિદ્યા - શ્રી બાબુભાઈ અવરાણી - યુનિ. ગ્રંથ. નિ. બોર્ડ
૩. ફળવિશેષાંક - કૃષિ ગો વિદ્યા. - ગુ. કૃ. યુનિવર્સિટી- આણંદ.

એફ.વાય.બી.આર.એસ.

સેમેસ્ટર - ૧

વિષય :- ગ્રામ વિસ્તરણ - ફાઉન્ડેશન - ૬

Subject: Rural Extension - Foundation -6

(2+1 = 3)

Total Lecture:- 30+15=45 Marks :- 100. Practical = 50. (Credit - 3)

Credit: 3+1 = 4

❖ હેતુઓ :-

- (૧) ગ્રામ વિસ્તરણની પાયાની બાબતો વિદ્યાર્થી સમજે તથા આ બાબતે ગ્રામજનો સુધી કેવી રીતે પહોચાડવી તે બાબત સમજે.
- (૨) ગ્રામજનોની જરૂરીયાત - રસને સમજતાં શીખે.
- (૩) ગ્રામજનો કઈ રીતે નવી બાબતો શીખે છે. અને નવા વિચારો અપનાવે છે. તેની સમજ વિદ્યાર્થી કળવે.

❖ અભ્યાસક્રમ :-

- (૧) વિસ્તરણ શિક્ષણનો અર્થ - વ્યાખ્યા - જરૂરીયાત - કાર્યક્ષેત્ર - તત્વો - સિદ્ધાંતો - તત્વજ્ઞાન.
- (૨) વિસ્તરણ શિક્ષણ પ્રક્રિયાનાં સોપાન, તથા વિસ્તરણ શિક્ષણ અને સામાન્ય શિક્ષણ વચ્ચેનો તફાવત.
- (૩) ભારતીય ગ્રામીણ સમાજ - સમાજના લક્ષણો - સમાજની મુખ્ય પ્રણાલીઓ (૧) સંયુક્ત કુટુંબ (૨) જ્ઞાતિ પ્રથા (૩) ધર્મ અને તે તુટવાના કારણો.
- (૪) ગ્રામજનો ને અભિપ્રેરીત (Motivation) કરવાની રીતો પ્રકારો, અભિપ્રેરણા એટલે શું ? અભિપ્રેરણાનાં સિદ્ધાંતો પ્રકારો, અભિપ્રેરીત કરવાની રીતો.
- (૫) શીખવાની પ્રક્રિયા
શીખવું એટલે શું ? શીખવાની પ્રક્રિયાનાં સિદ્ધાંત, શીખવાના માનસિક પગથીયાં, શીખવાની પ્રક્રિયા, શીખવાનો ગ્રામજનો ને અનુભવ અને માનવ નવીન બાબતો કેવી રીતે શીખે છે ?
- (૬) વિસ્તરણ કાર્યમાં અનુસરણ કાર્ય (ફોલોઅપ વર્ક) અનુસરણ કાર્યનું મહત્વ - અનુસરણ કાર્યમાં ધ્યાનમાં રાખવાની બાબતો.
- (૭) ગ્રામજનો દ્વારા નવા વિચારો - પ્રવૃત્તિઆને અપનાવવાની પ્રક્રિયા

અપનાવવું એટલે શું ? અપનાવવાની પ્રક્રિયાનાં માનસિક પગથીયાં, અપનાવનાર ખેડૂતોની વ્યક્તિગત ખાસિયતો

❖ પ્રત્યક્ષ કાર્ય :-

- (૧) ગામની મુખ્ય સમસ્યાઓ સર્વેક્ષણ દ્વારા જાણો અને તેનો અહેવાલ બનાવો.
- (૨) ગામમાં ચર્ચા પદ્ધતિ દ્વારા પ્રશ્નો નાં ઉકેલ મેળવો.
- (૩) ગામ માં સંયુક્ત કુટુંબમાં રહેતા પરીવારનો અભ્યાસ કરવો.

❖ સંદર્ભ ગ્રંથો.

(૧) વિસ્તરણ શિક્ષણ

લેખક-બાલુભાઈ અવરણી

અનડા પ્રકાશન-અમદાવાદ

(૨) કૃષિ વિસ્તરણ શિક્ષણ

લેખક:- ઈશ્વરભાઈ પટેલ અને અન્ય.

યુનિવર્સિટી ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ - અમદાવાદ.

(૩) Extension and Communication For Development

O.P. Dahma & O.P. Bhatnagar

Oxford & IBH Publishing Co-Pvt Ltd- New Delhi

Agricultural Extension impact and Assessment

A.K.Singh

Agrobios (India) - Jodhpur

(૫) Extension Education and Rural Development

Santha Govind, and G. Tamilselvi

Agrobios (India) - Jodhpur.

(૬) લોક સહયોગથી વિકાસ ભણી

લેખક - અનીલ શાહ

નવભારત સાહિત્ય મંદિર - અમદાવાદ

(૭) ગ્રામ સ્વ વિકાસ

રોલેન્ડ બન્ય - અનુવાદ - બાબુભાઈ અવરાણી

અનડા પ્રકાશન - અમદાવાદ.

(૮) ગ્રામીણ વિકાસ

ડૉ. પારૂલ જોષી

અનડા પ્રકાશન - અમદાવાદ.

(૯) ભારતની સામાજિક સંસ્થાઓ

એ.જે.શાહ અને જે.કે. દવે.

અનડા પ્રકાશન - અમદાવાદ.

(૧૦) ભારતમાં ગ્રામીણ વિકાસનાં સામાજિક પાસાં

એ. જે.શાહ અને જે.કે. દવે

અનડા પ્રકાશન - અમદાવાદ.

Foundation BACHELOR OF RURAL STUDIES
Semester- I F.Y.B.R.S.

વિષય : ગ્રામ વિકાસ અને વ્યવસ્થાપન

(2+1) Marks = 100+50

(Core-2) 3+1=4

હેતુઓ :- વિદ્યાર્થીઓ ભારતમાં ગ્રામવિકાસ વ્યવસ્થાપનનું માળખું સમજે તથા વ્યવસ્થાપનની જરૂરિયાત મહત્વ સમજે જેથી ગ્રામવિકાસ કાર્યક્રમોને ઉચિત દિશા આપી શકાય.

અભ્યાસક્રમ :-

(Total Credit 30+15= 45)

એકમ- ૧. ગ્રામવિકાસ વહીવટ અને વ્યવસ્થાપન

Credit-6

- (૧) વહીવટ અને વ્યવસ્થાપનની વ્યાખ્યા, અર્થ મહત્વ,
- (૨) વહીવટ અને વ્યવસ્થાપન વચ્ચેના તફાવત.
- (૩) વ્યવસ્થાપનના કાર્યો.
- (૪) વહીવટના પ્રકાર કાર્યક્ષેત્ર , સિધ્ધાંતો

એકમ- ૨. ગ્રામવિકાસ કાર્યક્રમોનું વ્યવસ્થાપન

Credit-6

- (૧) ભારતમાં ગ્રામવિકાસનું સરકારી માળખું . વિભાગો કેન્દ્ર તથા રાજ્યસ્તરે.
- (૨) પંચાયતી રાજમાં ગ્રામવિકાસ વ્યવસ્થાપન. ગ્રામપંચાયત, તાલુકા, જીલ્લા પંચાયતોનું માળખું ભૂમિકા.

એકમ-૩. જીલ્લા સ્તરે તથા તાલુકા સ્તરે ગ્રામવિકાસ વ્યવસ્થાપન

Credit-6

૧. જીલ્લા ગ્રામવિકાસ એજન્સી- માળખું, હેતુ ગ્રામવિકાસમાં ભૂમિકા
૨. ટ્રાયબલ સબપ્લાન વ્યવસ્થાપન , હેતુ કાર્યક્રમોનું વ્યવસ્થાપન ટ્રાયબલની વિવિધ યોજનાઓનું સ્વરૂપ જોગવાઈઓ.

એકમ-૪. ગ્રામીણ સમુદાયોના વિકાસ માટેનું વ્યવસ્થાપન

Credit-6

૧. નિગમોની ગ્રામવિકાસમાં ભૂમિકા સત્તા અધિકારો.
૨. ટ્રાયબલ ડેવલપમેન્ટ, રણવિસ્તાર, પહાડી વિસ્તાર, કાંઠા વિસ્તાર વિકાસ માટેનું વ્યવસ્થાપન માળખું અને કામગીરી .

એકમ-૫. ગ્રામવિકાસના નવા અભિગમો તેના ખ્યાલ-અર્થ લાક્ષણિકતા અને મર્યાદાઓ .

Credit-6

૧. વ્યવસાયિક
૨. પ્રવાસન
૩. ગૃહઉદ્યોગ
૪. અન્ય નવા અભિગમો

પ્રેક્ટીકલ:-

૧. જીલ્લા ગ્રામવિકાસ એજન્સીની મુલાકાત-માળખું સમજવું ભૂમિકા જાણવી તથા અમલમાં હોય તે યોજનાઓ વિશે માહિતી મેળવવી.
૨. જીલ્લા તાલુકા સ્તરે ગ્રામવિકાસ યોજના વ્યવસ્થાપન માળખું સમજવું વિભાગોની મુલાકાત લેવી.
૩. તાલુકા પંચાયત જીલ્લા પંચાયતનું વ્યવસ્થાપન માળખું સમિતિ વગેરે વિશે માહિતી મેળવવી.
૪. ટ્રાયબલ સબપ્લાનનું વ્યવસ્થાપન માળખું તેના ઉદ્દેશો તથા વિવિધ કાર્યક્રમો (યોજના)ઓ વિશે જાણકારી મેળવવી.

સંદર્ભ ગ્રંથો :-

૧. ભારતમાં ગ્રામવિકાસ - પ્રો. એ.જી.શાહ તથા પ્રો. જે.કે. દવે અનડા પ્રકાશન, અમદાવાદ
૨. ભારતમાં ગ્રામવિકાસના સામાજિક પાસાં પ્રો. એ.જી.શાહ તથા પ્રો. જે.કે. દવે અનડા પ્રકાશન, અમદાવાદ
૩. ભારતીય ગ્રામ અર્થતંત્ર (વિકાસના પરિપ્રેક્ષ્યમાં) - દિલીપ શાહ યુનિ. ગ્રંથ નિર્માણ અમદાવાદ
૪. વિસ્તરણ શિક્ષણ ભાગ-૧,૨ બાબુભાઈ અવરાણી, અનડા પ્રકાશન, અમદાવાદ
૫. કુદરતી સંપત્તિ વિકાસ - બાબુભાઈ અવરાણી, અનડા પ્રકાશન, અમદાવાદ
૬. ભારતમાં ગ્રામીણ વિકાસ એવં નિયોજન (હિન્દી)- રેખા શર્મા રાવત પ્રકાશન, અમદાવાદ
૭. ગ્રામીણ વિકાસ (હિન્દી) કટારસિંહ રાવત પબ્લીકેશન
સિધ્ધાંત, નિતિયા એવં પ્રબન્ધ) - અનુવાદ યતિન્દ્રસિંહ નઈ દિલ્હી
૮. Rural Development - Katar Sinh Saaxe
(Principles, Policies, & Management) New Delhi
૯. પંચાયત પરિચય (ગુજરાત બિપિન ચંદ્ર વૈષ્ણવ નવસર્જન પબ્લીકેશન અમદાવાદ
૧૦. આધુનિક મેનેજમેન્ટ નવા પ્રવાહો - ધવલ મહેતા, નવભારત સાહિત્ય મંદિર અમદાવાદ.
૧૧. મેનેજમેન્ટ આધુનિક અભિગમ - ધવલ મહેતા, નવભારત સાહિત્ય મંદિર અમદાવાદ.

એફ.વાય.બી.આર.એસ.

સેમેસ્ટર-૧

૧૧૨-૪૧

[વિષય :-ગ્રામીણ સામાજિક માળખું (૧)]

(2+1) Marks :100

❖ હેતુઓ :-

ગ્રામ અભ્યાસના વિદ્યાર્થીઓ ગ્રામદાનના સામાજિક માળખાની તેના જુદા જુદા ઘટકોથી પરિચિત થાય તેની સમજણ કેળવે. તેમા..

૧. ગ્રામ સમાજના લક્ષણો તે શહેર સમાજની કઈ રીતે જુદા પડે છે..
૨. જ્ઞાતિ કુંટુંબ જેવા ઘટકો સમજવું.

❖ અભ્યાસક્રમ :-

૧. સામાજિક માળખાનો ખ્યાલ
૨. ગ્રામ સમુદાય વ્યાખ્યા, લક્ષણો, ગ્રામનગર તફાવતો
૩. જ્ઞાતિ પ્રથા : વ્યાખ્યા, પ્રકાર, કાર્યો, પરિવર્તન
૪. ગુજરાતના સંદર્ભમાં આદિવાસી સમાજ
- આદિવાસીનો અર્થ, લાક્ષણિકતા
- ગુજરાતની મુખ્ય આદિવાસીજાતિનો પરિચય
૫. કુંટુંબ વ્યવસ્થા : વ્યાખ્યા, પ્રકાર, કાર્યો, કુંટુંબવાદ, કુંટુંબમાં આંતર સંબંધો, પરિવર્તન.
૬. સિવિલ સોસાયટી, એન.જી.ઓ. અને ગ્રામીણ સામાજિક ચળવળો.

❖ સંદર્ભગ્રંથો :-

૧. ભારતમાં ગ્રામીણ સમાજશાસ્ત્ર
૨. ગુજરાતનાં આદિવાસી
૩. ગ્રામીણ ભારત
૪. ગ્રામીણ સમાજશાસ્ત્ર.

(New Syllabus)

ગાંધીવિચારના સિદ્ધાંતો
Semester I
(Principles Of Gdhiyan thought)

Elective - 1.2

Sem. - 1

Ele. - 1.2

Credit (3+0)

Total mark : - 30+70=100

- હેતુ :- (૧) વિદ્યાર્થીઓ ગાંધીજીના જીવનના મુળભૂત વિચારોની સમજ મેળવે.
(૨) વિદ્યાર્થીઓ ગાંધીજીવન અને કાર્ય પરિચયથી પરિચિત થાય.
(૩) વિદ્યાર્થીઓ ગાંધીજીના વિદેશી વિચારગુરુઓ તથા તેમના પુસ્તકોથી પરિચિત થાય.
(૪) વિદ્યાર્થીઓ ગાંધીજીના એકાદશવ્રતોથી પરિચિત થાય.
(૫) વિદ્યાર્થીઓ ગાંધીજીના અર્થતંત્ર વિષયક વિચારોથી પરિચિત થાય.
(૬) વિદ્યાર્થીઓ ગાંધીજીના રાજકીય વિચારોથી પરિચિત થાય.

અભ્યાસ ક્રમ

એકમ :- ૧

(૧.૧) ગાંધી જીવન અને કાર્ય પરિચય.

એકમ :- ૨

(૨.૧) ગાંધીજી અને સત્યાગ્રહો

એકમ :- ૩ ગાંધીજીના કાર્ય અને વિચાર પર પ્રભાવ પાડનારા વિદેશી વિચારગુરુઓ અને પુસ્તકો

(૩.૧) હેનરી ડેવિડ થોરો

(૩.૨) જહોન રસ્કીન

(૩.૩) કાઉન્ટ લીયો ટોલ્સ્ટોય

(૩.૪) શ્રીમદ ભગવદગીતા

(૩.૫) શ્રીમદ રાજયંદ્ર

(૩.૬) ગોપાલકૃષ્ણ ગોખલે

એકમ :- ૪ ગાંધીજીના એકાદશ વ્રતો.

એકમ :- ૫ ગાંધીની દ્રષ્ટિએ આદર્શ ભારતની નવરચના.

(૫.૧) સર્વોદય

(૫.૨) ગ્રામસ્વરાજ

(પ.૩) પંચાયતીરાજ

(પ.૪) ગ્રામોદ્યોગ

(પ.૫) ગ્રામસફાઈ

એકમ :- ૬ ગાંધીના અર્થતંત્ર વિષયક વિચારો

(૬.૧) સ્વાવલંબન

(૬.૨) ગ્રામવ્યવસ્થા

(૬.૩) ખાદી

(૬.૪) ટ્રસ્ટીશીપ નો સિદ્ધાંત

(૬.૫) ગાંધીજીનો યંત્રો પ્રત્યેનો અભિગમ

(૬.૬) શરીરશ્રમ

એકમ :- ૭ ગાંધીજીના રાજકારણ વિષયક વિચારો

(૭.૧) રાજકારણ અને ધર્મ

(૭.૨) વિકેન્દ્રીકરણ

(૭.૩) સહકારી સંસ્થાઓ વિષયક વિચારો

(૭.૪) અસ્પૃશ્યતા નિવારણ

(૭.૫) સ્ત્રીઉનતી

સંદર્ભગ્રંથ	લેખકો	પ્રકાશન
(૧) ગાંધીજી	ઉષા મહેતા	યુનિવર્સિટી ગ્રંથ નિર્માણબોર્ડ ગુજરાત રાજ્ય અમદાવાદ-૬
(૨) ગાંધીજીનું ધર્મદર્શન	મ. મે. પટેલ	યુનિવર્સિટી ગ્રંથ નિર્માણબોર્ડ ગુજરાત રાજ્ય અમદાવાદ-૬
(૩) બાપુના જીવનવ્રતો	દશરથલાલ શાહ મો.ક.ગાંધી	નવજીવન પ્રકાશન મંદિર, અમદાવાદ
(૪) મારા સ્વપ્નનું ભારત	ગાંધીજી	નવજીવન પ્રકાશન મંદિર, અમદાવાદ
(૫) સત્યના પ્રયોગો	મો.ક.ગાંધી	નવજીવન પ્રકાશન મંદિર, અમદાવાદ

એફ.વાય.બી.આર.એસ.

સેમેસ્ટર - ૧

Elective 1.3

આરોગ્યશાસ્ત્ર (૦૫) અને સ્વચ્છતા યજ્ઞ

Health and Sanitation

ક્રેડિટ - ૩

❖ હેતુઓ :-

વિદ્યાર્થીઓ આરોગ્યના વિવિધ પાસાંઓનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરે અને આરોગ્યલક્ષી વલણ કેળવે તથા ગામડાંના આરોગ્ય વિષયક પ્રશ્નો સમજે.

❖ અભ્યાસક્રમ:-

❖ એકમ ૧:-

૧. આરોગ્યની વ્યાખ્યા અને તેનું મહત્વ.
૨. સ્વાસ્થ્ય બગડવાના કારણો, પાણીજન્ય રોગો અને નિવારવાના પગલાં.
૩. ગામડાંઓની સ્વાસ્થ્ય વિષયક સ્થિતિ.
૪. સારવારના પ્રાથમિક નિયમો.
૫. અકસ્માતના તાત્કાલિક ઉપાયો.
૬. ચેપી રોગોનો પરિચય અને તે રોગોમાં રાખવા જોઈતી કાળજી. (એઈડ્સ, ટી.બી., ક્ષય) મેલેરીયા, ટાઈફોઇડ, કોલેરા, કમળો, કોરોના જેવા રોગો નિયંત્રણના પગલાં.
૭. રોગ નિવારણમાં કુદરતી ઉપચારનો ફાળો.
૮. સુખી કુટુંબ અને સંતતિ નિયમન.
૯. કુપોષણ સમતોલ આહાર અને તેનું મહત્વ.

❖ સંદર્ભ ગ્રંથો :-

૧. સ્વચ્છતા અને આરોગ્ય - શ્રી બળલભાઈ મહેતા
૨. માનવ આરોગ્ય - શ્રી બાપાલાલ ગ. વૈદ્ય
૩. માંદગીના મૂળ - ડૉ. શિવ પ્રસાદ ત્રિવેદી
૪. તંદુરસ્તી તમારા હાથમાં - શ્રી દેવેન્દ્ર વોરા

BACHELOR OF RURAL STUDIES

SEMESTER -II

Foundation -I

વિષય : ~~પર્યાવરણીય અભ્યાસ (02)~~ પર્યાવરણ શિક્ષણ. ૨ (૨+૧) ~~Marks-100~~

Credit 3+1 = 4.

Marks 100+50 = 150

હેતુઓ :-

- (૧) વિદ્યાર્થીઓ પર્યાવરણના વૈશ્વિક પ્રશ્નોથી સભાન બને.
- (૨) વિદ્યાર્થીઓ પર્યાવરણના વિવિધ કાયદાઓથી જાગૃત બને.
- (૩) વિદ્યાર્થીઓ જળસંગ્રહની જુદીજુદી પદ્ધતિઓથી માહિતગાર બની જળ સમસ્યાઓના ઉકેલમાં ફાળો આપે.
- (૪) વિદ્યાર્થીઓ ઘન કચરાના વ્યવસ્થાપન વિશે માહિતી મેળવી તેના નિયંત્રણ કરવાની રીતોથી વાકેફ બને.
- (૫) વિદ્યાર્થીઓ કુદરતી આપત્તિઓનો સામનો કરવાની કાબેલિયત પ્રાપ્ત કરે.
- (૬) વિદ્યાર્થીઓ પર્યાવરણનું જતન અને સંવર્ધન કરતા શીખે.

અભ્યાસક્રમ :

વિકાસની આંતરિક અવધારણા → પર્યાવરણના પ્રશ્નોનો ઉકેલ.

એકમ - ૧ પર્યાવરણના વૈશ્વિક પ્રશ્નો :-

~~Credit 10~~ (૩૦%)

૧. તેજાબી વર્ષા (એસિડ રેઇન)
૨. ગ્રીન હાઉસ ઇફેક્ટ.
અર્થ સમજૂતી, ગ્રીન હાઉસ વાયુનાં પ્રકારો, અસરો.
૩. ઓઝોન સ્તરમાં ક્ષતિ અથવા બાકીરા
અર્થ, સમજૂતી, સમીકરણ, ઓઝોન સ્તરની ક્ષતિની અસરો,
ઓઝોન સ્તર બચાવવા શું કરવું જોઈએ.

૪ - આજીવનમાં બચાવવા જેવા તેની ગ્રામ્ય જીવન ઉપર અસર

એકમ - ૨ પર્યાવરણીય કાયદાઓ :-

~~Credit 2~~ (૧૦%)

૧. ધી એર એક્ટ
૨. ધી વોટર એક્ટ

એકમ - ૩ ઘનકચરાનું વ્યવસ્થાપન :-

~~Credit 3~~ (૧૦%)

અર્થ, કારણો, અસર, નિયમન અને નિયંત્રણ, ઘનકચરામાં સુક્ષ્મ જીવો.

એકમ - ૪ કુદરતી આફતો:-

~~Credit 8~~ (૨૫%)

કુદરતી આફતોના પ્રકારો.

૧. ભૂકંપ / ધરતી કંપ
 - વ્યાખ્યાઓ :- ભૂકંપ, એપીસેન્ટર, હાઇપો સેન્ટર, આફ્ટરશોક, સીસ્મોગ્રાફ, સીસ્મોગ્રામ
 - ધરતીકંપના પ્રકારો :- ટેકનોટીક અને નોન ટેકનોટીક
 - ભૂકંપ દરમ્યાન મનુષ્યના બચાવ માટેના સામાન્ય સૂચનો.
૨. વાવાઝોડુ :-
ઉદ્ભવ, અસરો, બચાવના પગલા

એકમ - ૫ વિકાસલક્ષી મુદ્દાઓ :-

Credit 7 (૨૫%)

૧. વોટરશેડ યોજના (જળસ્ત્રાવ વિકાસ કાર્યક્રમ)
અર્થ ,જળસંગ્રહની પધ્ધતિઓ,કાયદાઓ .
૨. અસ્થાયી વિકાસથી સ્થાયી વિકાસ તરફ.
૩. સામાજિક વનીકરણ.
૪. ગુજરાતના પર્યાવરણીય પ્રશ્નો અને તેના સંભવિત ઉકેલો

પ્રત્યક્ષ કાર્યો :

- (૧) ઔદ્યોગિક પ્રદૂષણને કારણે ખેતી ઉપર થયેલ અસરનો અભ્યાસ કરવો., Credit 5 (૩૫%)
- (૨) વોટરશેડ યોજનાનો અભ્યાસ કરવો . Credit 5 (૩૫%)
- (૩) વાયુ પ્રદૂષણનો અભ્યાસ કરવો . Credit 5 (૩૦%)

સંદર્ભ ગ્રંથ :-

- (૧) પર્યાવરણ શાસ્ત્ર - બિપીનભાઈ જોષી
- (૨) પર્યાવરણ અને ભૂંડપ ઇજનેરી - ડૉ.એમ.બી.ગોહિલ
અનિલ કે પોપટ,દિવ્યા પી.ગોહિલ
- (૩) પર્યાવરણ સાથી - રમેશ સાવલિયા
- (૪) પર્યાવરણ - ડૉ.એમ.બી.ગોહિલ
દિવ્યા પી.ગોહિલ
- (૫) પર્યાવરણ શિક્ષણ - પ્રૉ.પંકજભાઈ પરમાર (મિસ્ત્રી)

BACHELOR OF RURAL STUDIES

SEMESTER –II

Foundation –II

Subject : English(02)

~~(30)~~

Marks -100

Objectives:

- To strengthen the vocabulary of students.
- To strengthen the grammar capacity ability of the students.
- To introduce the students to English Literature.
- To generate interest of the students for English Literature.
- To strengthen the structural capacity of students for grammar

~~30+30=100~~
Credit - 30

1. Text

Six Tales from Shakespeare- Published by : Macmillan Publication Here the students will learn the first three tragedies of Shakespeare Here Short questions, Reference to context –will be asked

> TRAGEDIES

- 1.JULIUS CAESAR
- 2.KING LEAR
3. MACBETH

2. Grammar

1. Types Of Sentence
2. Modal Auxiliary
3. Degree Of Comparison
4. Question Tag

3. Report Writing

4. Translation (Gujarati to English)

Paper style

- Q-1-: Short Question (10 Marks)
- Q-2-: Reference to context (from prescribe text book) (10 Marks)
- Q-3 (A) Identify the types of Sentence. (10 Marks)
(B) Do as Directed. (Modal Auxiliary, Question Tag) (10 Marks)
- Q-4 Degree of Comparison (10 Marks)
- Q-5 (A) Report Writing (10 Marks)
(B) Translation (10 Marks)

Reference books

1. Six Tales from Shakespeare – Published by : Macmillan Publication
2. High School English Grammar -Pub: -Oxford University

કૃષિ અને પાક ઉત્પાદન

હેતુઓ:-

Agriculture and crop production

- વિદ્યાર્થી ભારતીય કૃષિ ક્ષેત્ર સંબંધિત સમસ્યાઓ સમજે.
- કૃષિ ક્ષેત્રની નવી નવી પદ્ધતિઓ, સાધનોનો ઉચિત ઉપયોગ કરી પાક ઉત્પાદકતામાં વધારો કરવાની ક્ષમતા મેળવે.

અભ્યાસક્રમ (સૈદ્ધાંતિક)

એકમ-1

ખેડ વિજ્ઞાન:- પ્રસ્તાવના- ખેડ એટલે શું તેના હેતુઓ, ખેડના પ્રકારો, ખેડના લાભાલાભ, જમીન અને પાક પર થતી ખેડની અસરો.

એકમ 2

પાક પદ્ધતિઓ:- એક પાક પદ્ધતિ, મિશ્ર પાક, અને આંતર પાક પદ્ધતિ, રિલેપાન પદ્ધતિ

એકમ 3

પાક ફેરબદલી:- વ્યાખ્યા, પાક ફેરબદલીના સિદ્ધાંતો, પાક ફેરબદલીની પસંદગી નક્કી કરનાર ઘટકો, પાક ફેરબદલીની આદર્શ પદ્ધતિ.

એકમ 4

ગુજરાત રાજ્યના નીચે જણાવેલ જુદા જુદા વર્ગના પાકોની વૈજ્ઞાનિક ખેતી પદ્ધતિ વિશેનો અભ્યાસ કરવો.

1. ધાન્ય વર્ગ પાકો:- જુવાર, મકાઈ, ડાંગર

2. કઠોળ વર્ગના પાકો:- મગ, તુવેર

3. તેલીબિયાં વર્ગ ના પાકો:- મગફળી, દિવેલ, સોયાબીન, રાઈ

4 રેસાના પાકો:- કપાસ

5.મસાલાના પાકો:- જીરુ, આદુ, લસણ, હળદર, ઘાણા

6 શાકભાજીના પાકો:-ભીંડા, ટામેટા,દુધી, રીંગણ, મરચા, કોબી,મૂળા,ગાજર

7. અન્ય પાકો:- શેરડી

પ્રત્યક્ષ કાર્યો

- 1.જુદા જુદા પાકોમાં વધુમાં વધુ ઉત્પાદન લેતા ખેડૂતોના અનુભવો સાંભળવા અને પ્રશ્નોત્તરી કરવી.
- 2.જુદા જુદા પાકોના બીજ એકઠા કરવા અને તેની ઓળખ કરવી
- 3.પાક કૌતુકાલય બનાવવું.
- 4.સંસ્થાની ખેતીમાં વપરાતા ખેડ ઓજારોના મોડેલ આપવા, ચિત્રો એકઠા કરવા પ્રદર્શન કરવું

Bachelor of Rural Studies(ગ્રામ વિદ્યા વિશારદ(

Semester 2

-2 F.Y.B.R.S.

Foundation -4

Subject: Animal Husbandry and Artificial Insemination

2+1

marks ~~100+50=150~~

Credit 3+1=4

Marks 100+50=150

હેતુઓ:-

- (૧) પશુઓ ના જનનાંગો, પ્રજનન તંત્ર અને તેની તંદુરસ્તી ની જાળવણી વિશે જાણે
- (૨) માદા ગરમીમાં આવવાના ચિન્હો તથા ગર્ભધારણ તપાસ વિશે જાણે
- (૩) ભારતના પશુઓની વંધ્યત્વની સમસ્યા વિશે જાણે અને તેના ઉપાયો કરતા શીખે
- (૪) ઉચ્ચ ગુણવત્તા ધરાવતા સારી વિદેશી ઓલાદના પશુઓ દ્વારા સંકરણ કરી પશુઓલાદ સુધારણા નું મહત્વ સમજે
- (૫) કૃત્રિમ બીજદાન અને તેની પદ્ધતિઓ વિશે જાણે સમજે
- (૬) પશુ રોગ અને તેની સારવાર વિશે જાણે

સૈદ્ધાંતિક અભ્યાસક્રમ:-

- (૧) પશુ સંવર્ધન તેનું મહત્વ અને સંવર્ધનની રીતો - આંતરિક અને બાહ્ય સંવર્ધન- વિદેશી ઓલાદો સાથે સંકરણ --લાભાલાભ
- (૨) કૃત્રિમ વીર્યદાન મહત્વ પશુ પ્રજનન તંત્ર નો અભ્યાસ, પશુ ગરમીમાં આવવાના ચિન્હો ,ગાય ગર્ભવતી બન્યા ના ચિન્હો ,ઓળખ ,ગર્ભ પ્રતિરોપણ તકનીક
- (૩) પશુ સ્વાસ્થ્ય:- પશુ ધરમાં સ્વચ્છતા નું મહત્વ સ્વચ્છતા ની જાળવણી પશુ સ્વાસ્થ્ય અને ઉત્પાદન વચ્ચેનો સંબંધ
- (૪) ગૌ આધારિત પેદાશો અને તેનું માર્કેટિંગ -સજીવ કૃષિમાં તેની ઉપયોગીતા
- (૫) ગુજરાતમાં પશુઓમાં આવતા સામાન્ય રોગો ની જાણકારી, ચિન્હો, રોગ કારકો, અટકાયત અને નિયંત્રણના પગલાઓ
- (૬) ડેરી અને ઉદ્યોગ તરીકે ગ્રામીણ અર્થતંત્રમાં તેનું મહત્વ
- (૭) ભારતની મહત્વની સંસ્થાઓ NDDB, AMUL, GCMMF
- (૮) સ્વચ્છ દૂધ ઉત્પાદન મહત્વ પર કરવામાં આવતી પ્રક્રિયાઓ અને દૂધની બનાવટો દહીં ,આઇસક્રીમ, ધીવગેરે

પ્રત્યક્ષ કાર્યો

- (૧) કૃત્રિમ વીર્યદાન પદ્ધતિનો અભ્યાસ કરવો
- (૨) પશુઓની શરીરની પ્રક્રિયાઓ નાડીના ધબકારા, શ્વાસોશ્વાસ ,ટેમ્પરેચર માપવું વગેરે પ્રત્યક્ષ શીખવું

(૩) બીમાર પશુઓની સારવાર કરવી

(૪) દૂધ ઉત્પાદન અને દૂધ દોહન નું પ્રત્યક્ષ અવલોકન કરવું

સંદર્ભ ગ્રંથો

(૧) પશુ સંવર્ધન --આર.કે શુક્લ --યુનિવર્સિટી ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ

(૨) પશુ વ્યવસ્થા --અરૂણભાઈ ડી દવે અને લક્ષ્મણભાઈ પટેલ-- યુનિવર્સિટી ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ

(૩) વ્યવહારો ગોપાલન== કેસી શુક્લ-- યુનિવર્સિટી ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ

(૪) પશુ માદા રોગ અને પ્રસૂતિ વિજ્ઞાન ભાગ 1-2-3 શ્રીનિવાસ કોડાગલી અને બીકે ભાવસાર -યુનિવર્સિટી ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ

(૫) ઉચ્ચતર પશુ સંવર્ધન અને પશુચિકિત્સા --બાબુભાઈ અવરાણી --અનડા પ્રકાશન

(૬) ડેરી વિજ્ઞાન ભાગ ૧ અને ૨-- ગુજરાત રાજ્ય પાઠ્યપુસ્તક મંડળ

(૭) કૃષિ ગોવિદ્યા અને ગોદર્શન' માસિક

એફ.વાય.બી.આર.એસ.

સેમેસ્ટર - ૨

Foundation - 5

વિષય- બાગાયત અને વનવિદ્યા - ૨

Agriculture and Forestry

Credits 3+1

Marks 100+50

❖ હેતુ:-

૧. જંગલોનું પાયાનું જ્ઞાન વિદ્યાર્થીઓ મેળવે.
૨. વિદ્યાર્થીઓ ગુજરાતના જંગલ વિસ્તારોની જાણકારી મેળવે.
૩. પર્યાવરણની દ્રષ્ટિએ વૃક્ષોનું મહત્વ સમજે.

❖ અભ્યાસક્રમ:- (સૈદ્ધાંતિક)

૧. જંગલો (વનો) - અર્થ, મહત્વ અને ઉપયોગિતાઓ
૨. ગુજરાતના જંગલો:-
 - (૧) ઉત્તર ગુજરાતના જંગલો
 - (૨) મધ્ય ગુજરાતના જંગલો
 - (૩) દક્ષિણ ગુજરાતના જંગલો
 - (૪) ગીરના જંગલો
૩. જંગલની મુખ્ય અને ગૌણ પેદાશો
 - (૧) મધ
 - (૨) લાખ
 - (૩) રેઝિન (ગુંદર)
 - (૪) વાંસ
 - (૫) તિમરુપાન
૪. જંગલના વૃક્ષોની ઔષધિય ઉપયોગિતાઓ
 - (૧) વાંસ
 - (૨) ખેર
 - (૩) સાગ
 - (૪) સીસમ

- (૫) બાવળ
- (૬) મહુડો
- (૭) લીમડો
- (૮) ચંદન
- (૯) અર્જુન સાદડ
- (૧૦) આમળા
- (૧૧) હરડે
- (૧૨) બહેડાં

૫. જંગલ સંરક્ષણ

- (૧) આગથી
- (૨) પ્રાણીઓથી
- (૩) માનવજાતથી
- (૪) રોગ – જીવાતોથી
- (૫) પરોપજીવીઓથી

૬. જંગલના વૃક્ષોની વૈજ્ઞાનિક ખેતીપદ્ધતિ

- (૧) દેશી બાવળ
- (૨) રતનજયોત (જેટ્રોફ)
- (૩) લીમડો.

❖ પ્રત્યક્ષ કાર્યો :-

૧. નજીકના જંગલ વિસ્તારની મુલાકાત લઈ લાક્ષણિકતાઓ સમજે.
૨. જંગલની ગોણ પેદાશોની ઓળખ કરી ઉપયોગિતાઓ સમજે.
૩. જંગલના જુદા જુદા વૃક્ષોને ઔષધિય ઉપયોગિતાઓ સમજે.

❖ સંદર્ભ ગ્રંથો :-

- ૧ ભારતના જંગલો – અગ્રવાલ વી.પી. (૧૯૮૫)
૨. ભારતના જંગલો – દિવેદી એ.પી. (૧૯૮૦)
૩. વૃક્ષોની ખેતી – આણંદ કૃષિ યુનિવર્સિટી – આણંદ.

એફ.વાય.બી.આર.એસ.

સેમેસ્ટર - ૨

વિષય :- ગ્રામ વિસ્તરણ - ફાઉન્ડેશન - ૬

Subject: Rural Extension - Foundation -6

(2+1=3)

(Total Lecture:- 30+15=45) Marks :- 100. Practical = 50. (Credit 3)

(Credit 3+)

Marks 100 + 50

❖ હેતુઓ :-

૧. સ્થાનિક નેતા દ્વારા વિસ્તરણ કાર્યક્રમો કઈ રીતે કરવા તેની વિદ્યાર્થીઓ સમજ કેળવે.
૨. વિદ્યાર્થીઓ પાસે જે જ્ઞાન આવડકત પ્રશ્નોના ઉપાયો છે તે ગ્રામજનો - સમાજ સુધી કઈ રીતે પહોચાડવા ? તેની વિવિધ પદ્ધતિઓ અને ઉપયોગ વિદ્યાર્થીઓ સમજે.
૩. સારા વિસ્તરણ કાર્યકર બનવા માટેની લાયકાત વિદ્યાર્થીઓમાં કેળવાય.
૪. ગ્રામ સંગઠનોની રચના, ઉપયોગિતા વિદ્યાર્થીઓ સમજે.
૫. વિદ્યાર્થીએ પ્રથમ વખત ગામ પ્રવેશ કરતી વખતે ધ્યાનમાં રાખવાની બાબતો જાણી - સમજે.

❖ અભ્યાસક્રમ:-

૧. વિસ્તરણ કાર્યમાં નેતૃત્વ
નેતા એટલે શું ? નેતૃત્વ એટલે શું ? નેતૃત્વના પ્રકારો, નેતૃત્વના કાર્યમાં સ્થાનિક નેતા ઓ દ્વારા કાર્ય કરવાના ફાયદા તથા કાર્ય દરમ્યાન લક્ષમાં રાખવાની બાબતો - વિસ્તરણ શિક્ષણની પ્રવૃત્તિમાં નેતાઓનો ઉપયોગ - સ્થાનિક નેતાઓની પસંદગીઓ અને સ્થાનિક નેતાની તાલીમ.
૨. વિસ્તરણ કાર્યમાં ઉપયોગી વિસ્તરણ પદ્ધતિઓ
 - (૧) વ્યક્તિગત સંપર્ક પદ્ધતિ
 - (૨) જુથ સંપર્ક પદ્ધતિ
 - (૩) સમુહ સંપર્ક પદ્ધતિ.
૩. વિસ્તરણ કાર્ય માં પ્રશ્ય-શ્રાવ્ય સાધનો નો ઉપયોગ
વિવિધ દ્રશ્ય-શ્રાવ્ય સાધનો નો પરિચય, તથા દ્રશ્ય-શ્રાવ્ય સાધનો નું વ્યવહારીક અર્થ મનોવૈજ્ઞાનિક મહત્વ- અને તેની વિસ્તરણ કાર્ય માં ઉપયોગિતા.
૪. વિસ્તરણ કાર્યકર નાં ગુણો - લાક્ષણિકતા.
 - (૧) વિસ્તરણ કાર્યકર નું કર્તવ્ય.
 - (૨) વિસ્તરણ કાર્યકર નાં ગુણો અર્થ લક્ષણો અને ફરજો.

૫. વિસ્તરણ કાર્યકર નો ગ્રામ પ્રવેશ અને ગ્રામ શિબિર.

વિસ્તરણ કાર્યકરે ગ્રામ પ્રવેશ સમયે કરવાથી પ્રવૃત્તિ, ધ્યાન રાખવાની બાબતો, ગ્રામ શિબિરની અગત્યતા.

૬. વિસ્તરણ કાર્ય માં ગ્રામ સંગઠનો નું મહત્વ-ઉપયોગીતા

(૧) યુવક મંડળ ની રચના, ઉદ્દેશો, પ્રવૃત્તિઓ અને ગ્રામ વિકાસ ની વિવિધ પ્રવૃત્તિ માં ઉપયોગીતા.

(૨) મહીલા મંડળની રચના, ઉદ્દેશો, પ્રવૃત્તિ અને ગ્રામવિકાસ ની વિવિધ પ્રવૃત્તિ માં ઉપયોગીતા.

(૩) ખેડુત મંડળ ની રચના, ઉદ્દેશો, પ્રવૃત્તિ અને ગ્રામવિકાસ ની વિવિધ પ્રવૃત્તિ માં ઉપયોગીતા.

(૪) ગ્રામ પંચાયત, શાળા, સહકારી મંડળી, સ્વસહાય જુથ ની ગ્રામવિકાસ ની વિવિધ પ્રવૃત્તિ માં ઉપયોગીતા.

❖ સંદર્ભ ગ્રંથો :-

૧. કૃષિ વિસ્તરણ શિક્ષણ-ઈશ્વરભાઈ પટેલ અને અન્ય યુની. ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ-અમદાવાદ.

૨. વિસ્તરણ શિક્ષણ

લેખક- બાબુભાઈ અવરાણી

અનડા પ્રકાશન - અમદાવાદ.

૩. ભારત માં ગ્રામીણ વિકાસ નાં સામાજિક પાસા

લેખક - એ.જે.શાહ - જે.કે. દવે

અનડા પ્રકાશન - અમદાવાદ.

૪. ગ્રામ વિકાસ (હિન્દી)

સિદ્ધાંત - નિતીયા અને પ્રબન્ધન

લેખક - ડૉ. કટાર સિંહ

Rawat Publication - Jaipur

૫. Extention and Communication For Development

O.P.Dahma & O.P. Bhatnagar

Oxford & IBH Publishing Co-Pvt - Ltd.

New Delhi

૬. ભારત માં ગ્રામ વિકાસ

લેખક - બાબુભાઈ અવગણી

અનડા પ્રકાશન - અમદાવાદ

૭. વ્યવસાયીક સમાજકાર્ય નાં આધાર સ્તંભ
લેખક – આનંદીબેન પટેલ
વ્યવસાયીક અભિવૃત્તિ પ્રકાશન
આંગન ટાવર – અમદાવાદ

૮. Extension Education and Rural Development
Santha Govind , G.Tamilselvi and other.
Agrobias (india) - Jodhpur

BACHELOR OF RURAL STUDIES

SEMESTER -II

Foundation -7

~~Credit~~
Credits 3+1=4

વિષય :- ગ્રામવિકાસ અને વ્યવસ્થાપન

(3+1) Marks -100+50 = 150

હેતુ :- ભારતીય અર્થતંત્રમાં કૃષિનું ગ્રામવિકાસમાં મહત્વ સમજે માનવ સંશાધન અને ગ્રામવિકાસ કાર્યક્રમમાં સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓ તથા સહકારી સંસ્થાઓનું મહત્વ સમજે.

અભ્યાસક્રમ :-

Total Credit - 30+15=45

એકમ ૧ : કૃષિ વ્યવસ્થાપન

Credit - 6

૧. ભારતીય અર્થવ્યવસ્થામાં ખેતીની ભૂમિકા, મહત્વ
૨. ખેત ઉત્પાદકતા વૃદ્ધિના ઉપાયો
૩. વ્યવસ્થાપનનું કૃષિક્ષેત્રમાં મહત્વ, વ્યવસ્થાપનના મૂળતત્ત્વો તથા ઉપયોગીતા અને મર્યાદાઓ

એકમ ૨ : માનવ સંશાધન

Credit - 6

૧. માનવ સંશાધન પરિકલ્પના અર્થ
૨. માનવ સંશાધન અને વિકાસના આંતર સંબંધ
૩. ગ્રામવિકાસમાં માનવ સંશાધનનું મહત્વ

એકમ ૩ : ગ્રામવિકાસ કાર્યક્રમોનું વ્યવસ્થાપન

Credit - 6

૧. ગ્રામવિકાસ કાર્યક્રમની સફળતામાં વ્યવસ્થાપનની પાસાંઓની ભૂમિકા, ઉપયોગીતા અને મર્યાદા
૨. વ્યવસ્થાપનનાં પાસાં આયોજન, અમલીકરણ દેખરેખ, મૂલ્યાંકન

એકમ ૪ : ગ્રામવિકાસમાં N.G.O. સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓની ભૂમિકા

Credit - 6

૧. સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓના સ્વરૂપ, પ્રકાર
૨. સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓની ગ્રામવિકાસમાં ભૂમિકા મહત્વ અને મર્યાદા
૩. સ્વૈચ્છિક સંસ્થાની રચના પેટાકાયદા રજિસ્ટ્રેશનની પ્રક્રિયા

એકમ ૫ : સહકારી સંસ્થાઓ અને ગ્રામવિકાસ

Credit - 6

૧. સહકારી સંસ્થાઓના પ્રકાર
૨. સહકારી મંડળી પેટાકાયદા રચના રજિસ્ટ્રેશન પ્રક્રિયા
૩. ગ્રામ વિકાસમાં સહકારી સંસ્થાઓની ભૂમિકા શક્યતાઓ મહત્વ, મર્યાદાઓ

પ્રેક્ટીકલ :-

Credit - 15

૧. સ્વૈચ્છિક સંસ્થાની મુલાકાત તેની રચના માળખું સમજવું. ગ્રામવિકાસ પ્રવૃત્તિની માહિતી મેળવવી અને સ્વૈચ્છિક સંસ્થાના પાંચ વર્ષના પ્રવૃત્તિ અહેવાલ અને હિસાબોનો અભ્યાસ કરવો.
૨. તાલુકા કે જિલ્લામાં ગ્રામવિકાસ ક્ષેત્રે કામ કરતી સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓની માહિતી મેળવવી તેનું સ્વરૂપ કાર્યો સમજવા.
૩. સહકારી મંડળીઓ સંઘોની મુલાકાત લેવી વ્યવસ્થાપન માળખું સમજવું કામગીરી અંગે.

સંદર્ભ ગ્રંથો કોર-૪

૧. ભારતમાં ગ્રામ વિકાસ	બાબુભાઈ અવરાણી	અનડા પ્રકાશન, અમદાવાદ
૨ કુદરતી સંશોધન અને વ્યવસ્થાપન	બાબુભાઈ અવરાણી	અનડા પ્રકાશન, અમદાવાદ
૩ ભારતીય ગ્રામિણ અર્થવ્યવસ્થા (હિન્દી)	ડૉ. ઉગ્રમોહન ઝા ડા. રામપ્રવેશસિંહ	સત્યમ પબ્લીકેશન હાઉસ ન્યૂ દિલ્હી નઈ દિલ્હી
૪ ગ્રામિણ વિકાસ (હિન્દી)	કટારસિંહ	રાવત પ્રકાશન, અમદાવાદ
૫ ભારતમાં ગ્રામીણ વિકાસ એવં યથાર્થ ઓર યુનૌતિયાં (હિન્દી)	રાજીવ પાઠક	રજત પ્રકાશન, નઈ દિલ્હી
૬ ગ્રામીણ વિકાસ એવં નિયોજન (હિન્દી)	રેખા શર્મા	રાવત પ્રકાશન, અમદાવાદ
૭. Indian Rural Economy	Dr. R.C.Meena	Shri Nivas Publication, New Delhi

એફ.વાય.બી.આર.એસ.

સેમેસ્ટર - ૨

વિષય :- ભારતીય ગ્રામીણ અર્થતંત્ર (Ele - 01.1)

Indian Rural Economics

કચ્છી - ૩

Marks - 100

❖ હેતુઓ:-

ગ્રામ અભ્યાસના વિદ્યાર્થીઓ ગ્રામ્ય આર્થિક માળખા અને તેના જુદા જુદા ઘટકોથી પરિચીત થાય જેમા ગ્રામીણ આર્થિક પ્રવૃત્તિઓ કૃષિ અને આનુષંગિક બાબતો, ગ્રામ અર્થતંત્રના પ્રશ્નો જેવા કે વસ્તી, ગરીબી, દેવા અને ગ્રામ મજૂરો વિશેની જાણકારી તેમજ સમજ કેળવે.

❖ અભ્યાસક્રમ :-

એકમ :- ૧

અર્થશાસ્ત્રની વ્યાખ્યા કાર્યક્ષેત્ર અને મહત્વ, ઉત્પાદનના સાધનો, તૃષ્ટિઓ, બજાર, માંગ પૂરવઠો, પ્રાથમિક, દ્વિતીય, તૃતીય, ક્ષેત્ર સ્તર અર્થશાસ્ત્રના મૂળભૂત ખ્યાલો.

એકમ :- ૨

આવકની અસમાનતા ગરીબી નિરપેક્ષ અને સાપેક્ષ ગરીબી, વસ્તી અને બેકારી વચ્ચેના આંતર સંબંધો.

એકમ :- ૩

ગ્રામ અર્થતંત્ર અને તેનું મહત્વ- બ્રિટીશ શાસનકાર દરમ્યાન કૃષિતંત્ર સંસ્થાકીય જમીન સુધારણા તેનો અમલ અને અસરકારકતા, ટેકનોલોજી જમીન સુધારણા અને તેની મર્યાદાઓ.

એકમ :- ૪

ગ્રામ્ય મજૂર- તેના અલગ જૂથો, તેના આગવા પ્રશ્નો, સ્ત્રી મજૂર, બાળમજૂર, સ્થાણાંતરીત મજૂર, બંધવા મજૂર.

એકમ :- ૫

ખેત મજૂરોનો પ્રકાર અને તેનું વર્ગીકરણ, દેવાની વ્યાખ્યા, સ્વરૂપો, પ્રમાણસ્ત્રોત હેતુઓ.

❖ સંદર્ભ ગ્રંથો :-

૧. અર્થશાસ્ત્ર આરંભ - પ્રો.બાબુભાઈ સો.પટેલ-સી જમનાદાસની કંપની.
૨. ભારતમાં ગ્રામ વિકાસ- બાબુભાઈ અવરાણી
૩. શ્રમનું અર્થશાસ્ત્ર - પ્રો. રોહિત શુક્લા
૪. ભારતમાં ગરીબી - પ્રો. રોહિત શુક્લા
૫. કૃષિઅર્થશાસ્ત્ર - રતિલાલ જેઠાભાઈ પટેલ અનડા પ્રકાશન- અમદાવાદ.

(New Syllabus)
ગાંધીવિચારના સિદ્ધાંતો
(Principles Of Gandhian thought)

Elective 1.2

ગાંધી વિચારના સિદ્ધાંતો Sem. - 2

~~Credit 6~~
Credit (3+0) = 3

Total mark:- 30+70=100

- હેતુ :- (૧) વિદ્યાર્થીઓ ગાંધીજીના રચનાત્મક કાર્યક્રમોથી પરિચિત થાય.
(૨) વિદ્યાર્થીઓ ગાંધીજીના નઈ તાલીમ અને પાયાની કેળવણી વિષયક વિચારોથી પરિચિત થાય.
(૩) વિદ્યાર્થીઓ ગાંધીજીના ધર્મવિષયક વિચારોથી પરિચિત થાય.
(૪) વિદ્યાર્થીઓ આજના ભારતના સંદર્ભમાં ગાંધીજીના વિચારોથી પરિચિત થાય.
(૫) વિદ્યાર્થીઓ રચનાત્મક કાર્યકર્તાઓથી પરિચિત થાય.

અભ્યાસક્રમ

એકમ:- ૧ રચનાત્મક કાર્યક્રમો

(૧.૧) સ્વરાજ્ય માટેના રચનાત્મક કાર્યક્રમો

(૧.૧.૧) કોમી એકતા

(૧.૧.૨) અસ્પૃશ્યતા નિવારણ

(૧.૧.૩) દારૂબંદી

(૧.૧.૪) ખાદી

(૧.૨) ગામડાંઓના વિકાસના સંદર્ભમાં રચનાત્મક કાર્યક્રમો:-

(૧.૨.૧) ગ્રામોદ્યોગ

(૧.૨.૨) ગ્રામ સફાઈ

(૧.૨.૩) આર્થિક સમાનતા

(૧.૩) શિક્ષણના સંદર્ભમાં રચનાત્મક કાર્યક્રમ

(૧.૩.૧) નઈ તાલીમ

(૧.૩.૨) પ્રૌઢ શિક્ષણ

(૧.૩.૩) આરોગ્ય શિક્ષણ

(૧.૩.૪) પ્રાંતિક ભાષાઓ

(૧.૩.૫) રાષ્ટ્રભાષા

(૧.૪) સમાજના વિભિન્ન વિસ્તારોના વિકાસ માટેના રચનાત્મક કાર્યક્રમો

(૧.૪.૧) સ્ત્રી ઉત્પત્તિ

(૧.૪.૨) ખેડૂતો

(૧.૪.૩) મજૂરો

(૧.૪.૪) આદિવાસીઓ

(૧.૪.૫) રક્તપિત્તના રોગીઓ

(૧.૪.૬) વિદ્યાર્થીઓ

એકમ :- ૨ રચનાત્મક કાર્યક્રમ પ્રત્યેનો ગાંધીવાદી અભિગમ

(૨.૧) અહિંસક અભિગમ

(૨.૨) અંત્યોદય અભિગમ

(૨.૩) સામુહિક અભિગમ

(૨.૪) ક્રાંતિકારી અભિગમ

(૨.૫) લાગણીશીલ અભિગમ

એકમ :- ૩ ગાંધીજી અને શિક્ષણ:-

(૩.૧) નઈ તાલીમ અને પાયાની કેળવણી

એકમ-૪ ગાંધીજીના ધર્મવિષયક વિચારો

એકમ- ૫ આજના ભારતના સંદર્ભમાં ગાંધીજીના વિચારોની પ્રસ્તુતા.

(૫.૧) સામાજિકસ્થિતિ અને વ્યવસ્થા

(૫.૨) આર્થિકસ્થિતિ અને વ્યવસ્થા

(૫.૩) રાજકીયસ્થિતિ અને વ્યવસ્થા

એકમ-૬ :- રચનાત્મક કાર્યકર્તાઓ

(૬.૧) ઠક્કરબાપા

(૬.૨) વિનોબાભાવે

(૬.૩) જુગતરામ દવે

(૬.૪) બબલભાઈ મહેતા

સંદર્ભગ્રંથ :-

પુસ્તકનું નામ	લેખકો	પ્રકાશક
(૧) રચનાત્મક કાર્યક્રમ	મો.ક.ગાંધી	નવજીવન પ્રકાશન મંદિર , અમદાવાદ
(૨)ગાંધીજીનું ધર્મદર્શન	પ્રો.મ.જો. પટેલ	યુનિવર્સિટી ગ્રંથ નિર્માણબોર્ડ, અમદાવાદ- ૬
(૩) સત્યના પ્રયોગો	મો.ક.ગાંધી	નવજીવન પ્રકાશન મંદિર , અમદાવાદ

એફ.વાય.બી.આર.એસ.

સેમેસ્ટર - ૨

વિષય :- આરોગ્યશાસ્ત્ર અને સફાઈ વિજ્ઞાન - (૦૨) (૨) Elective 1.3
Health and Sanitation. (Ele-06)

Credit ~~1.3~~ 3
Marks 100

❖ હેતુઓ:-

વિદ્યાર્થીઓ આરોગ્યના વિવિધ પાંસાઓનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરે અને આરોગ્યલક્ષી વલણ કેળવે તથા ગામડાંના આરોગ્ય વિષયક પ્રશ્નો સમજે.

❖ અભ્યાસક્રમ :-

૧. સફાઈ અને આરોગ્ય વચ્ચેનો સંબંધ.
૨. પીવાના પાણીનું શુદ્ધીકરણ અને જાળવણી.
૩. શરીર સફાઈનું સ્વાસ્થ્યમાં મહત્વ.
૪. સફાઈ સાધનોની રચના અને વિજ્ઞાન, નિર્ગંધ પેશાબઘર જુદા-જુદા શૌચાલયો કમ્પોસ્ટ.
૫. ગામ સફાઈની જરૂરિયાત અને તેનું વ્યવસ્થાતંત્ર.
૬. સરકાર દ્વારા સફાઈ અને આરોગ્ય સંબંધિત ચલાવાતા કાર્યક્રમો અંગે માહિતી આપવી.
૭. ઘન અને અર્ધઘન કચરાના નિકાલની વ્યવસ્થા અંગેનું વિજ્ઞાન.

❖ સંદર્ભગ્રંથો :-

૧. શાળાની સફાઈ - યુનિસેફનો અંક.
૨. આરોગ્યની ચાવી - મોહનદાસ કરમચંદ ગાંધી.
૩. સફાઈ માર્ગદર્શિકા - શ્રી ઈશ્વરભાઈ પટેલ
૪. માંદગીના મૂળ - ડૉ. શિવપ્રસાદ ત્રિવેદી.

કોપીડ - ૧૯ અને તેના જેવી નકાતી અને તેના જેવી નમવાના ઉપાયો.

BACHELOR OF RURAL STUDIES

SEMESTER – III

Subject: English

(3)

Foundation-~~1~~ 1 1

Marks – 100

Objectives:

1. To strengthen the vocabulary of students.
2. To strengthen the grammar capacity, ability of the students.
3. To introduce the students to English Literature.
4. To generate interest of the students for English Literature.
5. To strengthen the structural ability of the students.

~~10/30~~ → 100
credit 3

Theory 1.

Text:-Let's go home and Other stories Ed. –Meenakshi Mukharjee, Pub: -Orient Long man Note:-

1. A Shadow
2. Green Parrots in a Cage
3. Portrait of a Lady
4. The Meeting Pool
5. Let's go Home

2. Grammar

- 1.Active – Passive Voice
- 2.Dialogue Writing
- 3.Essay Writing
- 4.Punctuation
5. The Sentence (Simple,Compound,Complex)

Paper style

- Q-1:- Short Question (10 Marks)
Q-2:- Reference to context (from prescribe text book) (10 Marks)
Q-3 (A) Active-Passive Voice. (10 Marks)
(B) Punctuation (10 Marks)
Q-4 The Sentence (Simple,Compound,Complex) (10 Marks)
Q-5 (A) Dialogue Writing (10 Marks)
(B) Essay Writing (10 Marks)

Reference books:

1. Let's go home and Other stories- Ed. –Meenakshi Mukharjee, Pub: -Orient Long man
2. High School English Grammar -Pub: -Oxford University

BACHELOR OF RURAL STUDIES

SEMESTER – IV

Subject: English

(3)

Foundation-2

Marks – 100

Objectives:

1. To strengthen the vocabulary of students.
2. To strengthen the grammar capacity, ability of the students.
3. To introduce the students to English Literature.
4. To generate interest of the students for English Literature.
5. To strengthen the structural ability of the students.

70+30=100

Theory 1.

Text:-Let's go home and other stories Ed. –Meenakshi Mukharjee, Pub: -Orient Long man Note:-

1. Circus Cat, Alley Cat
2. The Terrorist
3. The Death of a Hero
4. White Dove
5. Photographs

2. Grammar

1. Preposition
2. Reported Speech
3. Summarizing
4. Application Writing

Paper style

- Q-1:- Short Question (10 Marks)
Q-2:- Reference to context (from prescribe text book) (10 Marks)
Q-3 (A) Reported Speech. (10 Marks)
(B) Preposition (10 Marks)
Q-4 Application (10 Marks)
Q-5 (A) Summarizing (10 Marks)
(B) E-Mail Writing (10 Marks)

Reference books

1. Let's go home and Other stories- Ed. –Meenakshi Mukharjee, Pub: -Orient Long man
2. High School English Grammar -Pub: -Oxford University

2021/2022 course

BACHELOR OF RURAL STUDIES

SEMESTER – III

Foundation-1/2

Subject: Computer education

(2+1)

Title: - ~~Fundamentals of Computer~~

Credits 3+1=4
Marks-100+50

Objectives:-

Design a course with objectives of

- (i) student aware with fundamental knowledge of computer
- (ii) Student gets knowledge of basic term and importance of computer so that it can be useful in his further study.

Theory:

1. Introduction of computer

- (i) Definitions
- (ii) History
- (iii) Characteristics of computer (A. speed B. accuracy C. memory capacity D. reliability E. continuous work)
- (iv) Limitation of computer (electric power, user, program command)

2. Basic application of computer

- (A. Scientific research B. business application C. entertainment D. communication E. medicine F. engineering G. publication H. banks. I. games J. education K. accounting L. agriculture)

3. Component of Computer System

- (i) Input devices (A. key board B. mouse C. scanner)
- (ii) Central processing unit (CPU) (A. Memory unit B. control unit (CU) C. arithmetical and logic unit (ALU))
- (iii) Output device
(A. monitor (VDU, LCD, LED) B. printer (types of printer),
C. plotter D, speaker)

4. Types of computer

- (i) Analog computers
- (ii) Digital computer (A. micro. B. mini .C. main frame D. super computer)

5. Software

- (i) Application soft ware (word. Excel. Power Point. Tally etc.)
- (ii) System software
- (iii) Computer language (brief)

6. Type of memory

- (i) Internal memory (primary memory)
- (ii) External memory (secondary memory)
(Floppy disk, hard disk, CD, DVD , pen drive, magnetic tap)

7. Virus and Antivirus

- (i) What is Virus?
- (ii) Characteristic of Virus.
- (iii) Types of Virus:
- (iv) How to Enter the Virus.
- (v) How to prevent from the Virus.
- (vi) Antivirus software.

References:-

1. Basic Computer Application - H. B. Bhadka, Dr. N. N. Jani, Dr. G. R. Kulkarni
2. Computer Parichay - Computer Jagat
3. Computer Fundamentals
4. CCC+ -Computer world

બેચરલ ઓફ સ્ટડીઝ (BACHERALOR OF STUDIES)

SEMESTER-3

કૃષિ અને જમીન વ્યવસ્થાપન

CORE-2

Foundation - 3

SUBJECT- ક્ષેત્રવિદ્યા (AEGRONOMY)

Agriculture and Soil Management

CREDIT- 2+1

MARKS-70+30=100

Credit 3+1 = 4

MARKS 100+50 = 150

હેતુઓ

- જમીનના ઘટકો વિષેની જાણકારી મેળવે.
- વિવિધ જમીનો વિષેની માહિતી મેળવે.
- જમીનના ભૌતિક ગુણધર્મો વિશે જાણકારી મેળવે.
- જમીનભેજની કૃષિમાં અગત્યતા સમજે.

❖ અભ્યાસક્રમ (સૈદ્ધાંતિક)

એકમ-1

જમીનના ઘટકો - પ્રસ્તાવના, વ્યાખ્યા, વિવિધ ઘટકો - અકાર્બનિક પદાર્થો (અસેન્દ્રિય પદાર્થો), કાર્બનિક પદાર્થો સેન્દ્રિય પદાર્થો), પાણી, હવા વગેરેની અગત્યતા, જમીન પ્રણાલી, પાક ઉત્પાદન માટે પરિવર્તન પ્રણાલીની જરૂર, જમીનના વિવિધ કાર્યો.

એકમ-2

જમીન - પ્રસ્તાવના, જમીનની વ્યાખ્યા, રાજ્યની જમીનોનું વર્ગીકરણ-ભૂસ્તર શાસ્ત્રની દ્રષ્ટિએ, ભૌતિક, રસાયણિક અને પોત ગુણધર્મો આધારિત વર્ગીકરણ, રાજ્યની જમીનની જિલ્લાવાર સ્થિતિ, પ્રકાર, ખાસિયતો, ઉપયોગ અને પ્રશ્નો વગેરે.

એકમ-3

જમીનના ભૌતિક ગુણધર્મો - પ્રસ્તાવના, જમીનનું પોત એટલે શું ? જમીનના વિવિધ કણો, જમીનનું ભૌતિક પૃથક્કરણ, જમીન બાંધાની વ્યાખ્યા, જમીન બાંધાના પ્રકાર, જમીનમાં બાંધો બનવાની ક્રિયાને અસર કરતાં પરિબલો, જમીનના બાંધાનો નાશ, જમીન બાંધાનું મહત્વ, જમીનની ટિલ્થ, જમીનની દૃઢતા-જમીનની સુઘટ્યતા, ચીકાશ, ફૂલવું અને સંકોચાવું, સંલગ્નતા(કોહીઝન) અને આસંજ(એડહીઝન) વગેરે.

એકમ-4

જમીન ભેજ - પ્રસ્તાવના, જમીન ભેજ એટલે શું? તેનું મહત્વ, છોડને પાણીની જરૂરીયાત, જમીન ભેજના પ્રકાર, આર્દ્રતા ભેજ, કેશાકર્ષણીય ભેજ, ગુરૂત્વાકર્ષીય ભેજ, જમીનમાં ભેજની હેરફેર-

ગતિવિધિ, જમીનમાં ભેજનું જકડાવું, જમીન ભેજના માપકો, જમીન ભેજને અસર કરતાં પરિબલો, જમીન ભેજ સંરક્ષણ અર્થેના વિવિધ પગલાંઓ વગેરે.

❖ પ્રાયોગિક કાર્યો

1. જમીન ઓગરનો અભ્યાસ કરવો.
2. જમીન વરાપનો અભ્યાસ કરવો.
3. જમીનનું પોત નક્કી કરવું.

❖ સંદર્ભગ્રંથો

ક્રમ	પુસ્તકનું નામ	લેખક	પ્રાપ્તિ સ્થાન/પ્રકાશન
1	જમીન વિજ્ઞાન અને વ્યવસ્થા	શ્રી બાબુભાઈ અવરાણી	અનડા પ્રકાશન-અમદાવાદ
2	જમીન વિજ્ઞાન અને વ્યવસ્થા	ડૉ. હસમુખ સુથાર	લોકભારતી-સણોસરા, જિ. ભાવનગર
3	જમીન વ્યવસ્થા અને પાક ઉત્પાદન	ડૉ. એ. એસ. પટેલ/અન્યો	યુનિ. ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ-અમદાવાદ
4	ગુજરાતની જમીનની ફળદ્રુપતા	જી. એસ. એફ. સી.	જી. એસ. એફ. સી.-વડોદરા
5	પર્યાવરણ સાથી	વિકસત	પર્યાવરણ શિક્ષણ કેન્દ્ર-અમદાવાદ
6	પર્યાવરણ અને પરિસ્થિતિ	નિકુલ રાવલ	

બેચરલ ઓફ સ્ટડીઝ (BACHERALOR OF STUDIES)

SEMESTER-1

CORE-1, 1

SUBJECT- ક્ષેત્રવિદ્યા (AEGRONOMY)

Credit 3+1 = 4

CRADIT- 2+1

MARKS-70+30=100

Marks 100+50=150

❖ હેતુઓ

1. વિદ્યાર્થી જુદા જુદા નિંદણથી પરિચીત થાય.
2. વિદ્યાર્થી જુદા જુદા નિંદણની લાક્ષણિકતાઓથી વાકેફ થાય.

❖ સૈદ્ધાંતિક (અભ્યાસક્રમ)

એકમ -1

પ્રસ્તાવના, નિંદણની વ્યાખ્યા, નિંદણનો પરિચય, નિંદણની ખાસિયતોની જાણકારી વગેરે.

એકમ - 2

પ્રસ્તાવના, નિંદણના લાભાલાભ, પાક અને નિંદણ વચ્ચેની હરિફાઇનો ગાળો, નિંદણનું વિવિધ ઉપયોગિતાની દ્રષ્ટિએ મહત્વ, નિંદણનો ફેલાવો કઈ કઈ રીતે થાઇ છે તેની જાણકારી વગેરે.

એકમ-3

નિંદણનું વર્ગીકરણ - પ્રસ્તાવના, જીવનચક્ર પ્રમાણે, બીજપત્રો પ્રમાણે, સંલગ્નતા પ્રમાણે, ઉત્પત્તિ અને સ્થાન આધારિત વર્ગીકરણ, જમીન સંદર્ભે વર્ગીકરણ, સ્થાન પ્રમાણેનું વર્ગીકરણ વગેરે. નિંદણ

એકમ-4

નિંદણ નિયંત્રણની પદ્ધતિઓ - 1. અવરોધક રીતો - નિંદણ ખેતરમાં આવે તે પહેલા ના પગલાં.

2. પ્રતિરોધક રીતો- નિંદણ ખેતરમાં આવી જાય તે પછીના પગલા. - ભૌતિક પદ્ધતિ, યોગ્ય પાક પદ્ધતિ, કાયદા થી નિયંત્રણ, સોઇલ સોલરાઇઝેશન, રાસાયણિક પદ્ધતિ, સંકલિત નિંદણ નિયંત્રણ વગેરે.

❖ પ્રત્યક્ષ કાર્યો

1. વિવિધ પાકોમાં-ઋતુમાં જોવા મળતા જુદાજુદા નિંદણોની ઓળખ કરાવવી.
2. જુદાજુદા નિંદણોની ખાસિયતોની જાણકાર પ્રાપ્ત કરવી.
3. નિંદણ નિયંત્રણની જુદીજુદી પદ્ધતિઓનો પ્રત્યક્ષ પરિચય કરાવવો.

બેચરલ ઓફ સ્ટડીઝ (BACHERALOR OF STUDIES)

SEMESTER-1

CORE-1

SUBJECT-ક્ષેત્રવિદ્યા (AEGRONOMY)

Agronomy

CRADIT- 2+1

Credits 3+1=4
MARKS-70+30=100
MARKS 100+50=150

❖ હેતુઓ

1. વિદ્યાર્થી ખેતીમાં પિયતના મહત્વ વિશે સમજે.
2. કૃષિમાં પાણીના સમજણપૂર્વકના ઉપયોગ અંગે શીખે.
3. જમીનને લગતા વિવિધ પ્રશ્નોનું નિરાકરણ કરતાં શીખે.
4. સૂકીખેતીમાં ઉત્પાદન વધારવાના વિવિધ પગલાં વિશે સમજણ મેળવે.
5. સૂકીખેતીમાં આયોજન કરતાં શીખે.

❖ અભ્યાસક્રમ (સૈદ્ધાંતિક)

એકમ-1

જળસિંચન - પ્રસ્તાવના, પિયત એટલે શું ? પિયતના લાભ-લાભ, આપણા દેશમાં પિયતની અગત્યતા, જળસિંચનના પ્રકાર, પિયત પદ્ધતિઓ-સપાટીનું પિયત, સ્પ્રીકલર(કુવારા પિયત) ડ્રીપ ઇરિગેશન(ટપક પિયત) પિયત, જળ શોષણ પર અસર કરતાં પરિબળો, પિયતના પાણીમાં ક્ષાર, ક્ષારના ધોરણો, પાણીનું પૃથક્કરણ વગેરે.

એકમ-2

જળ નિકાલ - પ્રસ્તાવના, જળનિકાલની વ્યાખ્યા, અગત્યતા, લાભ, જળનિકાસને લગતા જમીનના ગુણધર્મો, જળનિકાલની જરૂરીયાત, જળ નિકાસ યોજનાનું આયોજન, જળનિકાલ આંક, જળનિકાલ પદ્ધતિના પ્રકાર-બાહ્ય અને આંતરિક જળ નિકાલ, જળ નિકાલની જરૂરીયાત નક્કી કરવી, જળ નિકાલ પદ્ધતિના પ્રકાર, ગટરોની જાળવણી વગેરે.

એકમ-3

સૂકીખેતી - પ્રસ્તાવના, સૂકીખેતી એટલે શું ? સૂકી ખેતીનો વિસ્તાર કોને કહેવાય ? સૂકીખેતીની મુશ્કેલીઓ, સૂકી ખેતીના સિદ્ધાંતો, સૂકી ખેતીમાં વધુ પાક ઉત્પાદન માટેની ભલામણો વગેરે.

❖ પ્રાયોગિક કાર્ય

1. પાણીનો નમૂનો લેવો અને તેનું પૃથક્કરણ કરવું.

BAACHELOR OF RURAL STUDIES (and Four Semesters)
S.V.D.R.S.

CORE-2

code 2.2

SEMESTER-III

Subject: Animal Husbandry I (Paper-I)

2:1 Marks -100+50

Title: Dairy Farming

શિર્ષક: દૂધની ખેતી

સેલ્ફીઝ:-

- (૧) ડેરી કાર્મિંગની ખાયાની બાબતો જાણો.
- (૨) ડેરી કાર્મની શરૂઆત કરતાં પહેલાં ખાનમાં રાખવાની ખાયાની જરૂરિયાતો વિષે જાણો.
- (૩) પશુ પસંદગીની રીતો અને પશુ પસંદ કરતી વખતે ખાનમાં રાખવાની બાબતો વિષે જાણો.
- (૪) માસાસા ખેતીના પ્રકારો, દૂધ ઉત્પાદન અને નફાની ગણતારીના પ્રકારો તથા તેમની રાખણ.
- (૫) ડેરી કાર્મ/ગોશાળાની ટિનઅર્થોનો પ્રત્યક્ષ અભ્યાસ કરો.

સેલ્ફીઝ:-

કુલ ક્રેડિટ - ૩૦

- (૧) ભારતમાં ડેરી ઉદ્યોગની વર્તમાન સ્થિતિ, શક્યતાઓ અને મહત્વ/કામગીરી. ક્રેડિટ - ૪- ૧૫%
- (૨) ડેરી કાર્મની શરૂઆત કરતી વખતે ખાનમાં રાખવાના મુદ્દા, ડેરીકાર્મ નું આયોજન. ક્રેડિટ - ૪- ૧૫%
- (૩) દૂધાળ પશુની પસંદગી વખતે ખાનમાં રાખવાના મહત્વના મુદ્દા. ક્રેડિટ - ૩- ૧૦%
- (૪) ડેરીઉદ્યોગના પ્રકારો:-ગિરખેતી/ખેતીસાથે પશુપાલન, ખાસપ્રકારના પ્રાઇવેટ ડેરી કાર્મ, પશુનેળા, સામુહિકકાર્મ. ક્રેડિટ - ૪- ૧૫%
- (૫) નફાકરક પશુપાલનમાં ઊંચા દૂધ ઉત્પાદનની સતત જાળવણી અને ખાનમાં રાખવાના મહત્વના મુદ્દા. ક્રેડિટ - ૪- ૧૦%
- (૬) નફાકરક પશુપાલન માટે ખાનમાં રાખવાની મહત્વની બાબતો. ક્રેડિટ - ૪- ૧૦%
- (૭) ઉનાળો, શિયાળો અને ચોમાસામાં ડેરીનાં પશુઓની કળજી અને વ્યવસ્થાપન. ક્રેડિટ - ૪- ૧૫%
- (૮) ગોશાળા /ડેરીકાર્મનું દૈનિક રૂટીન કાર્ય-દિનઅર્થો. ક્રેડિટ - ૩- ૧૦%

પ્રત્યક્ષ પ્રયોગ:-

કુલ ક્રેડિટ - ૧૫

- (૧) ડેરીકાર્મ /ગોશાળાની ટિનઅર્થોનો પ્રત્યક્ષ અભ્યાસ કરી તેમાં ચાલતાં કાર્યો નો અહેવાલ તૈયાર કરવો.
- (૨) સામુહિક ડેરી કાર્મ/ગોશાળાની મુલાકાત લઈ તેની અભ્યાસ કરી તેમાં ચાલતાં કાર્યોનો અહેવાલ તૈયાર કરવો.

સંદર્ભ ગ્રંથો:-

- (૧) પશુ વ્યવસ્થા- અરુણભાઈ ડી.દેવે અને લક્ષ્મણભાઈ પટેલ. યુનિ. ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ-અમદાવાદ.
- (૨) વ્યવહારુ ગોપાલન- સ્વ.શ્રી કૃષ્ણલાલ છોટાલાલ શુક્લ. યુનિ. ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ-અમદાવાદ.
- (૩) ઉચ્ચતર પશુ સંવર્ધન અને પશુ ગિકિત્સા-ભાબુભાઈ અવરાણી-અનડા પ્રકાશન અમદાવાદ.
- (૪) અર્થશાસ્ત્ર અને પશુબજાર વ્યવસ્થા-૧૯૭૪-શ્રી મુકિતશંકર મં.દેસાઈ. યુનિ.ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ-અમદાવાદ.
- ૧) ડેરીવિજ્ઞાન-ભાગ-૧, ધોરણ-૧૧ અને ડેરીવિજ્ઞાન- ભાગ-૨, ધોરણ-૧૨. (વ્યવસાય લક્ષી પ્રવાહ માટે) શ્રી ભાબુભાઈ અવરાણી. અનડા પ્રકાશન અમદાવાદ.

(૬) "ગોદર્શન" માસિક પશુપાલન નિયામકશ્રી, ગુજરાત રાજ્ય ગાંધીનગર.

(૭) "કૃષિ ગોવિદ્યા" માસિક- કૃષિ ગોવિદ્યા ભવન આણંદ.

(૮) A Text book of Animal Husbandry. -G.C.Benerjee.—Oxford & IBH Publication Co-pvt ltd. New Delhi.

(૯) A Hand Book of Animal Husbandry.-ICAR New Delhi.

(૧૦) A Hand Book of Animal Science –Amdandu Chakrabarti

(૧૧) Animal Husbandry and Dairy Science- Jagdish Prasad.

(૧૨) Priciples and practices of Dairy Farm Management –Jagdish Prasad.

BRS Sem. III

Elective 4.1

ગ્રામ ધિરાણ અને સહકાર
Rural Finance and Co-operation

Credit - 3
Marks 100

એકમ -૧

ગ્રામ ધિરાણ ભારતીય વલિત નાણાકીયવ્યવસ્થા, આર્થિક વિકાસ અને વૃદ્ધિ માટે બચત અને ધિરાણ નુ મહત્વ, નાણું અને તેના કાર્ય, ભારતીય અર્થતંત્રમાં વલિત સંસ્થાઓને યોગદાન, (સંગઠિત અને અસંગઠિતસ્ત્રોત)

એકમ 2

-મધ્ય રિઝર્વ બેંક અને તેના કાર્યો

એકમ 3

-ભારતની નાણાકીય નીતિ અને તેની વિશેષતાઓ અને મર્યાદાઓ

એકમ 4

- કુગાવો મંદીશાખ સર્જન અને તેને અસર કરતા રાષ્ટ્રીય અને આંતરરાષ્ટ્રીય પરિબલો

એકમ ૫

-(વેપારી બેંકો, તેનો વિકાસ) રાષ્ટ્રીયકરણ ના હેતુ અને તેની અસરો

એકમ-૬

- સહકારી બેંકો અને કૃષિલક્ષી ધિરાણ, નાબાઈ ની સ્થાપના પ્રાદેશિક ગ્રામીણ બેંકો, હેતુ અને તેની કામગીરી

એકમ 7

- નાબાઈ, સહકારી બેંકોનોત્રિસ્તરીય માળખું

સંદર્ભ

૧ ગ્રામીણ બેંક વ્યવસ્થા-

૨ સહકાર ભાગ એક બે શ્રી સી એસ રાઠોડ

૩ ગુજરાત રાજ્ય સહકારી સંઘ ગુજરાતી સહકારી પ્રવૃત્તિના 75 વર્ષ

૪ ભારતમાં આયોજન અને સહકારી પ્રવૃત્તિ- વનસિંહખેતસિંહ ગઢવી

૫ ભારતીય ગ્રામ અર્થતંત્ર વિકાસનાપરીપેક્ષ

BACHELOR OF RURAL STUDIES

SEMESTER : 3-

SUB : AGRICULTURE ENGINEERING (3-0) 1

ELECTIVE : 4. 2
Credit - 3
MARKS : 100

હેતુઓ : -

1. ખેતીને લગતા બાંધકામનો અભ્યાસ કરે.
2. જળસિંચનની પ્રાથમિક જરૂરિયાત સમજાવવી.
3. જળસિંચનની રીતોનું પ્રત્યક્ષ જ્ઞાન મેળવવું.
4. જળવિજ્ઞાન વિશે અભ્યાસ કરે.
5. જળ નિકાસ અંગેનું જ્ઞાન મેળવે.

અભ્યાસક્રમ :

એકમ : - 1 ખેતીને લગતા બાંધકામ

1. જુદા જુદા પ્રકારના ઈજનેરી બાંધકામો.
2. મકાન બાંધકામમાં ધ્યાનમાં રાખવાની બાબતો. જેમકે મકાનનું સ્થાન, અભિન્યાસ, અભિકલ્પ વગેરે
3. મકાન બાંધકામમાં વપરાતો માલસામાન.
4. સંગ્રાહક બાંધકામો. જેમકે ગોદામ, પશુઓ માટે ખાણ કોઠાર, ઘાસ ગોડાઉન, સાઈલો વગેરે.

એકમ : - 2 વાડ, રસ્તા અને ગૌશાળા બાંધકામ

1. ખેતરની વાડ, તેના પ્રકારો.
2. રસ્તાઓનો પરિચય, ખેતીમાં મહત્વ. સારા રસ્તાના ફાયદા
3. રસ્તાનું વર્ગીકરણ, રસ્તાની પસંદગી, સારા રસ્તાની વિશિષ્ટતા.
4. રસ્તાનો અભિકલ્પ અને અભિન્યાસ.

એકમ : - 3 જળ વિજ્ઞાન

1. જળ વિજ્ઞાન પરિચય, જળ ચક્ર.
2. જળ ચક્રની પ્રક્રિયાઓ-બાષ્પીભવન અને બાસ્પોત્સર્જન, વર્ષણ કે વરસાદ, રન ઓફ.
3. વર્ષણ અથવા અવક્ષેપણના સ્વરૂપો.
4. વરસાદની માપણી.
5. વરસાદી જળ સંગ્રહ - ચેક ડેમ, ખેત તલાવડી, નાળા પ્લગીંગ, રૂફ હાર્વેસ્ટિંગ, ક્રવા રીચાર્જ વગેરે

એકમ : - ૪ જળસિંચન

૧. સિંચાઈની વ્યાખ્યા, તેની જરૂરિયાત.
૨. સિંચાઈના લાભાલાભ.
૩. સિંચાઈના પ્રકારો.
૪. સિંચાઈની રીતોનું વર્ગીકરણ.
૫. કુવારા સિંચાઈ, તેના લાભાલાભ.
૬. ટપક સિંચાઈ, તેના લાભાલાભ.
૭. કલ્પસર યોજના, સરદાર સરોવર યોજના, લાભાલાભ.

એકમ : - ૫ જળ નિકાસ

૧. જળ નિકાસનો અર્થ, તેની વ્યાખ્યા, તેની જરૂરિયાત.
૨. જળ નિકાસના લાભાલાભ.
૩. જળ નિકાસના પ્રકારો. - પૃષ્ઠ જળનિકાસ, અતઃસ્ત્રાવી જળનિકાસ.

સંદર્ભ ગ્રંથો :-

૧. ખેતી ઈજનેરી	-બાબુભાઈ અવરાણી.	-અનડા પ્રકાશન.
૨. કૃષિ ઈજનેરી ભાગ-૧, ૨.	-અંબાલાલ પટેલ.	-ચુની. ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ
૩. ઈરીગેશન એન્જીનીયરીંગ	-ડૉ. આર. પી. રેથલીયા	-અતુલ પ્રકાશન.
૪. વોટર રીસોર્સીસ મેનેજમેન્ટ	-ડૉ. આર. પી. રેથલીયા	-અતુલ પ્રકાશન.
૫. કુદરતી સંપત્તિ-વિકાસ અને વ્યવસ્થાપન	- બાબુભાઈ અવરાણી.	-અનડા પ્રકાશન.
૬. કંસ્ટ્રક્શન ટેકનોલોજી.	-ડૉ. આર. પી. રેથલીયા	-અતુલ પ્રકાશન.

એસ.વાય.બી.આર.એસ.

સેમેસ્ટર - ૩

Elective 4.3

વિષય :- મત્સ્યવ્યવસાય

Fisheries

Credits - 3

MARKS - 100

❖ હેતુઓ :-

મત્સ્ય વ્યવસાય વિશે જાણકારી મેળવવી પોતાના વિસ્તારમાં સ્વરોજગારી માટે મત્સ્ય ઉછેરને અપનાવીને આર્થિક રીતે સ્વાવલંબી થાય, એ આ વિષયનો મુખ્ય હેતુ છે.

❖ અભ્યાસક્રમ :-

૧. માછલીનું આર્થિક તથા પોષક મૂલ્યની દ્રષ્ટિએ મહત્વ.
૨. ગુજરાતના મત્સ્ય સંશોધનો ~~સંશોધનો~~ (૨) (૧) (૨) (૩)
- ખારા પાણીના મત્સ્ય સંશોધનો ~~સંશોધનો~~ (૨) (૧) (૨) (૩)
- મીઠા પાણીના મત્સ્ય સંશોધનો ~~સંશોધનો~~ (૨) (૧) (૨) (૩)
૩. મત્સ્ય પકડાશના સાધનો
૪. મીઠા પાણીમાં મત્સ્ય ઉછેરનું મહત્વ અને તેની ઉપયોગિતા.
૫. મત્સ્ય ઉછેરના તળાવની પૂર્વ તૈયારી અને વ્યવસ્થાપન
૬. મિશ્ર મત્સ્ય ઉછેર
૭. મત્સ્યની વિવિધ જાતો અને તેની ખાસિયતો
૮. મત્સ્ય જાળવણીના વિવિધ રીતો.

❖ સંદર્ભ ગ્રંથો :-

૧. મત્સ્ય વ્યવસાય વિજ્ઞાન - નિરંજન ઠાયા
૨. મત્સ્ય વ્યવસાય - મ.સ.હુબળે

એસ.વાય.બી.આર.એસ.

સેમેસ્ટર-૩

વિષય :- કૃષિ રસાયણ-૧

૧૯-૬

૬.૧

Agricultural Chemistry-I

credit- 3

Marks-100

❖ ઉત્તરો :

૧. રસાયણશાસ્ત્રનું મહત્વ વિશે જાણકારી મેળવો.
૨. પ્રયોગશાળાની પ્રાથમિક જાણકારી મેળવે.
૩. એસીડ-બેઈઝ અનુમાપન માટેના પ્રયોગની જાણકારી મેળવે.

એકમ-૧ : રસાયણશાસ્ત્રનું મહત્વ :

- (i) રસાયણશાસ્ત્રની શાખાઓ
- (ii) રસાયણશાસ્ત્રનો ઇતિહાસ
- (iii) રસાયણશાસ્ત્રનાં ઉપયોગો.

એકમ-૨ : પદાર્થ તત્ત્વો, અણુઓ, સંયોજનોના મિશ્રણનો અભ્યાસ

એકમ-૩ : ઓક્સાઈડ, એસિડ, બેઈઝ અને ક્ષાર, સૂચક

એકમ-૪ : રસાયણનું પૃથક્કરણ

- (i) ક્રમમાપદંડ પૃથક્કરણ
- (ii) પ્રમાણિત દ્રાવણ.
- પ્રાથમિક પ્રમાણિત દ્રાવણ
- દ્વિતીય પ્રમાણિત દ્રાવણ.

એકમ-૫ : (૧) ખેતીમાં પિયતના પાણીના રાસાયણિક પૃથક્કરણનો અને મહત્વ.

(૨) પિયત પાણીનો નમૂનો લેવાની અને પૃથક્કરણ કાર્ય માટે તેની સાચવવાની રીત સમજે.

એકમ-૬ : પિયતના પાણીની યોગ્યતા નક્કી કરવા જુદા-જુદા ઘટકોનું માત્રાક્રમ પૃથક્કરણ કરવાની પદ્ધતિ.

- (i) પી.એચ.આંક અને માપન
- (ii) પી.એચ.આંકની વ્યાખ્યા અને સમજણ
- (iii) પી.એચ.આંકનું ખેત ઉત્પાદન સંદર્ભે મહત્વ
- (iv) પી.એચ.આંક માપનની વિવિધ પદ્ધતિઓ

કોઈ સંદર્ભો :-

(1) Inorganic Chemistry - Dr. H. G. Pandya,

(2) Inorganic Chemistry - Dr. B. V. Mehta,
Dr. M. J. Pattani

(3) practical Book of Agri chemistry. Dr. Pandya and
M. S. Patel

S.Y.B.R.S

Semester – 3

Subject - Women Development -1

મહિલા સશક્તિકરણ - ૧

Elective -5. ૨

credit - 3

Marks. 100

Unit -1 ભારતમાં સ્ત્રીઓનો ઈતિહાસ

- ૧.૧ પ્રાચીનકાળ
- ૧.૨ મધ્યકાળ
- ૧.૩ વર્તમાનકાળમાં મહિલાઓનું સ્થાન
- ૧.૪ ભારતની આદર્શ મહિલાઓનો પરિચય

Unit -2 જેન્ડર (જાતિભેદ)

- ૨.૧ જેન્ડરનો અર્થ અને ખ્યાલ
- ૨.૨ જેન્ડર આધારિત ઉછેર સમાજીકરણ
- ૨.૩ જેન્ડર આધારિત કામની વહેંચણી, ભૂમિકા જવાબદારી

Unit -3 સ્ત્રીઓના પ્રશ્નો (હિંસા – અત્યાચાર)

- ૩.૧ શિક્ષણ
- ૩.૨ આરોગ્ય
- ૩.૩ અંધશ્રદ્ધા
- ૩.૪ ઘરેલું હિંસા અધિનિયમ
- ૩.૫ દહેજ
- ૩.૬ બળાત્કાર
- ૩.૭ કાર્યસ્થળે મુશ્કેલીઓ (સંસ્થાકીય – બિન સંસ્થાકીય)

Unit -4 હિંસા અને અત્યાચાર સામેનાં પગલાં

- ૪.૧ સ્ત્રી સશક્તિકરણ
- ૪.૨ મહિલાઓના રક્ષણ માટેના કાયદા

Unit -5 મહિલા વિકાસ માટેના કાર્યક્રમ અને નીતિઓ

- ૫.૧ મહિલા વિકાસ માટેની સરકારની ભૂમિકા
- ૫.૨ મહિલા વિકાસમાં N.G.O. ની ભૂમિકા

❖ સંદર્ભ ગ્રંથો :

૧. સ્ત્રીનો બદલાતો દરજ્જો અને ભૂમિકા
૨. સ્ત્રીઓની સમસ્યાઓ
૩. ભારતીય સમાજના સ્ત્રીઓનો દરજ્જો
૪. સામાજિક સમસ્યાઓ.

BACHELOR OF RURAL STUDIES

SEMESTER: 3

ELECTIVE : 5.3

SUB: ઉર્જા વિકાસ - 1 (3+0)

MARKS : 100

Energy Development

હેતુઓ : -

1. ઉર્જા વિશે પ્રાથમિક જ્ઞાન મેળવવું.
2. વિવિધ ઉર્જાઓનો પરિચય.
3. ખેતીમાં ઉર્જાના વપરાશ વિશે ખ્યાલ.
4. ઓઈલ એન્જીન અને ટ્રેક્ટરનો પરિચય મેળવે.

અભ્યાસક્રમ :

એકમ : - ૧ ઉર્જા-પરિચય

1. ઉર્જા વ્યાખ્યા, ઇતિહાસ, ખ્યાલ, ઉપયોગ.
2. ઉર્જાના સ્વરૂપો.
3. ઉર્જા સ્ત્રોતોનું વર્ગીકરણ
4. ઉર્જા કટોકટી અને ઉર્જા માંગની આગાહી.
5. પરંપરાગત ઉર્જા સ્ત્રોતો - કોલસો, પેટ્રોલિયમ, કુદરતી ગેસ વગેરે.

એકમ : - ૨ ખેતીમાં ઉર્જા વપરાશ.

1. ખેતીમાં વપરાતી ઉર્જા શક્તિ - મનુષ્ય શક્તિ, પશુ શક્તિ, ચંત્ર શક્તિ, વીજળી શક્તિ, સુર્ય શક્તિ, પવન શક્તિ વગેરે.
2. કૃષિમાં યાંત્રિક શક્તિનો ઉપયોગ તેના ફાયદા, ભારતમાં તેની શક્યતા.
3. કૃષિ ક્ષેત્રે યાંત્રીકરણમાં ધીમી પ્રગતિના કારણો.
4. કૃષિમાં વીજળી શક્તિ પરિચય, ઉપયોગ, વપરાશ.
5. સિંચાઈ માટેના પંપ પરિચય, સેન્ટ્રીફ્યુગલ પંપ, ટર્બાઇન પંપ, સબમર્સિબલ પંપ, સોલાર પંપ.

એકમ : - ૩ ઓઈલ એન્જીન

1. ઓઈલ એન્જીન પરિચય, ઇતિહાસ, વર્ગીકરણ.
2. ઓઈલ એન્જીન ચાલવાનો સિદ્ધાંત. - બે ધક્કા, ચાર ધક્કા.
3. ઓઈલ એન્જીન રચના.
4. ઓઈલ એન્જીન સંભાળ.

એકમ :- ૪ ટ્રેકટર

૧. ટ્રેકટર પરિચય, ઇતિહાસ, તેના પ્રકાર, દરેકની વિશિષ્ટતા.
૨. ટ્રેકટરની રચના.
૩. ટ્રેકટરની પસંદગી કરતી વખતે ધ્યાનમાં રાખવાના મુદ્દા.

સંદર્ભ ગ્રંથો :-

૧. ખેતી ઈજનેરી	-બાબુભાઈ અવરાણી.	-અનડા પ્રકાશન.
૨. કૃષિ ઈજનેરી ભાગ-૨.	-અંબાલાલ પટેલ.	-યુની.ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ
૩. પર્યાવરણ સાથી	-રમેશ સાવલિયા.	-સેન્ટર ફોર એન્વા. એજ્યુ.
૪. નોન કન્વેન્શનલ એનર્જી સોર્સીસ	-આર.બી.વરીયા.	-અતુલ પ્રકાશન.
૫. કુદરતી સંપત્તિ-વિકાસ અને વ્યવસ્થાપન	- બાબુભાઈ અવરાણી.	-અનડા પ્રકાશન.
૬. કૃષિ જીવન		-જી.એસ.એફ.સી.

BACHELOR OF RURAL STUDIES

SEMESTER – IV

Subject: English -2

(3)

Foundation-1

Marks – 100

credit - 3

~~10+30=100~~

Objectives:

1. To strengthen the vocabulary of students.
2. To strengthen the grammar capacity, ability of the students.
3. To introduce the students to English Literature.
4. To generate interest of the students for English Literature.
5. To strengthen the structural ability of the students.

Theory 1.

Text:-Let's go home and other stories Ed. –Meenakshi Mukharjee, Pub: -Orient Long man Note:-

1. Circus Cat, Alley Cat
2. The Terrorist
3. The Death of a Hero
4. White Dove
5. Photographs

2. Grammar

1. Preposition
2. Reported Speech
3. Summarizing
4. Application Writing

Paper style

Q-1:- Short Question (10 Marks)

Q-2:- Reference to context (from prescribe text book) (10 Marks)

Q-3 (A) Reported Speech. (10 Marks)

(B) Preposition (10 Marks)

Q-4 Application (10 Marks)

Q-5 (A) Summarizing (10 Marks)

(B) E-Mail Writing (10 Marks)

Reference books

1. Let's go home and Other stories- Ed. –Meenakshi Mukharjee, Pub: -Orient Long man
2. High School English Grammar -Pub: -Oxford University

BACHELOR OF RURAL STUDIES

SEMESTER – IV

Foundation-1

Subject: Computer Education - 2

~~(2+1)~~
credit 3 + 1 = 4
Marks-100+50 = 150

Title: ~~Computer Application~~

Objectives:-

Design a course with objectives of:

- (i) Student aware with fundamental knowledge of computer.
- (ii) Student gets knowledge of basic term and importance of computer so that it can be useful in his further study.

Theory:

1 . Microsoft word

- (i) Facilities of M-S Word.
- (ii) How to Start Microsoft Word.
- (iii) Information of Microsoft word screen.
(Title bar, Menu bar, Standard toolbar, formatting toolbar, Ruler bar, status bar).
- (iv) Microsoft word Shortcuts.
(Format name, Short key)

2 . Microsoft excel

- (i) Facilities of M-S excel.
- (ii) How to Start Microsoft excel.
- (iii) Information of Microsoft excel screen.
(Title bar, Menu bar, Standard toolbar, formatting toolbar, Formula bar, status bar).
- (iv) Microsoft Excel Shortcuts.
(Shortcut key)

3 . Microsoft PowerPoint

- (i) How to Start Microsoft PowerPoint.
- (ii) To Prepare PowerPoint Slide.
- (iii) Shortcut Keys

4 . Internet.

- (i) Features of Internet.
- (ii) Browser
(Opera, Mozilla Firefox, Google chrome,
- (iii) Search engine (Google. Yahoo. Rediff.)

5. E-mail

(Advantages of E-mail, Limitations of E-mail, How to create E-mail Account)

Practical :

1. Practically learn use of word
2. Practically learn use of excel
3. Practically learn to make power point slide
4. Internet surfing
5. How to make E-mail id

References:-

1. Basic Computer Application - H. B. Bhadka, Dr. N. N. Jani, Dr. G. R. Kulkarni
2. Computer Parichay - Computer Jagat
3. Computer Fundamentals
4. CCC+ -Computer world

બેચરલ ઓફ સ્ટડીઝ (BACHERALOR OF STUDIES)

Foundation - 3

SEMESTER-4

CORE-3.1

Agriculture and soil management

SUBJECT- ક્ષેત્રવિદ્યા (AGRONOMY)

Credit 3+1=4

CRADIT- 2+1

~~AGRONOMY~~

MARKS-70+30=100

MARKS 100+50=150

❖ હેતુઓ

1. જમીનના રાસાયણિક બંધારણ વિશેની માહિતી પ્રાપ્ત કરે.
2. જમીન વ્યવસ્થા કેમ કરવી તેની જાણકારી પ્રાપ્ત કરે.
3. જમીનની ફળદ્રુપતા અને ઉત્પાદન શક્તિ વિશે સમજ કેળવે.
4. જમીનને ઉપયોગી પોષક તત્વો વિશેની જાણકારી પ્રાપ્ત કરે.
5. ખાતરોના ઉપયોગ સંદર્ભે વ્યવહારુ સમજ કેળવે.

❖ અભ્યાસક્રમ (સૈદ્ધાંતિક)

એકમ -1

જમીનનું રાસાયણિક બંધારણ - પ્રસ્તાવના, જમીન રસ અને તેનો પી.એચ (PH), જમીનના PH અને પોષક તત્વોની લભ્યતાનો સંબંધ, જમીનના PH ને અસર કરતાં પરિબળો, જમીનનું રાસાયણિક પૃથકકરણ, જમીનની અમલીયતા અને ક્ષારીયતા, અમલીય જમીનના લક્ષણો, પાક ઉત્પાદન ઉપર અસર, અમલીય જમીનના લક્ષણો, પાક ઉત્પાદન ઉપર અસર, અમલીય જમીન સુધારણા, અમલીય જમીન માં ઉગાડી સકાઈ તેવા પાકો, જમીનમાં ઉમેરવાના યૂનાનું પ્રમાણ નક્કી કરવું, અલ્ક કે ખારી જમીનના પ્રકાર, તેનો તફાવત, ક્ષારયુક્ત જમીનો બનવાના કારણો, ક્ષારીય જમીન સુધારણા, ભાસ્મિક જમીન સુધારણા વગેરે.

એકમ-2

જમીન વ્યવસ્થા- પ્રસ્તાવના, વ્યાખ્યા, જમીનનું મહત્વ અને જમીન ધોવાણ ની સમસ્યા, જમીન ધોવાણથી થતું નુકસાન, જમીન ધોવાણના પ્રકાર, જમીન ધોવાણના પ્રમાણનો આધાર, જમીન ધોવાણની સમસ્યાનો ઉકેલ વગેરે.

એકમ-૩

જમીન ની ફળદ્રુપતા - પ્રસ્તાવના, જમીનની કુદરતી ફળદ્રુપતા, ખેતીની જમીનની ફળદ્રુપતા અને ઉત્પાદકતા, કૃષિ વિકાસ અને જમીનની ફળદ્રુપતા, જમીનની ફળદ્રુપતા કઈ રીતે જાણી શકાય, જમીનની ફળદ્રુપતાનો આધાર, જમીનની ફળદ્રુપતા કેવી રીતે વધારવી વગેરે.

એકમ - ૪

વનસ્પતિને જરૂરી પોષક તત્વો - પ્રસ્તાવના, પોષક તત્વોની આવશ્યકતા નક્કી કરવાના સિદ્ધાંતો, પોષક તત્વોનું વર્ગીકરણ, પોષક તત્વોની છોડના કાર્ય અને તેના પ્રમાણની છોડ ઉપર અસર વગેરે.

એકમ-૫

ખાતરો - પ્રસ્તાવના, ખાતરોના પ્રકાર - સેન્દ્રિય, અસેન્દ્રિય અને જૈવિક ખાતર-તેની વ્યાખ્યા, પ્રકાર, વિશિષ્ટતાઓ અને લાભા લાભ, ખાતર મિશ્રણ, ખાતરોનો કાર્યક્ષમ ઉપયોગ, ખાતર આપવાની પદ્ધતિઓ, ખાતરોની ગણતરી, ખાતરોનું વિતરણ(પુલ), પુલના કાર્યો, ખાતર માટેના કાયદા, ખાતર ગુણવત્તાની ચકાસણી વગેરે.

❖ પ્રત્યક્ષ કાર્ય

૧. જમીનનો નમૂનો લેવો અને તેનું પુથકરણ કરવું.
૨. જમીન સંરક્ષણના પગલાનું નિરીક્ષણ કરવું.
૩. જમીન સુધારણા કેન્દ્રની મુલાકાત લેવી.
૪. ખાતર આપવાની વિવિધ પદ્ધતિઓનો પરિચય કરવો.
૫. સેન્દ્રિય, અસેન્દ્રિય ખાતર બનાવવાના એકમની મુલાકાત.
૬. જૈવિક ખાતરોનો પરિચય કેળવવો.
૭. ખાતર વિતરણ કરતાં એગ્રો સેન્ટરની મુલાકાત લેવી.

❖ સંદર્ભ ગ્રંથ

ક્રમ	પુસ્તકનું નામ	લેખક	પ્રકાશન
૧.	જમીન વિજ્ઞાન અને વ્યવસ્થા	શ્રી બાબુભાઈ અવરાણી	અનાડા પ્રકાશન-અમદાવાદ
૨.	જમીન વિજ્ઞાન અને વ્યવસ્થા	ડૉ હસમુખ સુથાર	લોકભારતી-સણોસરા
૩.	કૃષિ વિજ્ઞાન	ડૉ કે. પી પટેલ ,ડૉ ડી.કે. ડોબરીયા,વી.કે.ગોંડલિયા	(એગ્રો ઇન્ફો સર્વિસિસ, આણંદ)
૪.	પર્યાવરણ સાથી	વિકસત સંસ્થા	
૫.	કૃષિ ઇજનેરી	શ્રી બાબુભાઈ અવરાણી	અનાડા પ્રકાશન-અમદાવાદ

બેચરલ ઓફ સ્ટડીઝ (BACHERALOR OF STUDIES)

SEMESTER-4

CORE-3.1

SUBJECT- ક્ષેત્રવિદ્યા (AGRONOMY)

Agronomy

CRADIT- 2+1

MARKS-70+30=100

credit 3+1=4
Marks 100+50=150

❖ હેતુઓ :-

1. ક્ષેત્ર વ્યવસ્થાના પાયાના સિદ્ધાંતોથી માહિતગાર થાય.
2. ક્ષેત્ર વ્યવસ્થાની અગત્યતા તેમજ સંલગ્ન બાબતોથી પરિચિત થાય.
3. ખેતી પ્રકારની પદ્ધતિઓથી જાણકારી થાય.
4. ક્ષેત્ર સંબંધી માહિતી મેળવે.

❖ અભ્યાસક્રમ (સૈદ્ધાંતિક)

એકમ - 1

ક્ષેત્રવ્યવસ્થા - પ્રસ્તાવના, વ્યાખ્યા, ક્ષેત્ર વ્યવસ્થાના હેતુઓ, ઇતિહાસ, ખેતી વ્યવસાય વિકસાવવાના માર્ગો, ખેતી વ્યવસાય બીજા ઉદ્યોગો કરતાં કઈ રીતે અલગ પડે છે, ક્ષેત્ર વ્યવસ્થા પ્રશ્નો, ક્ષેત્ર વ્યવસ્થાના આર્થિક સિદ્ધાંત વગેરે.

એકમ - 2

ખેતીના પ્રકાર - પ્રસ્તાવના, વ્યાખ્યા, ખેતીના પ્રકારનું વર્ગીકરણ કરવાની પદ્ધતિઓ, ખેતીના પ્રકાર નક્કી કરતાં ઘટકો વગેરે.

એકમ-3

ખેતી પદ્ધતિઓ - કૌટુંબિક ખેતી, મૂડીવાદી ખેતી, સહકારી ખેતી, સહકારી ખેતી મંડળીઓના પ્રકાર, સામૂહિક ખેતી અને સહકારી ખેતી, ગણોત્તિયા ખેતી વગેરે.

એકમ - 4

ક્ષેત્રની પસંદગી અને ખરીદી - ક્ષેત્રની પસંદગીમાં ભૌતિક, આર્થિક, સામાજિક અને સૂક્ષ્મ જંતુ જન્ય પરિબલો, જમીનની કિંમત આંકવાની પદ્ધતિઓ વગેરે.

એકમ - 5

ક્ષેત્ર ઉપર મકાન વ્યવસ્થા - મકાન માટે આયોજન, મકાનની ગોઠવણીને અસર કરતાં ઘટક, ક્ષેત્ર ઉપર જુદા જુદા કદના જરૂરી મકાન વગેરે.

એકમ - 6

ક્ષેત્ર આયોજન - ક્ષેત્ર આયોજન, ક્ષેત્ર પરના રસ્તા અને વાડ, ખંડ વિશે સમજ, રસ્તા, રસ્તાની વિશિષ્ટતા, રસ્તા પરના વૃક્ષો અને તેનું સંરક્ષણ, ક્ષેત્ર વાડ, તેના પ્રકાર વિશે વિગતે સમજ વગેરે.

❖ પ્રાયોગિક કાર્યો

1. ક્ષેત્ર માપણી કરવી.
2. ક્ષેત્ર પ્રયોગ સંદર્ભે પ્લોટ પડાવવા.
3. જુદીજુદી ખેતી પદ્ધતિઓથી થતી ખેતીની રૂબરૂ મુલાકાત
4. આધુનિક ક્ષેત્ર ઓજારોની સમજ.

સંદર્ભગ્રંથો

ક્રમ	પુસ્તકનું નામ	લેખક	પ્રકાશન
1.	ક્ષેત્ર વ્યવસ્થા અને ખેતી હિસાબ	શ્રી સી.એચ. પટેલ શ્રી પી.પી. વિહોલ	
2.	કૃષિ ઈજનેરી	શ્રી બાબુભાઈ અવરાણી	અનડા પ્રકાશન-અમદાવાદ
3.	Agri. Science	Shree M.T. Mehta	

એસ.વાય.બી.આર.એસ.

સેમેસ્ટર-૪

વિષય :- પશુપાલન (કોર-૩) Animal Husbandry (Core-3) *core 3.2*

Title :- ~~Breeding and Artificial Insemination~~

Marks : 70+30=100

Practicle : 50

❖ હેતુઓ :

૧. પશુ સુધારણામાં સંવર્ધનની રીતોના ઉપયોગ વિશે જાણો.
૨. સંવર્ધન અને પસંદગી અને તેના ભાવિ અમલીકરણની યોગ્ય રીતો વિશે વિદ્યાર્થી જાણો.
૩. કૃત્રિમ બીજદાનના ફાયદા વિશે સમજ કેળવે અને સમજાવે.
૪. વીર્ય એકત્રીકરણ, પરિક્ષણ, તનુકરણ, સંગ્રહ અને ઉપયોગ વિશે અભ્યાસ કરે.

*credit 3+1 = 4
Marks 100+50 = 150*

❖ અભ્યાસક્રમ (સૈધાંતિક) :

૧. પશુ પસંદગી અને પસંદગીની રીતો
૨. કૃત્રિમ બીજદાનનો ઇતિહાસ અને કૃત્રિમ બીજદાનના ફાયદા-ગેરફાયદા
૩. વીર્ય એકત્રીકરણ અને તેની રીતો.
૪. વીર્યની ગુણવત્તા અને પરિક્ષણની રીતો
૫. વીર્યનું તનુકરણ અને સંગ્રહ
૬. કૃત્રિમ બીજદાનની રીતો અને કૃત્રિમ બીજદાન કરતી વખતે રાખવાની કાળજી.
૭. ગર્ભધારણ તપાસ તેનું મહત્વ અને રીતો.

❖ પ્રત્યક્ષ કાર્ય :

૧. સુક્ષ્મદર્શક યંત્ર નીચે શુક્રાણુનું અવલોકન કરવું.
૨. કૃત્રિમ યોનીની રચના વિશે જાણકારી મેળવવી.
૩. સાંઠ અને પાડાના વીર્ય એકત્રીકરણની પ્રક્રિયાનું અવલોકન અને વીર્ય એકત્રીકરણ કેન્દ્ર પર વીર્યનું ફિલીંગ, સીલીંગ અને થીનીવવાની પ્રક્રિયાનું અવલોકન.
૪. એ.આઈ.ગન તૈયાર કરવાની પ્રક્રિયાનું નિરીક્ષણ.
૫. ગાય અને ભેંસને એ.આઈ ગન દ્વારા કૃત્રિમ બીજદાન કરવાની પ્રક્રિયાનું નિરીક્ષણ.
૬. ગર્ભધારણ તપાસ અને ગાભણ ગાયના લક્ષણોનો અભ્યાસ.

❖ સંદર્ભગ્રંથો :

૧. પશુમાદા રોગ અને પ્રસૂતિ વિજ્ઞાન વિભાગ-૧, ૨, ૩
શ્રીનિવાસ કોડાગલી અને બી.કે. ભાવસાર-યુનિ. ગ્રંથનિર્માણ બોર્ડ-અમદાવાદ.
૨. પશુ સંવર્ધન-આર.કે શુક્લ-યુનિ ગ્રંથનિર્માણ બોર્ડ-અમદાવાદ.
૩. પશુવ્યવસ્થા-અરૂણભાઈ દવે-યુનિ ગ્રંથનિર્માણ બોર્ડ-અમદાવાદ.
૪. ગૌવર્ધન-માસિક-પશુપાલન નિયામક-ગાંધીનગર.
૫. A Text Book of Animal Husbandry – G.C. Banerjee Oxford & IBH
Publicalyan – New Delhi.
૬. A Hand Book Animal Husbandry – ICAR- New Delhi
૭. Animal Genetics and Breeding-BAIF.
૮. The Artificial Insemination of Farm Animal E.J.Pery.

એસ.વાય.બી.આર.એસ.

સેમેસ્ટર-૪

વિષય :- બાગાયત અને વનવિદ્યા

Agriculture and
Forestry

કોર્સ :

કોર્સ-૩+૩ ૩+૩

ગુણભાર-૧૦૦+૫૦=૧૫૦

Credits 3+1=40

Marks 100+50=150

❖ હેતુઓ :-

૧. વિદ્યાર્થીઓ ફલોધાન વિદ્યાના પાયાના સિધ્ધાંતો સમજે.
૨. પ્રગતિશીલ ખેતીમાં વ્યાપારિક ધોરણે ફલોધાન વિદ્યાનું જ્ઞાન મેળવે.
૩. વિદ્યાર્થીઓ બગીચાની ડીઝાઈનના આયોજનની જાણકારી મેળવે.
૪. વિદ્યાર્થીઓ જુદા-જુદા પ્રકારના બગીચાઓની મુલાકાત લઈને લાક્ષણિકતા જાણે.

❖ અભ્યાસક્રમ : (સૈધ્ધાંતિક) :-

૧. ફુલોની ખેતીનું મહત્વ અને ભવિષ્યની તકો.
 - ફુલછોડ ઉછેર-મોસમી ફુલછોડ અને કાયમી ફુલછોડ. અર્થ, લક્ષણો.
 - ઋતુવાર ફુલોની યાદી અને કાયમી ફુલછોડની યાદી.
 - કુંડા અને કુંડાના પ્રકારો, કુંડા ભરવાની વૈજ્ઞાનિક રીત.
૨. ગુજરાતના મુખ્ય ફુલછોડની વૈજ્ઞાનિક ખેતી પદ્ધતિ.
 ૧. ગુલાબ
 ૨. હજારીગલ (ગલગોટા)
 ૩. ગ્લેડિયોલસ
 ૪. લીલી
 ૫. ગેલાર્ડિયા
 ૬. રજનીગંધા (ગુલછડી)
 ૭. સેવંતી (ગુલદાઉદી)
 ૮. દહાલીયા.
૩. ગાર્ડનનો અર્થ, મહત્વ :-
 - ગાર્ડનની ઉપયોગિતાના આધારે વર્ગીકરણ.
 - ગાર્ડનના પ્રકારો-મોગલ ગાર્ડન, જાપાનીઝ ગાર્ડન, ઈંગ્લીશ ગાર્ડન (લાક્ષણિકતાઓ)
૪. બોન્સાઈ :-
 - વ્યાખ્યા અને પ્રકારો
૫. લોન (હરીયાળી)
 - અર્થ, મહત્વ, રોપણી પદ્ધતિ.

૬. પ્રત્યક્ષ કાર્યો :-

૧. કેમ્પર્સના વિવિધ કુલછોડનો પરિચય મેળવી લાક્ષણિકતા સમજે.
૨. વિવિધ પ્રકારના બગીચાની મુલાકાત લઈ તેની લાક્ષણિકતાઓ જાણે.
૩. કેમ્પર્સના બગીચામાં લોન ઉછેરની પ્રત્યક્ષ જાણકારી મેળવે.

❖ સંદર્ભગ્રંથો :-

૧. ખેડૂત માર્ગદર્શિકા ભાગ-૧, બગાયતી પાકો-નવસારી કૃષિ યુનિવર્સિટી.
૨. ફ્લોરિકલ્ચર ઈન ઈન્ડિયા - રંધાવા જી.એસ.

એસ.વાય.બી.આર.એસ.

સેમેસ્ટર-૪

વિષય :- ગ્રામ વિસ્તરણ

Sub :- Rural Extension, Core-3. 4

Credits 3+1=4

Marks 70+30=100

Practicle : 50

❖ હેતુઓ :-

૧. ગ્રામ વિકાસની, વિસ્તરણની વિવિધ યોજનાના અમલ, સહકાર સાથે સંકળાયેલ વાહકોનો પરિચય કેળવે.
૨. નિદર્શન દ્વારા ગ્રામ જનોને ખૂબ જ સરળતાથી સમજાવી શકાય છે તેનો પરિચય થાય.
૩. વિસ્તરણ કાર્યમાં પ્રવચન - વાર્તાલાપની ખુબ જ અગત્યતા છે તેના વિવિધ પાસાથી વિદ્યાર્થી પરિચિત થાય.

❖ અભ્યાસક્રમ :-

૧. ગ્રામ વિસ્તરણ કાર્યક્રમના વાહકો (એજન્ટ).
ગ્રામ સેવક, સ્વૈચ્છિક સંસ્થાના કાર્યકર, ફિમેલ હેલ્થ વર્કર, સામાજિક કાર્યકર, સહકારી મંડળીના હોદ્દેદારો, પંચાયતના હોદ્દેદારોનાં કાર્યો અને ફરજો અને ગ્રામ વિસ્તરણમાં તેમની ઉપયોગિતા.
૨. ગ્રામ વિસ્તરણમાં નિદર્શનની અગત્યતા.
નિદર્શન અને તેની જરૂરિયાત- નિદર્શનનાં પ્રકાર-નિદર્શન સમયે ધ્યાનમાં રાખવાની બાબતો-ફાયદા-ગેરફાયદા અને નિદર્શનની ખાસીયતો.
૩. વિસ્તરણ કાર્યમાં વાર્તાલાપ-પ્રવચન.
અસરકારક પ્રવચનની જરૂરિયાત-પ્રવચનની તૈયારી-પ્રવચનનું પૃથકરણ-પ્રવચનની રૂપરેખા તૈયાર કરવી-પ્રવચન તૈયાર કરવું-પ્રવચનની રજૂઆત-પ્રવચનમાં જુદી જુદી શારિરીક ક્રિયાઓનો ઉપયોગ.
૪. વિસ્તરણની વ્યૂહરચના :-
(અ) સામુદાયિક વિકાસ કાર્યક્રમો દ્વારા વિકાસ (C.D.)
(બ) ગ્રામ વિકાસના કાર્યક્રમો દ્વારા વિકાસ (R.D.)
(ક) કૃષિ વિકાસ દ્વારા વિકાસ (A.D.)

❖ પ્રત્યક્ષ કાર્ય :-

૧. વિદ્યાર્થી ગ્રામ્ય સમાજના વાહકોનો પરિચય કેળવે અને તેની વિસ્તૃત નોંધ તૈયાર કરે.
૨. પાક નિદર્શનના પ્લોટની મુલાકાત લેવી.
૩. ગામમાં મીટીંગ કરી પ્રવચન-વાર્તાલાપ સામાજિક કે વિકાસના મુદ્દા ઉપર આપવું.

❖ સંદર્ભગ્રંથો :-

૧. ભારતમાં ગ્રામીણ વિકાસના સામાજિક પાસા, લેખક :- એ.જે.દવે-અનડા પ્રકાશન
૨. કૃષિ વિસ્તરણ શિક્ષણ, લેખક :- ઈશ્વરભાઈ પટેલ અને અન્ય યુનિ. ગ્રંથનિર્માણ બોર્ડ,
અમદાવાદ.

BACHELOR OF RURAL STUDIES

SEMESTER – IV

Subject: Rural Development & Management

Title: - Planning and Management for Rural Development

CORE - 3 3.5

(2+1)

credits = 3+1 = 4

Marks-100+50 = 150

Objectives:-

1. describe the process of planning in India.
2. Indicate the nature of the planning machinery –both at the national and state levels, and
3. Indicate the linkages between the levels of planning.

1 Introduction

2 Development Planning and Management-" WHAT AND WHY"

3 Process of Planning

- 3.1. Perspective Planning
- 3.2. Five Year Plans
- 3.3. Annual Plans
- 3.4. Budget

4. District Planning

- 4.1. Need for District Planning
- 4.2. Concept and Scope of District Planning
- 4.3. Components of District Planning
 - Economic Component
 - Demographic Component
 - Agro –economic component
 - Socio-economic component
 - infrastructural Component
 - Sectoral Profiles

5. Review of District Planning and Process of District Planning

- [a] Planning phase
- [b] Implementation phase
- [c] Monitoring Phase
- [d] Evaluation phase

Practical:

1. To Visit District Planning Office and Prepare report on it .
2. To Prepare a Report on D.R.D.A. activities

Reference:-

1. Desai, Vasant (1988), Rural Development – Programmes and Strategies, Volume II, Himalaya Publishing House, Bombay.
2. Desai Vasant (1988) ,Rural Development ,Organization and Management , Volume III Himalaya Publishing House Bombay
3. Government of India (1969) ,Guidelines for the Formulation of District Plans, Planning Commission ,New Delhi .
4. Dayal Ishwar et al.(1976) ,District Administration : A Survey of Reorganization, Macmillan ,New Delhi
5. Sharma A.N. (1981) Spatial Approach for District Planning ,Concept ,New Delhi.
6. Government of India (1984) ,Report of the Working Group on District Planning Volumes & II Planning Commission New Delhi .
7. Government of India (1985) Report of the Committee to Review the Existing Administrative Arrangement for Rural Development and Poverty-Alleviation Programmes, Department of Rural Development ,Ministry of Agriculture , New Delhi.

બેચરલ ઓફ સ્ટડીઝ (BACHERALOR OF STUDIES)

SEMESTER-1

CORE-4.1

SUBJECT- ક્ષેત્રવિદ્યા (AEGRONOMY)

Agroonomy

Credit 3+1=4

CRADIT- 2+1

MARKS-70+30=100

MARKS 100+50=150

❖ હેતુઓ

1. નિંદણ નાશકોથી જાણકારી થાય.
2. નિંદણ નિયંત્રણમાં આર્થિક પાસાનું મહત્વ સમજે
3. નિંદણ નાશકોની લાક્ષણિકતાઓથી વાકેફ થાય.

❖ અભ્યાસક્રમ (સૈદ્ધાંતિક)

એકમ - 1

નિંદણ નાશકો - પ્રસ્તાવના, વ્યાખ્યા, સંક્ષિત પરિચય, વપરાશ અને તેની સમજ, નિંદણ નાશક રસાયણોના હાનિકારક અવશેષો, નિંદણ નાશક રસાયણોની જમીનના સૂક્ષ્મજીવાણુઓ પર અસર, નિંદણ નાશકોની છંટકાવમાં કાળજી વગેરે.

એકમ - 2

ગુજરાતના મુખ્ય હઠિલા હાનિકારક નિંદણો, તેની ખાસિયતો, તેના નિયંત્રણના ઉપાયો વગેરે.

એકમ - 3

પરોપજીવી નિંદણોના નામ, તેની ખાસિયતો, તેના નિયંત્રણના ઉપાયો, જલીય નિંદણોના નામ, તેની ખાસિયતો અને તેના નિયંત્રણના ઉપાયો વગેરે.

એકમ - 4

Domicile Weeds (ફાર્મ, મકાનની દિવાલો અને ધાબા પર થતા નિંદણો) - તેના નામ, તેની ખાસિયતો અને તેના નિયંત્રણના ઉપાયો વગેરે.

એકમ - 5

વિવિધ પાકોમાં નિંદણ નિયંત્રણની ભલામણો-ધાન્યપાકો, કઠોળપાકો, તેલીબિયાના પાકો, શાકભાજીના પાકો અને રોકડિયા પાકો, નિંદણનાશક દવાઓ, તેના બજારૂ નામ, સક્રિય તત્વના ટકા

તથા દવાઓ બનાવતી કંપનીઓ વગેરે.

❖ પ્રત્યક્ષ કાર્યો

1. જુદા જુદા નિંદણ નાશકોનો પરિચય કેળવવો
2. નિંદણ નાશકોની ગણતરી
3. નિંદણ નાશક દવાઓના છંટકાવના સાધનોનો પરિચય કેળવવો.
4. નિંદણ નાશક દવાઓના બજારું નામ, સક્રિય તત્વના ટકા(%) તથા દવા બનાવતી કંપનીઓ વિશેની જાણકારી મેળવવી.
5. નિંદણ નાશક દવા બનાવતી કંપની કે ઉત્પાદન યુનિટની મુલાકાત લેવી.

ક્રમ	પુસ્તકનું નામ	લેખક	પ્રકાશન
1.	જમીન વિજ્ઞાન અને વ્યવસ્થા	શ્રી બાબુભાઈ અવરાણી	અનડા પ્રકાશન-અમદાવાદ
2.	નિંદણ અને નિંદણ નિયંત્રણ વ્યવસ્થા	કૃષિ ગોવિંદા, આણંદ કૃષિ યુનિ. આણંદ,	
3.	નિંદણ નિયંત્રણ	નવસારી કૃષિ યુનિ. નવસારી.	
4.	Principial Of Weeds Science	V.S.Rao, Oxford.	
5.	Agri.Science	Dr. M.H. Maheta	

S.Y.B.R.S Semester – 4

એસ.વાય.બી.આર.એસ.

સેમેસ્ટર-૪

Sub – Animal Husbandry & Dairy Processint

પરિપાલન

core 4.2

credit - 3+1 = 4

Marks 100+50 = 150

❖ હેતુઓ :-

૧. આઉની રચના અને તેના વિકાસના તબક્કા વિશે જાણો.
૨. દૂધ ઉત્પાદન, દૂધનું બંધારણ અને તેના પર અસર કરતાં પરિબળો વિશે જાણો.
૩. આઉની તંદુરસ્તી અને દૂધ ઉત્પાદન કેવી રીતે જાળવવું તેના વિશે જાણો.
૪. દૂધ પર કરવામાં આવતી પ્રક્રિયા અને તેની વિવિધ બનાવટો વિશે જાણો.

❖ સૈધાંતિક અભ્યાસક્રમ :-

૧. આઉની રચના અને સ્તનગ્રંથીઓનો ક્રમિક વિકાસ.
૨. દૂધ ઉત્પાદન અને તેના પર અસર કરતાં પરિબળો.
૩. દૂધનું બંધારણ અને તેના પર અસર કરતાં પરિબળો.
૪. દૂધના ભૌતિક તથા રાસાયણિક ગુણધર્મો, સ્વચ્છ દૂધ ઉત્પાદન માટેના પગલાં / સ્વચ્છ દૂધ ઉત્પાદન અને તેના પર અસર કરતાં પરિબળો.
૫. દૂધ દોહનની વિવિધ પદ્ધતિઓ અને ગાયોને વસુકાવવી.
૬. દૂધ પર કરવામાં આવતી વિવિધ પ્રક્રિયાઓ ગાળવું ઠંડું કરવું, પ્રમાણિત કરવું, સમસ્થિતિ કરણ, પાસ્ચ્યુરી કરણ.
૭. દૂધની વિવિધ બનાવટો અને તે બનાવવાની રીતો, તેની વેચાણ વ્યવસ્થા, માખણ, પનીર, માવો, દૂધનો પાઉડર વગેરે.

❖ પ્રત્યક્ષ કાર્યો :-

૧. ડેરીની મુલાકાત લઈ દૂધ પર કરવામાં આવતી વિવિધ પ્રક્રિયાએ જોવી અને ડેરીમાં બનાવવામાં આવતી દૂધની વિવિધ બનાવટોનો પ્રત્યક્ષ અભ્યાસક્રમ કરવો.
૨. દૂધના ભૌતિક તથા રાસાયણિક બંધારણ અને ગુણધર્મોવિશે જાણકારી મેળવવી.

❖ સંદર્ભગ્રંથો :-

૧. ડેરી વિજ્ઞાન-સી.એચ.જોશી-યુનિવર્સિટી ગ્રંથનિર્માણ બોર્ડ, અમદાવાદ.
૨. દૂધ અને દૂધની બનાવટો-બી.એન.પટેલ-યુનિવર્સિટી ગ્રંથનિર્માણ બોર્ડ, અમદાવાદ.
૩. ગો-દર્શન સામાયિક કલીનમિલ્ક પ્રોડક્શન વિશેષાંક. પ.પા.વિભાગ
૪. ડેરી ઉદ્યોગ-જુનાગઢ કૃષિ યુનિવર્સિટી.
૫. A Text Book of Animal Husbandry – G.C. Banerjee Oxford & IBH Publicalyan – New Delhi.
૬. A Hand Book Animal Husbandry – ICAR- New Delhi

એસ.વાય.બી.આર.એસ.

સેમેસ્ટર-૪

વિષય :- બાગાયત અને વનવિદ્યા

Agri Culture and Forestry

course - 4.3

કોર્સ-૪

ગુણભાર-100+50=150

Marked 100+50=150

❖ હેતુઓ :-

૧. આ વિષયના અભ્યાસદ્વારા વિદ્યાર્થીઓને બાગાયતના પાયાના સિદ્ધાંતોની જાણકારી અને સમજ મેળવે.
૨. વિદ્યાર્થીઓ વિવિધ ફળપાકોની જાણકારી મેળવે અને પ્રગતિશીલ ખેતીમાં તેનું મહત્વ સમજે.

❖ અભ્યાસક્રમ : (સૈદ્ધાંતિક) :-

૧. ફળપાકોની રોપણી વખતે ધ્યાનમાં રાખવાની બાબતો.
૨. ફળપાકોની વીણી પછીની પ્રક્રિયા અને મૂલ્યાર્ધન-મહત્વ, વીણી, ફળોને ધોવા, ફળોને અલગ તારવવા, વકલ પાડવા, ફળોની માવજત, પેકિંગ ફળપરિરક્ષણ અને વહન બજાર.
૩. ફળપાકોમાં કેળવણી અને છાંટણી :-
 - અર્થ અને મહત્વ.
 - કેળવણી વખતે રાખવાની કાળજી.
 - કેળવણીના પ્રકારો, (સિંગલ સ્ટોક સિસ્ટમ, ટેલ્કોમ સિસ્ટમ, ટ્રેલિસ સિસ્ટમ)
 - છાંટણીના હેતુઓ અને ફાયદા.
 - છાંટણીના પ્રકારો અને નિયમો.
૪. બહાર-અર્થ, મહત્વ ને પ્રકારો
 - ફળપાકોમાં બહારની પધ્ધતિઓ.
૫. હોર્મોન્સ :- અર્થ, મહત્વ અને પ્રકારો.
અબાગાયતી પાકોમાં હોર્મોન્સના વિવિધ ઉપયોગ.
૬. ગુજરાત રાજ્યની બાગાયત ખાતાની વિવિધ સહાયલક્ષી યોજનાઓ.

❖ પ્રત્યક્ષ કાર્યો :-

૧. નજીકના પ્રગતિશીલ ખેડૂતની ફળવાડીની મુલાકાત લઈ કલમ રોપણી પધ્ધતિની જાણકારી.
૨. ફળપાકોની વીણી પછીની ફળોની માવજત વિશે તથા ફળોની વિવિધ બનાવટોની જાણકારી.
૩. બાગાયતી પાકોમાં હોર્મોન્સની ઉપયોગિતા સમજે.

❖ સંદર્ભગ્રંથો :-

૧. ખેડૂત માર્ગદર્શિકા ભાગ-૨, નવસારી કૃષિ યુનિવર્સિટી
૨. ફળઝાડ વિજ્ઞાન - શ્રી બાબુભાઈ અવરણી - યુનિ. ગ્રંથનિર્માણ બોર્ડ,
૩. ફળવિશેષાંક - કૃષિ ગો-વિદ્યા - આણંદ કૃષિ યુનિ. -આણંદ.
(કૃષિ ગો-વિદ્યા)

એસ.વાય.બી.આર.એસ.

સેમેસ્ટર-૪

વિષય :- ગ્રામ વિસ્તરણ

Sub :- Rural Extension, Core-4. 4

Marks : 70+30=100

Practicle : 50

Credit 3+1=4

Marks 100+50=150

❖ હેતુઓ :-

1. વિદ્યાર્થી આધુનિક વિસ્તરણ પદ્ધતિઓની સમજ કેળવે.
2. વિદ્યાર્થી હાલમાં કાર્યરત ગ્રામ વિકાસના, સામાજિક વિકાસના કાર્યક્રમોની વિસ્તૃત માહિતી કેળવે.
3. વિદ્યાર્થી કૃષિ ગ્રામ વિકાસ વિભાગના વિસ્તરણ માળખાનો પરિચય કેળવે.

❖ અભ્યાસક્રમ :-

1. વિસ્તરણ અને ગ્રામ વિકાસ
પરંપરાગત અને આધુનિક વિસ્તરણ પદ્ધતિનો તફાવત અને સમાનતા
2. ગ્રામ વિકાસ અને વિસ્તરણ કાર્યના કાર્યક્રમોની ઐતિહાસિક ટુંકી માહિતી.
3. નીચેના કાર્યક્રમોની વિગતો.

- A સામુદાયિક વિકાસ કાર્યક્રમ
- B ખેડૂતો અને જમીન વિહોણાં મજૂરો માટેના કાર્યક્રમ
- C તાલીમ અને મુલાકાત પદ્ધતિ
- D કૃષિ વિજ્ઞાન કેન્દ્ર
- E કુટુંબ અને બાળકલ્યાણના કાર્યક્રમ
- F યુવક કલ્યાણના કાર્યક્રમ
- G વરીષ્ઠ નાગરિક (સોનીપર સીટીઝન) કલ્યાણના કાર્યક્રમ
- H સ્ત્રી કલ્યાણના કાર્યક્રમ
- I અનુસુચિત જાતિ અને જનજાતિના કાર્યક્રમો
- J વિકલાંગ વ્યક્તિઓના કલ્યાણનાં કાર્યક્રમો
- K મીશન મંગલમ-સખી મંડળ
- L કુટુંબ નિયોજન કાર્યક્રમ
- M મનરેગા કાર્યક્રમ

૪. વ્યાપક અસર કરે તેવી વિસ્તરણ પદ્ધતિઓ

- A નીચેની ઉપર અને ઉપરથી નીચે સુધી સંકળાયેલ વિસ્તરણનું માળખું ને પદ્ધતિઓ (કૃષિ અને ગ્રામ વિકાસ વિભાગ)
- B પ્રયોગશાળાથી ખેતર અને ખેતરથી પ્રયોગશાળાની પદ્ધતિ.

❖ પ્રેક્ટીકલ :-

1. બે ગ્રામ વિકાસ કાર્યક્રમો ઉપર અહેવાલ તૈયાર કરો.
2. એક ગ્રામ વિકાસ કાર્યક્રમનું મૂલ્યાંકન
3. સામાજિક શિક્ષણનાં કાર્યક્રમ ઉપર નોંધ તૈયાર કરો.

BACHELOR OF RURAL STUDIES

SEMESTER – IV

Subject: Rural Development & Management

CORE - 8/ 4.5
Credits 3 + 1 = 4
(2+1) Marks-100+50 = 150

Title: ~~Planning and Management for Rural Development~~

Objectives:-

1. describe the process of planning in India.
2. Indicate the nature of the planning machinery –both at the national and state levels, and
3. Indicate the linkages between the levels of planning.

1 Machinery for Planning at the National Level

- Planning Commission
- National Development Council
- Planning Units of Central Ministries

2 Machinery for Planning at the State Level

- State Planning Department
- Departments of Economics and Statistics, Manpower and Evaluation
- District Planning Agencies

3 Multi Level Structure of Planning

Macro Level → Nation

Meso Level → State

Micro Level → Area

→ Block

→ Village

4 Two-Tier System: Tribal Plan

- Integration of traditional tribal Panchayats with the Prls
- The 73rd Constitutional Amendment Act

Practical:

1. To Make micro level plan for the Block
2. To Visit tribal Village and make a Development action plan
3. To Visit Tribal sub-plan office and prepare a report about tribal schemes

Reference:-

1. Government of India (1952) The First five year plan Planning Commission, New Delhi.
2. Government of India (1970) Fourth Five Year plan Planning Commission new Delhi
3. Sarkaria Commission (1988) Commission on Centre –State Relations Report Government of India Press , New Delhi
4. Government of India (1988) ,The Constitution of India Ministry of Law Justice & Company Affairs ,New Delhi .
- 5 Redd Y. Venugopal (1979) Multi Level Planning in India ,Vikas ,New Delhi
6. Alagh Y.K. (1973) District Planning for Integral Development Journal of the Lal Bahadar academy of Administration Mussoorie.

એસ.વાય.બી.આર.એસ.

સેમેસ્ટર-૪

વિષય :- આપત્તિ વ્યવસ્થાપન

(Ele-06)

Elective 6-4

Credit - 3

Marks - 100

❖ આપત્તિના પરિબલોની સમજૂતી અને આપત્તિ વ્યવસ્થાપન વિશે પિસાચી બહાસીને મેળવો.

❖ એકમ-૧ આપત્તિઓની અસર અને તેના પ્રકાર.

૧. ભૌતિક અસર.
૨. જીવન પર અસર.
૩. પર્યાવરણ પર અસર.
૪. સામાજિક, આર્થિક અસર

❖ એકમ-૨

૧. પાણી અને આબોહવા સંબંધિત આપત્તિઓ.
૨. ભૂસ્તર સંબંધિત.
૩. રાસાયણિક ઔદ્યોગિક પરમાણુ.
૪. અકસ્માત સંબંધિત આપત્તિઓ.
૫. જૈવિક.

❖ એકમ-૩ આપત્તિ સામે સામર્થ્ય અને તેના પ્રકાર.

૧. ભૌતિક
૨. આર્થિક
૩. સામાજિક
૪. અન્ય.

❖ એકમ-૪ એક જ શાળાઓમાં આગ સલામતી માર્ગદર્શિકા.

૧. અગ્નિશામક
૨. ઈલેક્ટ્રીક સ્વીચ ગિયર સાધન
૩. શાળાના મકાનોમાં ફાયર EXIT
૪. ફાયર મોકડ્રીલ.

❖ એકમ-૫ આપત્તિ વ્યવસ્થાપન

૧. આપત્તિ વ્યવસ્થાપન (ડીઝસ્ટર મેનેજમેન્ટ) એક્ટ-૨૦૦૫.

❖ સંદર્ભગ્રંથ :

૧. આપત્તિ વ્યવસ્થાપન
- ૨.

લેખક - જગદીશ ગઢવી

પ્રકાશક - માહિતી કમિશનર, ગુજરાત, ગાંધીનગર.

અભ્યાસક્રમ ઠરાવ ૨ ઈ .
BACHELOR OF RURAL STUDIES (ગ્રામ વિદ્યા વિશારદ)

S.Y.B.R.S.

Elective

SEMESTER - IV

Elective: 15
Credit: 3
Marks 70+30= 100

વિષય:- પંચાયતીરાજ - ૨

હેતુઓ:- બંધારણમાં દર્શાવેલી સંસદીય લોકશાહી સ્થાનિક સ્તરે કેવી રીતે કામ કરે છે ? કેવી રીતે લોકોની રાજકીય ભાગીદારી વધારે ? કેવી રીતે લોકોનું સમર્થન વધારે છે ? તેની સાથે સાથે લોકોની નિર્ણયશક્તિ, જરૂરિયાતો અને સત્તા તેમજ નેતાગીર ગુણો આ સ્થાનિક સ્વરાજની સંસ્થા દ્વારા જે કેળવાય છે તેની જાણકારી મેળવે તે આ વિષયનો હેતુ છે.

અભ્યાસક્રમ:-

એકમ:- ૧

પંચાયતીધારો અને બંધારણીય સુધારાઓ (૭૩ મો બંધારણીય સુધારો-૧૯૯૨)

- (૧.૧) બંધારણીય સુધારાની આવશ્યકતા
- (૧.૨) બંધારણના ૯માં ભાગની મુખ્ય જોગવાઈઓ
- (૧.૩) બંધારણીય સુધારાની ફરિજયાત-મરજિયાત જોગવાઈઓ
- (૧.૪) બંધારણીય સુધારાની સિધ્ધીઓ- ખામીઓ

એકમ:- ૨

ગ્રામસભા
પરિચય
ગ્રામસભાનો અર્થ
ગ્રામસભાની વ્યાખ્યા
ગ્રામસભાનું મહત્વ અને કામગીરી

એકમ:-૩

પંચાયતીરાજ પરની વિવિધ સમિતિઓ:-

- (૩.૧) અશોક મહેતા કમિટી અહેવાલ (૧૯૭૭)
- (૩.૨) જી.વી.કે.રાવ કમિટી અહેવાલ (૧૯૮૫)
- (૩.૩) રિખવદાસ શાહ કમિટી અહેવાલ (૧૯૭૦)

એકમ:-૪

પંચાયતીરાજના લક્ષણો:-
(૪.૧) સત્તાનું વિકેન્દ્રીકરણ

૯૬૭૦૩
૫૬૩૬૫

- (૪.૨) લોકોને સંગઠિત અને જાગૃત બનાવવા
- (૪.૩) લોકોનું સહભાગીપણું
- (૪.૪) સ્વશાસન
- (૪.૫) આત્મનિર્ભરતા
- (૪.૬) લોકશાહી મૂલ્યોનું શિક્ષણ

એકમ:-૫

પંચાયતીરાજની ગ્રામીણ સમાજ પર અસર પરિચય

- (૫.૧) ગ્રામીણ સમાજમાં લોકશાહી મૂલ્યોનો પ્રસાર
- (૫.૨) નવા નેતૃત્વનો ઉદ્ભવ
- (૫.૩) સત્તાના માળખામાં પરિવર્તન
- (૫.૪) સામાજિક ગતિશીલતામાં વૃદ્ધિ
- (૫.૫) રાજકીય જાગૃતિ
- (૫.૬) બિન સાંપ્રદાયીકરણ
- (૫.૭) સામાજિક અંતરમાં ઘટાડો
- (૫.૮) ગ્રામવિકાસના કાર્યોમાં લોકોના સહભાગીપણામાં વધારો
- (૫.૯) વિકાસકાર્યોના અમલની ઝડપમાં વૃદ્ધિ
- (૫.૧૦) જૂથવાદ અને પક્ષાપક્ષી
- (૫.૧૧) જ્ઞાતિવાદને ઉત્તેજન
- (૫.૧૨) આંતરજ્ઞાતિય સંઘર્ષ

સંદર્ભ ગ્રંથો :-

પુસ્તકનું નામ	લેખક/લેખકો	પ્રકાશક
૧. ૭૩માં બંધારણીય સુધારા પશ્ચાદ ભારતમાં પંચાયતીરાજ (પાના નં.૨૨ થી ૨૩, ૩૪ થી ૪૨)	રમેશ મ. શાહ પ્રા. બલદેવ આગજા	યુનિવર્સિટી ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ, ગુજરાત રાજ્ય, અમદાવાદ
૨. ભારતમાં પંચાયતીરાજ (પાના નં. ૧૮૧ થી ૨૧૩)	પ્રા. બી. સી. શાહ	યુનિવર્સિટી ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ, ગુજરાત રાજ્ય, અમદાવાદ
૩. સામુદાયિક વિકાસ અને કૃષિ-વિસ્તરણ (પાના નં. ૯૦)	બાબુભાઈ આવરાણી	અનડા બુક ડીપો. ગાંધીમાર્ગ, અમદાવાદ
૪. ગ્રામીણ સમાજશાસ્ત્ર (પાના નં. ૧૬૧ થી ૧૬૫)	એ. જી. શાહ, જે. કે. દવે	અનડા બુક ડીપો. ગાંધીમાર્ગ, અમદાવાદ

એસ.વાય.બી.આર.એસ.

સેમેસ્ટર-૪

વિષય :- ભારતીય ગ્રામ અર્થતંત્રના પ્રશ્નો (૦૨) ૨

Problems of Indian Economy

(Ele-06)

Elective 6.6

Credit - 3

Marks - 100

❖ અભ્યાસક્રમ :-

૧. ભારતીય અર્થતંત્રની સમસ્યા :

- વિકાસશીલ અર્થતંત્ર (વિકાસ પામતું)
- વ્યાખ્યા, અર્થ વિકાસશીલ અર્થતંત્ર
- વિકાસશીલ પાંચાની લાક્ષણિકતાઓ

૨. વસ્તી :-

- વસ્તીવધારાના કારણો-ભારતમાં
- વસ્તીવધારો અને અર્થતંત્ર વિકાસ
- વસ્તી આધારિત ભારતીય અર્થતંત્રની નીતિઓ
- વસ્તી નિયંત્રણના પગલાઓ

ટિપ્પણી : વિદ્યાર્થીઓને ગ્રામીણ વિકાસના આર્થિક પરિબલો સમજાવવા અને તેના નિવારણ અર્થે કાળે.

૩. બેરોજગારી :-

- વ્યાખ્યા, અર્થ, બેરોજગારીના પ્રકારો
- બેરોજગારીના કારણો (ભારતમાં)
- ભારતમાં બેરોજગારીના કારણો ઘટાડવાના સરકારી પ્રયત્નો (પ્રયાસો)
- બેરોજગારીની અસરો (સામાજિક, આર્થિક)

૪. અસમાનતા :-

- અસમાનતા-અર્થ પ્રકાર
- વૈશ્વિકીકરણ અને તેની અસર (અસમાનતા પર)
- અસમાનતાને અસર કરતાં પરિબલો અને ઉપાયો.

૫. ભારતમાં ગરીબી :-

- ગરીબીનો અર્થ, પ્રકાર
- ગરીબીની વ્યવસ્થા / સંચાલન
- ગરીબી પર અસર કરતાં પરિબલો
- સરકારી નીતિ અને પગલાં.

❖ સંદર્ભગ્રંથો :-

૧. ભારતની આર્થિક સમસ્યાઓ	- પ્રા. આ.ચી. પોપટ
૨. ભારતના આર્થિક વિકાસની સમસ્યાઓ	- પ્રા. આ.ચી. પોપટ
૩. ભારતમાં ગરીબી	- પ્રો. બ.મા. ભટ્ટ
૪. વિકાસશીલ દેશોના આર્થિક પ્રશ્નો	- પ્રા. રમેશ વી. શાહ

❖ સંદર્ભગ્રંથો:—

૧. કૃષિ વિસ્તરણ શિક્ષણ
લેખક—ઈશ્વરભાઈ પટેલ અને અન્ય
યુનિ. ગ્રંથનિર્માણ બોર્ડ, અમદાવાદ.
૨. વિસ્તરણ શિક્ષણ
લેખક—બાબુભાઈ અવરાણી
અનકા પ્રકાશન, અમદાવાદ.
૩. Extension Education & Rural Development
Santa Govind, G- Tamilselvi and Other.
૪. ગુજરાત સરકારની યોજનાઓ અંગેની મીહતી પુસ્તિકાઓ
— કૃષિ વિભાગ
— વન વિભાગ
— આદિજાતિ વિભાગ
— મહિલા આર્થિક વિકાસ નિગમ લી.
— અનુસુચિત જાતી આર્થિક વિકાસ નિગમ લી.
— યુવક કલ્યાણ વિભાગ
૫. ગ્રામીણ વિકાસ
લેખક—પારુલ જોશી
અનકા પ્રકાશન, અમદાવાદ.
૬. ભારતમાં ગ્રામ વિકાસ
લેખક—બાબુભાઈ અવરાણી
અનકા પ્રકાશન, અમદાવાદ.
૭. ગુજરાતમાં પંચાયતી રાજ—ગ્રામ વિકાસના કાર્યક્રમો અનેલોક ઉપયોગી યોજનાઓ.
લેખક—એચ.બી. ઠક્કર
ફાલ્ગુન પ્રકાશન, અમદાવાદ.
૮. સામાજિક કલ્યાણ અને સામાજિક કાયદાઓ
એ.જી. શાહ અને જે.કે. દવે
અનકા પ્રકાશન, અમદાવાદ.
૯. આદિવાસી વિકાસ અને વન
લેખક—ડૉ. મિનાક્ષી ઠક્કર
યુનિ. ગ્રંથનિર્માણ બોર્ડ, અમદાવાદ.

સેમેસ્ટર ૪ ઇલેક્ટિવ ૭ - ૫ - ૧૯૭૫

સહકાર

એકમ ૧

-સહકાર નો અર્થ અને વ્યાખ્યા

-સહકાર ના લક્ષણો

-સહકાર નો ઉદ્ભવ

-ભારતમાં સહકાર નો વિકાસ

સહકારના સિદ્ધાંતો

એકમ -૩

-સહકારી પ્રવૃત્તિ નું મહત્વ

-ભારતમાં સહકારી પ્રવૃત્તિ માં રાજ્ય નું યોગદાન

-સહકારમાં શિક્ષણ તાલીમ અને પ્રચારનો મહત્વ

-સહકારી શિક્ષણ અને પ્રસારની કામગીરી

-સહકારી શિક્ષણ અને તાલીમ વ્યવસ્થાતંત્ર

એકમ ૩ ભારતમાં સહકારી ડેરી ઉદ્યોગ

-ગુજરાતમાં દૂધ ઉત્પાદન સહકારી મંડળીઓ

- સહકારી ધિરાણ મંડળીઓ

-ખાંડ સહકારી મંડળીઓ

-સહકારી વેચાણ મંડળીઓ

-ગ્રાહક સહકારી મંડળ ભંડોળ

એકમ ૫

-સહકાર અને રાજ્ય વચ્ચે નો સબંધ

-સહકારી પ્રવૃત્તિઓ રાજ્ય તરફથી સહાય

-ભારતમાં સહકારી પ્રવૃત્તિ અને મૂલ્યાંકન

-સહકારી મંડળીની સફળતાના શરતો

-સહકારી પ્રવૃત્તિ સાથે ના પડકારો

એકમ ૬

-સહકાર અને મુડીવાદ

-સહકાર અને સમાજવાદ

-સહકાર અને સામ્યવાદ

-સહકાર અને મિશ્ર અર્થતંત્ર

સંદર્ભગ્રંથ

સહકાર-બી એચ શાહ

સહકારના સિદ્ધાંતો

સહકાર ભાગ ૧ થી ૩

સહકાર દર્શન શ્રી જગદીશચંદ્રગુલાણી

ગુજરાત રાજ્ય સહકારી સંઘ ગુજરાતની સહકારી પ્રવૃત્તિ

SEMESTER - IV (4)

વિષય : કૃષિ ઇજનેરી (02)

(3+0)

Agricultural Engineering

Elective -

7.5

(2+1)

Credit 3

Marks -100

હતુઓ :-

- (૧) સર્વેક્ષણની જુદી જુદી પધ્ધતિઓથી ઊદાહરણપૂર્વક માહિતગાર બને.
- (૨) તલેક્ષણની જુદી જુદી પધ્ધતિઓથી માહિતગાર બને.
- (૩) સર્વેક્ષણના જુદા જુદા સાધનોનો પરિચય ડેળવે.

અભ્યાસક્રમ :-

એકમ - ૧ સર્વેક્ષણ	(Credit-10)	(35%)
૧. સર્વેક્ષણની વ્યાખ્યા અને સર્વેક્ષણનું વર્ગીકરણ .		
૨. સર્વેક્ષણના મૂળભૂત સિધ્ધાંતો.		
૩. અંતર માપવાની રીતો.		
૪. બે સ્થાન વચ્ચેના અંતરની માપણી.		
૫. આરેખણનો અર્થ અને આરેખણ કરવાની રીતો.		
૬. માપણીમાં થતી ત્રુટીઓ.		
૭. કાટખૂણો રચવાની રીતો.		
એકમ - ૨ સાંકળ સર્વેક્ષણ	(Credit-08)	(25%)
૧. સાંકળ સર્વેક્ષણમાં વપરાતા પ્રાવેષિક પદો, સર્વેક્ષણમાં વપરાતી રૂઠ સંજ્ઞાઓ.		
૨. સાંકળના પ્રકારો.		
૩. ક્ષેત્ર નોંધપોથી.		
૪. શંકુ મોજણી.		
એકમ - ૩ પ્લેન ટેબલ સમપાટ સર્વેક્ષણ	(Credit-07)	(22%)
૧. વ્યાખ્યા, સાધનો,		
૨. સમપાટ સર્વેક્ષણના લાભાલાભ		
૩. સમપાટ સર્વેક્ષણ કરવાની રીતો.		
૪. સમપાટ સર્વેક્ષણમાં થતી સામાન્ય ત્રુટીઓ.		
એકમ - ૪ તલેક્ષણ	(Credit-05)	(18%)
૧. તલેક્ષણની વ્યાખ્યા અને પ્રાવેષિક પદો.		
૨. લેવલ અને તેના પ્રકાર-તલેક્ષણનું વર્ગીકરણ.		
૩. સમગ્ર્ય રેખાઓ અને તેની લાક્ષણિકતાઓ.		
૪. સમગ્ર્ય રેખાનું સ્થાન નિર્ધારણ .		
પ્રત્યક્ષ કાર્યો :-	Total Credit = 15	
૧. સાંકળથી જમીન માપણી કરવી.		
૨. પ્લેન ટેબલ સાધનોની ઓળખ કરવી.		
૩. જુદી જુદી સાંકળોનો અભ્યાસ કરવો.		
૪. જમીનના જુદા જુદા બિન્દુઓની સાપેક્ષ ઉંચાઈ શોધવી .		
નોંધ : પ્રાયોગિક વેઈટેજ સરખુ છે .		

સંદર્ભ ગ્રંથો :-

૧. કૃષિ ઇજનેરી ભાગ-૧ અને ભાગ ૨ - અંબાલાલ ઇશ્વરભાઈ પટેલ
૨. પ્રાથમિક સર્વેક્ષણ - જયંતિલાલ પી.ખખર , મણીલાલ એમ.પટેલ
૩. ખેતી ઇજનેરી - બાબુભાઈ અવરાણી

BACHELOR OF RURAL STUDIES

SEMESTER-IV

Elective-16

credits 3

Marks -100

વિષય :- કાયદો અને ગ્રામવિકાસ -૨

(3)

Law and Rural Development-2

હેતુઓ :- પ્રસ્તુત અભ્યાસક્રમનો હેતુ વિદ્યાર્થી ગ્રામીણ વિકાસમાં કાયદાનું મહત્વ સમજે અને ગ્રામ્ય વિસ્તારમાં

આર્થિક, સામાજિક જીવનને સ્પર્શતા કાયદાઓની જાણકારી મેળવે તે છે.

અભ્યાસક્રમ :-

૧. જમીનદારી નાબુદીનો કાયદો.
૨. મુંબઈ ગણોત અને ખેતીની જમીનનો કાયદો
૩. ઋણ રાહત ધારો
૪. જમીન મહેસુલ ધારો
૫. જમીન ટોચ મર્યાદા ધારો
૬. આદિવાસીઓને જંગલની જમીનનો અધિકાર આપતો કાયદો.
૭. ખેતી ઉત્પન્ન બજાર ધારો
૮. પર્યાવરણને લગતી વિવિધ કાયદાકીય જોગવાઈઓ
૯. આર્થિક ક્ષેત્રે સ્ત્રી મજૂરીના રક્ષણ માટેની કાયદાકીય જોગવાઈઓ.
૧૦. ઘરેલું હિંસાથી સ્ત્રીઓને રક્ષણ આપવાનો અધિનિયમ
૧૧. મહાત્માં ગાંધી રાષ્ટ્રીય ગ્રામીણ રોજગાર બાહેધરી અધિનિયમ
૧૨. રોજગારી અંગેના વિવિધ કાયદા
૧૩. ગ્રામ્ય મજૂરોને લગતા વિવિધ કાયદા
૧૪. જમીન ધારકો માટેના અગત્યના દસ્તાવેજો
૧૫. મફત કાનૂની સહાય

સંદર્ભ ગ્રંથો :-

1. Gujarat Agricultural land ceilings Act -1961
- 2 Water [Prevention & control of Pollution] Act -1974
3. Bonded Labor System [Abolition] Act -1986
૪. કાયદો અને પર્યાવરણીય સુરક્ષા -ડૉ. બી.એમ.શુક્લ -યુનિ. ગ્રંથનિર્માણ બોર્ડ -અમદાવાદ
૫. ગુજરાત રાજ્ય કાનૂની સહાયક મંડળ અને - ગુજરાત હાઈકોર્ટ -અમદાવાદ

અભ્યાસક્રમ વ્યાખ્યાન દો.

એસ.વાય.બી.આર.એસ.

સેમેસ્ટર-૪

વિષય :- કૃષિ રસાયણ-૨

Agricultural Chemistry

ELECTIVE - 8.1

Marks : 70

Credit - 3

Marks - 100

❖ હેતુઓ :-

- (૧) વિદ્યાર્થી ખેત-ઉત્પાદન વધારવામા જમીન, પિયતનું પાણી, રાસાયણિક ખાતર, દેશી ખાતરનું વગેરેમાં રાસાયણિક પાસાઓનું પૃથકકરણ અને મહત્વ સમજે.
- (૨) વિદ્યાર્થી ગ્રામીણ વિસ્તારમાંથી તેણે મેળવેલ જમીન તેમજ પિયતના પાણીના પૃથકકરણ અહેવાલને આધારે પાકવાર ખાતરોની ભલામણ કરતા શીખે.

એકમ-૧ જમીન પૃથકકરણ અહેવાલ તૈયાર કરવો

૧. જમીન પૃથકકરણના પરિણામોનું અર્થઘટન.
૨. રાસાયણિક ખાતરોની પસંદગી અને ભલામણ.
૩. જીપ્સમ તથા ચૂનાની ભલામણો.
૪. પૃથકકરણ અહેવાલને આધારે લેવા પડતા પગલાં તથા પાક પસંદગી.

એકમ-૨ ખાતર રસાયણ

૧. ખાતરોના પૃથકકરણના હેતુઓ
૨. રાસાયણિક ખાતરોનું પૃથકકરણ (ગમે તે ત્રણ)
૩. ખોપ તેમજ અન્ય સેન્દ્રિય ખાતરોનું પૃથકકરણ.

એકમ-૩ દુગ્ધ રસાયણ

૧. દુધનું રાસાયણિક પૃથકકરણ અને મહત્વ
૨. દૂધનો નમૂનો લેવાની રીત
૩. દૂધમાંથી અનુમાપનીય આમલતા માપવી
૪. દૂધમાંથી શર્કરાનું પ્રમાણ શોધવું
૫. દુધમાંથી ચરબીનું પ્રમાણ શોધવું
૬. દુધ, માખણ તથા ઘી ની ભેજસેળ જાણવાની રીત.

એકમ-૪ ખાણદાણ રસાયણ

૧. ખાણદાણની ગુણવત્તા-શુદ્ધતા નક્કી કરવાની રીત (પરિચયાત્મક)

એકમ-૫ રસાયણનો ઉપયોગ.

૧. ચિરોડી, ચૂનો
- એસીડ સોઈલ બનાવવા કારણો, સમસ્યા અને તેની છોડ પર અસરો અને નવસાધ્ય.
- ખારી જમીન, આકકલી સોઈલ કારણો, સમસ્યા અને તેની છોડ પર અસરો અને નવસાધ્ય.

સંદર્ભ ગ્રંથો : (1) Soil Science and Soil Management - Babubhai Arvanji, Anada Prakashan, Amdavarad

(2) Soil Science - Pundya, Hanjra, Mehta, Vni, Anant, Nirman, Anand

એસ.વાય.બી.આર.એસ.

સેમેસ્ટર-૪

Subject :- Women Development - 2

મહિલા સશક્તિકરણ

(Ele-08)

Elective 8.2

Credit - 3

Marks - 100

- ❖ Unit - 1 સ્ત્રીનું સ્થાન અને ભૂમિકા.
 - કુટુંબ, ધર્મ, શિક્ષણ, અર્થશાસ્ત્ર, માધ્યમો, પર્યાવરણ (સ્ત્રીનું સ્થાન અને ભૂમિકા)
 - ભારતમાં અને ગુજરાતમાં સ્ત્રીઓની ભૂમિકા અને દરજ્જામાં આવેલ પરિવર્તન.

- ❖ Unit - 2 સ્ત્રી સશક્તિકરણ.
 - અર્થ અને ખ્યાલ
 - સ્ત્રી સશક્તિકરણની જરૂરિયાત
 - સ્ત્રી સશક્તિકરણ માટેનાં પગલાં

- ❖ Unit - 3 સ્ત્રી વિકાસ માટેના કાર્યક્રમો.
 - શિક્ષણ માટેના કાર્યક્રમો
 - આરોગ્ય માટેના કાર્યક્રમો
 - આર્થિક વિકાસ માટેના કાર્યક્રમો
 - કલ્યાણકારી કાર્યક્રમો

- ❖ Unit - 4 વૈશ્વિકરણની સ્ત્રી પર અસર.
 -

- ❖ Unit - 5 સ્ત્રી વિકાસમાં રાજ્ય સરકાર કેન્દ્ર સરકારની ભૂમિકા.
 - સ્ત્રી વિકાસમાં N.G.O. ની ભૂમિકા.

BACHELOR OF RURAL STUDIES

SEMESTER : 4

ELECTIVE : 8.3

SUB : ઉર્જા વિકાસ - 2 (3+0)

Credit 3
MARKS : 100

હેતુઓ : -

૧. ઉર્જા વિશે પ્રાથમિક જ્ઞાન મેળવવું.
૨. વિવિધ ઉર્જાઓનો પરિચય.
૩. બિન પરંપરાગત ઉર્જા સ્ત્રોત વિશે ખ્યાલ.
૪. કૃષિ ક્ષેત્રે/ગ્રામ્ય ક્ષેત્રે બિન પરંપરાગત ઉર્જા સ્ત્રોતનો ઉપયોગ
૫. ઉર્જા બચત વિશે સમજણ.

અભ્યાસક્રમ :

એકમ : - ૧ ઉર્જા પરિચય

૧. ઉર્જા પરિચય
૨. બિન પરંપરાગત ઉર્જા સ્ત્રોતો - સુર્ય ઉર્જા, પવન ઉર્જા, બાયોમાસ ઉર્જા, ભુખીય ઉર્જા, જળ ઉર્જા, ભરતી જન્ય ઉર્જા વગેરે, દરેકના લાભાલાભ.
૩. પુનઃપ્રાપ્ય ઉર્જા સ્ત્રોતોના ઉપયોગો.

એકમ : - ૨ પુનઃપ્રાપ્ય ઉર્જા સ્ત્રોત ઉપયોગ, વિકાસ

૧. પુનઃપ્રાપ્ય ઉર્જા સ્ત્રોત અને પુનઃઅપ્રાપ્ય ઉર્જા સ્ત્રોત વચ્ચેનો તફાવત.
૨. પુનઃપ્રાપ્ય ઉર્જા સ્ત્રોતો વધુ પ્રચલિત ન હોવાના કારણો.
૩. ભારતમાં પુનઃપ્રાપ્ય ઉર્જા સ્ત્રોતોના વિકાસની તકો.
૪. ઉર્જા માંગનો વહીવટ તથા હિસાબ.

એકમ : - ૩ ખેતી/ગ્રામ્ય ક્ષેત્રે ઉર્જા વપરાશ.

૧. સુર્ય શક્તિ પરિચય તેનો ઉપયોગ.
૨. સુર્ય શક્તિ ઉપયોગ, તેનાથી ચાલતા સાધનો - સુર્ય કુકર, સુર્ય જ્ઞાનસ, સોલાર વોટર હીટર, સોલાર સ્ટ્રીટ લાઇટ, સોલાર પમ્પ વગેરે.
૩. પવન શક્તિ પરિચય તેનો ઉપયોગ, પવન ચક્કી રચના - ઉપયોગ.
૪. બાયોમાસ પરિચય તેના વિવિધ સ્વરૂપો, ફાયદા - ગેરફાયદા, લાક્ષણિકતાઓ, ઉપયોગ

૫. બાયોગેસ ટેકનોલોજી પરિચય, - ફાયદા - ગેરફાયદા, ગુણધર્મો, ઉપયોગ.
૬. બાયોગેસ પ્લાન્ટ - સિધ્ધાંત, રચના,

એકમ :- ૪ ઉર્જા સંરક્ષણ

૧. ઉર્જા સંરક્ષણ (બચત) વ્યાખ્યા, ખ્યાલ.
૨. ઉર્જા સંરક્ષણ (બચત) ની જરૂરિયાત.
૩. વિવિધ ક્ષેત્રોમાં ઉર્જા બચાવ.
૪. ઉર્જા વન (એનર્જી પ્લાન્ટેશન).
૫. ઉર્જા વનીકરણ ફાયદા - ગેરફાયદા.

સંદર્ભ ગ્રંથો :-

૧. ખેતી ઈજનેરી	-બાબુભાઈ અવરાણી.	-અનડા પ્રકાશન.
૨. કૃષિ ઈજનેરી ભાગ-૧, ૨.	-અંબાલાલ પટેલ.	-યુની.ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ
૩. પર્યાવરણ સાથી	-રમેશ સાવલિયા.	-સેન્ટર ફોર એન્વા. એજ્યુ.
૪. નોન કન્વેન્શનલ એનર્જી સોર્સીસ	-આર.બી.વરીયા.	-અતુલ પ્રકાશન.
૫. કુદરતી સંપત્તિ-વિકાસ અને વ્યવસ્થાપન	- બાબુભાઈ અવરાણી.	-અનડા પ્રકાશન.
૬. કૃષિ જીવન		-જી.એસ.એફ.સી.

BACHELOR OF RURAL STUDIES

SEMESTER –V

Subject : English (01)

~~(3+0)~~

Foundation - 1

Marks - 70 + 30 = 100

credit - 3

Marks 100

Objectives :

1. To strengthen the vocabulary of students .
2. To strengthen the grammar capacity ,ability of the students.
3. To introduce the students to English Literature

Theory 1.

DEATH OF A SALESMAN- Arthur Miller's

Here the students will learn the first three comedies of Shakespeare Here the short questions, Long Question, reference to context –will be asked .

2. Grammar

1. Transformation of Sentence
2. Curriculum Vitae Writing
3. PARAGRAPH- WRITING

3. Do As Directed.

1. Article
2. Tense
3. Conjunction
4. Preposition

Paper Style

- Q-1-: Short Question (15 Marks)
Q-2-: Long Question (15 Marks)
Q-3 (A) Transformation of Sentence (10 Marks)
(B) Do as Directed (10 Marks)
Q-4 Curriculum Vitae Writing (10 Marks)
Q-5 Paragraph Writing (10 Marks)

Reference books

1. DEATH OF A SALESMAN- Arthur Miller
2. High School English Grammar -Pub: -Oxford University

ટી.વાય.બી.આર.એસ.
સેમેસ્ટર-૫

Foundation - 2

Subject :- Research Methods in Rural Development

{ ગ્રામ વિકાસમાં સંશોધન પદ્ધતિઓ }

Credit - 3+1=4

Marks : 70+30=100

Practicle : 50

Marks - 150

❖ હેતુ :-

ગ્રામ અભ્યાસના વિદ્યાર્થીઓ નાના સંશોધનો અનુભવ મેળવે, તેની વિવિધ પદ્ધતિઓ જાણે, સમજે, અનુભવે અને સંશોધન અહેવાલ લખતા શીખે તેવો મૂળભૂત હેતુ છે.

❖ અભ્યાસક્રમ :-

- પ્રકરણ-૧ સંશોધનનો પરિચય.
સામાજિક સંશોધનનો હેતુ અને પરિચય, ભારતમાં સામાજિક સંશોધનનો ઉપયોગ અને મહત્વ તથા વૈજ્ઞાનિક જ્ઞાન.
- પ્રકરણ-૨ સંશોધનનો અર્થ અને ખ્યાલ, સંશોધનનાં હેતુઓ, સંશોધનના પ્રકાર, સંશોધન પ્રશ્નની પસંદગી, સંશોધન પ્રોજેક્ટની દરખાસ્ત તથા સંશોધન ડીઝાઈન તૈયાર કરવી.
- પ્રકરણ-૩ નમૂના અને માહિતીનું એકત્રીકરણ.
માહિતી એકત્રીકરણની પદ્ધતિ, પ્રશ્નાવલી, મુલાકાત, સહભાગી નિરીક્ષણ, સહભાગી ગ્રામીણ નિરીક્ષણની ચકાસણીની પદ્ધતિ, માહિતી, પ્રાથમિક અને ગૌણ માહિતી, સામાજિક વિજ્ઞાનનાં સંશોધનમાં નમૂનાની પસંદગી, નમૂનો પસંદ કરવાની વિવિધ પદ્ધતિઓ, રેન્ડમ (યાચ્છિક) નમૂના, એક સમૂહ કે જુથ નમૂનો, યોજનાબદ્ધ કે પદ્ધતિસરના નમૂના, નમૂના પદ્ધતિ અને નમૂના વગરની પ્રક્રિયામાં થતી ભૂલો.
- પ્રકરણ-૪ માહિતીનું પૃથક્કરણ અને અહેવાલ લેખન.
Mean- સરાસરી, Medium- મધ્યસ્થ અને Mode- બહુલક, Correlation- સહસંબંધ, Regression- નિયત સ્થિતિ, Hypothesis Testing- ઉત્કલ્પનાની ચકાસણી, અહેવાલ લેખન, અહેવાલ લેખનનો સારાંશ, અહેવાલ લેખનનો જુદા જુદા તબક્કા, અહેવાલ લેખનની રૂપરેખા, સંદર્ભ લખવા.

❖ પ્રેક્ટીકલ :-

૧. પ્રશ્નાવલી-મુદ્દા આધારિત બનાવવી.
૨. પ્રશ્નાવલી-ભર્યાબાદ થયેલ અનુભવોની વિસ્તૃત નોંધ તૈયાર કરવી.
૩. શોધ નિબંધના સંદર્ભમાં કોડીંગ, ટેબ્યુલેશન, શોધ નિબંધની અનુક્રમણિકા બનાવવી.

❖ સંદર્ભગ્રંથો :-

૧. સંશોધન પદ્ધતિઓ.
 - લેખક – શ્રી એ.જે. શાહ
શ્રી જે. કે. દવે
 - પ્રકાશન – અનકા પ્રકાશન, અમદાવાદ.
૨. સંશોધન પદ્ધતિ પાથેય.
 - લેખક – શ્રી સતીષપ્રકાશ શુક્લ
 - પ્રકાશન – ક્ષિતિજ પબ્લીકેશન
૩. શૈક્ષણિક સંશોધન.
 - લેખક – ડૉ. દિપિકા ભદ્રેશ
 - પ્રકાશન – યુનિવર્સિટી ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ, અમદાવાદ.
૪. સમાજશાસ્ત્રીય સંશોધન પદ્ધતિઓ અને આંકડાશાસ્ત્રીય વિશ્લેષણ.
 - લેખક – શ્રી એ.જે. શાહ
શ્રી જે. કે. દવે
 - પ્રકાશન – અનકા પ્રકાશન, અમદાવાદ.
૫. “ Social Survey and Research ” ISBN- 81-7033-750-X, Research.
 - Ram Ahuja
 - Ravat Publication
૬. Methodology, Methods and Techniques,
C.R. Kothari, Wiley Eastern Ltd, New Delhi.
૭. “ Research in Social Science ”
B.C Tandon, Allahabad

Foundation hi nstej

VEER NARMAD SOUTH GUJARAT UNIVERSITY
BACHELOR OF RURAL STUDIES (B.R.S.)
Semester - V (CBCS)

Sub Code :- FOUNDATION -2				Credit :- 2+1 3+1
Sub Name :- Plant Protection & Pesticides Management				
Marks	Internal=30	Practical=20	External=50	Total=100+50 150

પાંચ સંદર્ભ (૭) અને જંગલોમાંથી ૩૫૦ (૫૫૫)

Objectives:

Unit	Description in detail	Weightage %
1	Plant Protection. Importance of Plant Protection. General morphological characteristics of Fungi, Bacteria, Virus, Mycoplasma and plant parasitic Nematodes. Feedings habits of nematodes. Classification of Plant diseases.	15%
2	Integrated Pest Management.(IPM) Introduction, importance, concepts, principles and tools of IPM-Host plant resistance. Cultural, Mechanical, Physical, Legislative, Biological (parasites, predators & transgenic plant pathogens such as bacteria, fungi and viruses) methods of control. Chemical control – importance, hazards and limitations. Classification of insecticides.	25%
3	Diseases of Field Crops and their Management Sorghum: Smuts, Anthracnose Wheat: Rusts, Loose smut Rice: Blast, Bacterial blight, Brown leaf spot Maize: Maydis blight, Turcicum blight Groundnut: Tikka, Collar rot Castor: Wilt, Root rot Cotton: Angular leaf spot, Wilt Sesamum: Phyllody, Phytophthora blight Tobacco: Damping off, Leaf curl, Mosaic Pigeonpea: Wilt, Sterility mosaic Green gram: Powdery mildew, Yellow mosaic Chickpea: Stunt virus, wilt Cumin: Blight, Powdery mildew	25%

4	Diseases of Fruits and Vegetable Crops and their Management 1.Potato: Early blight, Late blight, Common scab 2. Tomato: Leaf curl, Root knot 3. Brinjal: Little leaf 4. Chilli: Leaf curl, Anthracnose 5. Okra: Powdery mildew, Yellow vein mosaic virus 6. Onion: Purple blotch 7. Cabbage: Club root 8. Cucumber: Powdery mildew, Downy mildew 9. Mango: powdery mildew, Malformation 10. Citrus:Canker, Gummosis 11. Banana: Panama, Cigatoka, Bunchy top 12. Papaya: Foot rot, Leaf curl	25%
5	Pest Application. 1. Precautions for storage and safe handling of pesticides. 2. First aid precaution and antidote for pesticide poisoning. 3. Calculation and preparation of spray fluid.	10%

Practicals:-

1. Field visit to identify damaging stages of important pest and their nature of damage in Field crop.
2. Field visit to identify damaging stages of important pest and their nature of damage in Fruit and Vegetables crop.
3. Calculation of doses/concentrations of insecticides.
4. Application techniques of spray fluid.
5. Visit to Insecticides and Pesticides industry.
6. Visit to Agro centre to study a major crop diseases in near by area.
7. Visit to Prosperous Farmer Field to know problem and diseases in growing crop.

References :-

1. A Hand Book of Plant Protection – D.S. Rao S.V. ramaswami & Co.
2. પાક સંરક્ષણ ભાગ ૧ અને ૨ – ભારતીય કૃષિ વિકાસ પરિષદ, વાંકળ સેવા કેન્દ્ર.
3. જમીન વ્યવસ્થા અને પાક સંરક્ષણ – બાબુભાઈ અવરાણી – અનડા પ્રકાશન.
4. કૃષિ કીટવિધ્યા: ભાગ ૧ અને ૨ ડો. ગુ.એ. પટેલ (ગુજરાત સરકારનું પ્રકાશન).

બેચરલ ઓફ રૂરલ સ્ટડીઝ (BACHERALOR OF STUDIES)

SEMESTER-5

CORE-10 5.1

SUBJECT- ક્ષેત્રવિદ્યા (AGRONOMY)

Agonomy

credit 3+1

~~CRADIT-2+1~~

MARKS-70+30=100

MARKS 100+50

હેતુઓ

1. સુધારેલી ક્ષેત્ર વિદ્યાકીય પ્રવૃત્તિઓની જાણકારી મેળવે.
2. કૃષિ પેદાશોની પ્રક્રિયા દ્વારા મૂલ્યવૃદ્ધિ અને તેનું મહત્વ સમજે.
3. કૃષિને લગતા વ્યવસાયો સંદર્ભે પ્રોત્સાહન મેળવે.
4. શોધ સંશોધન અને તેના લાભદાયી ઉપયોગો વિશે જાણે.

❖ અભ્યાસ ક્રમ (સૈદ્ધાંતિક)

એકમ - 1

માઇક્રો ઇરિગેશન (સૂક્ષ્મ પિયત પદ્ધતિ) - પ્રસ્તાવના, સૂક્ષ્મ પિયત પદ્ધતિ એટલે શું ? તેના પ્રકાર, લાક્ષણિકતાઓ, ડ્રીપ ઇરિગેશન(ટપક સિંચાઇ) ની વ્યાખ્યા, તેના ફાયદા, જાળવણી, સંશોધન પરિણામો, સ્પ્રીંકલર ઇરિગેશન(ફૂવારા સિંચાઇ) ની વ્યાખ્યા, ફાયદા, મર્યાદાઓ

એકમ - 2

હાઇડ્રોપોનિક્સ - પ્રસ્તાવના, વ્યાખ્યા, ઇતિહાસ, પ્રકાર, લાભાલાભ, કયા કયા પાક લઈ શકાય વગેરે.

એકમ - 3

મશરૂમ - પ્રસ્તાવના, મશરૂમ શું છે ? પ્રકાર, લાભદાયી ઉપયોગો, મશરૂમની ખેતી, મશરૂમની ખેતીમાં ધ્યાનમાં રાખવા જેવી બાબતો વગેરે.

એકમ - 4

બી.ટી. સીડ્સ(બિયારણ) - પ્રસ્તાવના, બી.ટી. બિયારણ એટલે શું ? શું છે બાયો ટેકનોલોજી ? પાક ઉત્પાદનમાં બી.ટી. બિયારણો, બી.ટી. બિયારણના લાભા-લાભ વગેરે.

એકમ - 5

ટિસ્યુ કલ્ચર - પ્રસ્તાવના, ટિસ્યુ કલ્ચર એટલે શું ? તેની વિવિધ પદ્ધતિઓ, લાભા લાભ, અગત્યતા, ઉપયોગીતા વગેરે.

એકમ - 6

નેનો ટેકનોલોજી - વ્યાખ્યા, કૃષિ ક્ષેત્રે નેનો ટેકનોલોજીનો ઉપયોગ - હવા, પાણી શુદ્ધિકરણ, જમીન સુધારણા, ક્ષેત્ર ઘટકોના ચોક્કસ વહન માટે, ઉપયોગી પદાર્થોની ખેતી, ફર્ટિલાઈઝર, પેસ્ટીસાઈડ્સના વિકાસમાં, રોગ કારક સૂક્ષ્મ જીવાણુના પરીક્ષણ ક્ષેત્રે, પોસ્ટ હાર્વેસ્ટીંગ પ્રોસેસિંગ, બાયોટેકનોલોજી ક્ષેત્રે, કૃષિ વિકાસમાં અગત્યતા વગેરે.

એકમ - 7

મૂલ્યવર્ધન - પ્રસ્તાવના, મૂલ્યવૃદ્ધિ એટલે શું ? મૂલ્યવૃદ્ધિ શા માટે ? વિવિધ રીતો, ફાયદા, મૂલ્યવૃદ્ધિને અસર કરતી અગત્યની બાબતો, અગત્યની મૂલ્યવર્ધન બનાવટો વગેરે.

એકમ - 8

કૃષિ ઉદ્યોગો - પ્રસ્તાવના, તેના લક્ષણો, અગત્યતા, કૃષિ ઉદ્યોગના સંદર્ભે ધ્યાનમાં રાખવા જેવી બાબતો, કૃષિ આધારિત ઉદ્યોગો, બેંકો અને અન્યનો ફાળો, એગ્રો પ્રોસેસિંગ સેન્ટરનો રોલ અને મહત્વ વગેરે.

❖ પ્રાયોગિક કાર્યો

1. માઈક્રોઈરિગેશનનું મોડેલ તૈયાર કરવું.
2. હાઈડ્રોપોનિક્સનું મોડલ બનાવવું.
3. મશરૂમ કરતા ખેડૂતો કે એકમની મુલાકાત લેવી.
4. બી.ટી. બિયારણથી ખેતી કરતા ખેડૂતોનો અભ્યાસ કરવો.
5. ટિસ્યુકલ્ચર લેબની મુલાકાત લેવી.
6. એગ્રો પ્રોસેસિંગ યુનિટની મુલાકાત લેવી.
7. ઉદ્યોગ સાહસિક ખેડૂતોનો કેસ સ્ટડી કરવો.

❖ સંદર્ભગ્રંથો

ક્રમ	પુસ્તકનું નામ	લેખક	પ્રકાશન
1.	જમીન વિજ્ઞાન અને વ્યવસ્થા	ડો. હસમુખ સુથાર	લોક ભારતી સણોસરા
2.	સાયન્સ@નોલેજ.com	સુરભી ભટ્ટ	ગુજરાત સમાચાર

3. Hydroponics (Soiless Culuture of Plants) Harassing
4. હાઇડ્રોપોનિક્સ પર પ્રયોગો શ્રી કુમુદભાઈ ઠાકર લોકભારતી-સણોસરા
5. મશરૂમ વિશેની પુસ્તિકા ગ્રામ ટેકનોલોજી સંસ્થા
5. Mushroom -Chlvahais & uses B.C.Suman , V.P. Sharma
6. મૂલ્યવર્ધન વિસ્તરણ શિક્ષણ નિયામક, આણંદ એગ્રીકલ્ચર કોલેજ - AAU
7. Plant Tissue Culture S.S.Purohit
8. પેશી સંવર્ધનની ઉપયોગીતો ડો. ડી.આર. મહેતા કૃષિ જીવન-1996
9. Biotechnology & Plant Tissue Culture - Santosh Nagar, Dr. Madhavi Adhavi
10. ખેડૂતો ઉદ્યોગ સાહસીક બને- ડો.એન.જી. સોની, ડો. બી.એમ.ભટ્ટ - (AAU)

4894160
Animal Husbandry

core 5.2

Credit 3+1=4

Marks 100+50=150

BACHELOR OF RURAL STUDIES (B.A. B.S. B.Agr.)

SEMESTER-V

T.Y BRS

CORE 5

Subject: Animal Husbandry (optional) 2+1 Marks -100+50=150

Title:- Animal Health & Veterinary Science

Core-5

বিষয়ঃ পশু স্বাস্থ্য এবং পশু চিকিৎসা বিজ্ঞান

উদ্দেশ্যঃ-

- (১) পশু-স্বাস্থ্যের জীববৈজ্ঞানিক মূল্য সম্পর্কে।
- (২) পশু সারবাহক প্রাথমিক সমস্যা মেলাবে।
- (৩) পশু চিকিৎসা-বিজ্ঞান সম্পর্কে এবং তে-ব্যবহার সম্পর্কে বিশেষ গুরুত্ব।
- (৪) পশু-স্বাস্থ্য রোগ এবং তে-র অটপ্পন-বাহক পত্রিকা বিশেষ গুরুত্ব।
- (৫) হেপাটাইটিস এবং অ্যান্টিবায়োটিক হওয়া-র বিশেষ গুরুত্ব।
- (৬) প্রাথমিক সারবাহক সাপেক্ষ-র পরিচয় মেলাবে।

শিক্ষণীয়ঃ-

- ✓ (১) পশু-স্বাস্থ্যের জীববৈজ্ঞানিক মূল্য সম্পর্কে।
- ✓ (২) পশু সারবাহক প্রাথমিক সমস্যা মেলাবে।
- ✓ (৩) পশু চিকিৎসা-বিজ্ঞান সম্পর্কে এবং তে-ব্যবহার সম্পর্কে বিশেষ গুরুত্ব।
- ✓ (৪) পশু-স্বাস্থ্য রোগ এবং তে-র অটপ্পন-বাহক পত্রিকা বিশেষ গুরুত্ব।

প্রতি-৩০

ক্রেডিট-৩- 10%

ক্রেডিট-৩- 10%

ক্রেডিট-৩- 10%

ক্রেডিট-৩- 10%

~~১০. পশু-স্বাস্থ্যের জীববৈজ্ঞানিক মূল্য সম্পর্কে।~~

(৬) বেগী রোগ এবং তে-র প্রচুর, লক্ষণ, উপচারঃ- অ্যান্টিবায়োটিক, বায়োস, প্যারাসিটামল এবং জ্বর-রোগ।

ক্রেডিট-৪- 11%

(৭) প্রজনন-ক্রম-রোগ-র লক্ষণ এবং উপচার

ক্রেডিট-৪- 10%

(৮) হেপাটাইটিস-র পশু-স্বাস্থ্য-র

ক্রেডিট-৩- 10%

(৯) হেপাটাইটিস এবং অ্যান্টিবায়োটিক হওয়া-র

ক্রেডিট-৩- 10%

প্রতি-৩০

ক্রেডিট-১৫

20% each,

(১) বেগী-রোগ-র কারণ (২) হেপাটাইটিস (৩) পশু-স্বাস্থ্যের জীববৈজ্ঞানিক মূল্য সম্পর্কে

(৪) পশু-স্বাস্থ্যের জীববৈজ্ঞানিক মূল্য সম্পর্কে

(৫) হেপাটাইটিস হওয়া-র বিশেষ গুরুত্ব

সংক্রমণঃ-

- (১) উচ্চতর পশু-স্বাস্থ্যের জীববৈজ্ঞানিক মূল্য সম্পর্কে
- (২) হেপাটাইটিস-র কারণ (৩) পশু-স্বাস্থ্যের জীববৈজ্ঞানিক মূল্য সম্পর্কে
- (৪) পশু-স্বাস্থ্যের জীববৈজ্ঞানিক মূল্য সম্পর্কে
- (৫) হেপাটাইটিস হওয়া-র বিশেষ গুরুত্ব
- (৬) পশু-স্বাস্থ্যের জীববৈজ্ঞানিক মূল্য সম্পর্কে
- (৭) হেপাটাইটিস হওয়া-র বিশেষ গুরুত্ব

সামগ্রিকঃ-

ও হেপাটাইটিস, জ্বর-রোগ, হেপাটাইটিস-র পশু-স্বাস্থ্য-র বিশেষ গুরুত্ব।

সি-৫ঃ-

(১) হেপাটাইটিস-র কারণ (২) পশু-স্বাস্থ্যের জীববৈজ্ঞানিক মূল্য সম্পর্কে

Z

ટી.વાય.બી.આર.એસ.

સેમેસ્ટર-૫

બાગાયતી સજીવ વનવિદ્યા
Horticulture and Forestry

(Core-5) Core 5.3

Marks: 70+30=100

Practical: 50

Credit 3+1 = 4

Marks 100+50 = 150

❖ હેતુ :-

૧. બાગાયતીપાકોના આધુનિક અભિગમોની જાણકારી પ્રાપ્ત કરે અને બાગાયતી ખેતીની તકો વિશે માહિતગાર થાય.

❖ અભ્યાસક્રમ : (સૈધ્ધાંતિક) :-

૧. હાઈડ્રોપોનિક્સ - અર્થ, ફાયદા, આયોજન અને પ્રકારો.
૨. કેનિંગ - અર્થ, મહત્વ, કેનિંગની જુદી જુદી પદ્ધતિઓ.
૩. બાગાયતી પાકમાં જૈવિક નિયંત્રણ :-
 - અર્થ અને મહત્વ (અગત્યતા)
 - જૈવિક નિયંત્રણ પદ્ધતિઓ
 - પરજીવી કિટકો - ટ્રાઈકોગામા, એપેન્ટીલીશ, એપીરીકેનિયા, મેલાનોલ્યુકા, ટેકેનીડમાખી, એન્કાર્સિયા.
 - પરભક્ષી કિટકો - લેડીબર્ડ લીટલ, ક્રાઈસોપર્લા, સીરફીડ માખી, પરભક્ષી મૂસિયા, મલાડા બોનીનેન્સીસ.
 - રોગકારકો - બેસીલસ, યુરીન્જીન્સીસ, બીવેરીયા બેઝીયાના, જીવાંત નિયંત્રક કૃમિઓ.
૪. પેશીસંવર્ધન પ્રક્રિયા :-
 - કેળમાં પેશીસંવર્ધન, ખલરાકમાં પેશીસંવર્ધન, દાડમમાં પેશીસંવર્ધ, પરવળમાં પેશીસંવર્ધન અને કંકોડામાં પેશીસંવર્ધન.
૫. બાગાયતી ખેતીમાં પ્લાસ્ટિકનું મહત્વ અને ઉપયોગો.

❖ પ્રત્યક્ષકાર્યો :-

૧. કેમ્પસમાં હાઈડ્રોપોનિક્સ ફાર્મનું આયોજન કરતા શીખે.
૨. નજીકની પેશીવર્ધન પ્રયોગશાળાની મુલાકાત લઈ જાણકારી મેળવે.
૩. નજીકની કેનિંગ ઉદ્યોગ (પ્રોસેસીંગ યુનિટ) ની મુલાકાત લઈ મૂલ્યવર્ધનની પ્રક્રિયા સમજે.

❖ સંદર્ભગ્રંથો :-

૧. ખેતીના આધુનિક અભિગમો - આણંદ કૃષિ યુનિવર્સિટી, આણંદ.
૨. જૈવિક નિયંત્રણ - આણંદ કૃષિ યુનિવર્સિટી, આણંદ.

ટી.વાય.બી.આર.એસ.

સેમેસ્ટર-૫

Subject :- Rural Extension (Core-5)

[ગ્રામ વિકાસમાં સંશોધન પદ્ધતિઓ]

ગ્રામ વિકાસ (૯)

Core 5-4.

Credit 3+1=4

Marks:-70+30=100

Practicle: 50

Marks 100+50=150

❖ હેતુ :-

૧. વિદ્યાર્થી વિસ્તરણની વિવિધ સંપર્ક પદ્ધતિનો ઉડાંણથી પરિચય કેળવે.
૨. વિદ્યાર્થી વિવિધ સંપર્ક પદ્ધતિનો ક્યારેય ઉપયોગ કરવો તેની સમજ કેળવે.
૩. વિદ્યાર્થી વિવિધ સંપર્ક પદ્ધતિઓનું જોડાણ સમજે.

❖ અભ્યાસક્રમ :-

❖ પ્રકરણ-૧. વિસ્તરણની પદ્ધતિઓ.

- પ્રસ્તાવના
- ધ્યેયો અને હેતુઓ

❖ પ્રકરણ-૨ વ્યક્તિગત સંપર્ક પદ્ધતિ.

- વિવિધ વ્યક્તિગત સંપર્ક પદ્ધતિઓ

- (A) ઘર અને ખેતર મુલાકાત
- (B) કચેરી મુલાકાત.
- (C) વ્યક્તિગત પત્રો અથવા પરિપત્રો
- (D) દત્તક લીધેલા અથવા મીની કીટ (કૃષિ) ના પ્રયોગ અર્થે ઘર ખેતર મુલાકાત.

❖ પ્રકરણ-૩ જુથ સંપર્ક પદ્ધતિ.

- વિવિધ જુથ સંપર્ક પદ્ધતિઓ

- (A) જુથ સભા
- (B) કચેરી મુલાકાત
- (C) પરિણામ (Result) નિદર્શન
- (D) પદ્ધતિ (Methods) નિદર્શન
- (E) ક્ષેત્ર દિવસ અથવા ક્ષેત્રની મુલાકાત
- (F) અભ્યાસ પ્રવાસ

❖ પ્રકરણ-૪ સમૂહ સંપર્ક પદ્ધતિ.

- (A) સમૂહ સભા
- (B) કૃષિ પ્રકાશન
- (C) ઝુંબેશ

(D) પ્રદર્શન

(E) સમૂહને સામેલ કરવો અથવા ગતીશીલતા આપવી.

❖ પ્રકરણ-૫ સંપર્ક પદ્ધતિની પસંદગી અને સંપર્ક પદ્ધતિઓ વચ્ચે જોડાણ.

- સંપર્ક પદ્ધતિની પસંદગીનાં ધોરણો.
- ગ્રામ વિકાસ માટે સંપર્ક પદ્ધતિઓનો ઉપયોગ.

❖ પ્રક્રિયાકલ :-

૧. વ્યક્તિગત સંપર્ક પદ્ધતિનો ઉપયોગ કરીને કોઈપણ એક ગ્રામીણ સામાજિક પ્રશ્નને સમજીને તેનો ઉકેલ આપવો.
૨. શૈક્ષણિક પ્રવાસનું આયોજન કરવું.
૩. કૃષિ અને ગ્રામ વિકાસના પ્રદર્શનનોની મુલાકાત લઈને અહેવાલ લેખન કરવું.

❖ સંદર્ભગ્રંથો :-

૧. વિસ્તરણ શિક્ષણ
લેખક - બાબુભાઈ અવરાણી
પ્રકાશન - અનકા પ્રકાશન, અમદાવાદ.
૨. કૃષિ વિસ્તરણ શિક્ષણ
લેખક - ઈશ્વરભાઈ પટેલ અને અન્ય
પ્રકાશન - યુનિ. ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ, અમદાવાદ.
૩. Extension and Communication for Development
O.P. Dahma & O.P. Bhatnagar
Oxford & IBH Publishing Co-Pvt.Ltd. New Delhi.
૪. Extension Education and Rural Development
Santha Govind and G. Tamilselvi
Agrobios (India) – Jodhpur
૫. Dimension of Extension Education
B.P. Mohapatra
New India Publishing Agency – New Delhi
૬. Agricultural Extension Impact and Assersment
A.K. Singh
Agrobios (India) – Jodhpur.

SEMESTER - V

CORE-5

code 5.5

Subject : Rural Development & Management

(2+1) Marks = 70+30+30=100

Credit 3+1=4

ગ્રામ વિકાસ અને વ્યવસ્થાપન

Marks 100+50=150

હેતુઓ :

ભારતીય અર્થતંત્રમાં ગ્રામીણ વિકાસનું મહત્વાવધાર્થી સમજે અને અન્યથા પરિણામ અનુભવે તેવા સંસ્થા અને અર્થતંત્રની અસરોની નેપાળે પ્રાપ્તિવાળા વ્યવસ્થાપનના સરસાવાત સમજે તેવા ગ્રામીણ વિકાસ પ્રક્રમને ઉચિત દિશા આપી શકાય.

Unit : 1 : Project Dimension, Identification and Formulation

1. Aims and Objectives
2. Introduction
3. Dimensions of a project
 - (i) Activity group
 - (ii) Independence and complementarity
 - (iii) Potential beneficiary group
 - (iv) Share in investment (capital Structure)
 - (v) Financial interests
 - (vi) Allocation and area specificity
4. Process of Identification
5. Process of Formulation
 - (i) Step one
 - (ii) The Subsequent Step
6. Detailed Project Report (DPR)
 - (i) Summary and Conclusion
 - (ii) Introduction
 - (iii) Back ground
 - (iv) Project Rationale
 - (v) Project Area
 - (vi) The Project
 - (vii) Organization and Management
 - (viii) Production, Markets, and Financial Results
 - (ix) Benefits and Justification
 - (x) Outstanding Issues
 - (xi) Annexure

Unit : 2 : Project Appraisal -1 (Technical Feasibility)

1. Aims and Objectives
2. Introduction
3. Project Appraisal – ‘ What ’, ‘ Why ’, and ‘ How ’
4. Technical Feasibility
 - (i) Main features
 - Time, Relationship, Economies & Diseconomies of Scale
 - Choice of Processes
 - (ii) The Problem of Choice
 - Technical
 - Location

Unit : 3 : Project Appraisal -2(Economic Feasibility)

1. Aims and Objectives
2. Introduction
3. Economic Feasibility What, How, Why
 - (i) Economic Efficiency
 - (ii) Costs and Benefits
4. Role of Time in Economic Appraisal
 - (i) Present & Future Economic Values
 - (ii) Uncertainty about Estimates
5. Choice of Economic Efficiency Indicators
(decision Criteria)
 - (i) Present Value of Net Benefit (NPVB)
 - (ii) Benefit-Cost Ratio (B/C Ratio)
 - (iii) Internal Rate of Return (IRR)

Unit : 4 : Project Appraisal -3(Financial Feasibility)

1. Aims and Objectives
2. Introduction
3. Meaning and Scope
4. Main Characteristics
 - (i) Commercial Angle
 - (ii) Partial Commercial Angle
 - (iii) Cashflow Statement

- (i) Pay back Period (PBP)
- (ii) Average Return on Investment (ARI)
- (iii) Financial (Internal) Rate of Return (FIRR)

6. Admissibility Criteria for a Project

પ્રત્યક્ષ કાર્યો :-

- ૧. કોઈપણ એક ગ્રામવિકાસનો પ્રોજેક્ટ તૈયાર કરવો.
- ૨. ગ્રામવિકાસના પ્રોજેક્ટની ટેકનીકલ અને નાંણાકીય શક્યતાઓ સાથેનું પ્રોજેક્ટ રીપોર્ટ તૈયાર કરવો.
- ૩. એન.જી.ઓ. દ્વારા ચાલતા પ્રોજેક્ટની મુલાકાત વર્ષ તે પ્રોજેક્ટનો સંપૂર્ણ અભ્યાસ કરી અહેવાલ તૈયાર કરવો.

Reference :

- 1). J. Price, 1982. Economic Analysis of Agricultural Projects, The Johns Hopkins University, Press : Baltimore and London.
- 2). Mishra S.N. 1984 Rural Development Planning, New Delhi
- 3). Mote V.L. 1979 Capital Investment Decisions, Mac Millan Company of India Ltd, New Delhi

બેચરલ ઓફ સ્ટડીઝ (BACHERALOR OF STUDIES)

SEMESTER-5

CORE 6.2

SUBJECT- ક્ષેત્રવિદ્યા (AEGRONOMY (

CRADIT- 2+1

MARKS-70+30=100

હેતુઓ

1. સુધારેલી ક્ષેત્ર વિદ્યાકીય ટેકનોલોજીની જાણકારી મેળવે.
2. શોધ, સંશોધન અને તેના લાભદાયી ઉપયોગો વિશે જાણે.
3. દેશના કૃષિ વિકાસ આયોજન સંદર્ભે જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરે.
4. વર્તમાન કૃષિ બજાર વ્યવસ્થા વિશેની જાણકારી મેળવે.
5. વર્તમાન ખેતી સંબંધિત જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરે.
6. ખેતીના વર્તમાન પ્રવાહોથી જાણકાર રહે.

એકમ - 1

ટકાઉ ખેતી - પ્રસ્તાવના, વ્યાખ્યા, ટકાઉ ખેતીના મહત્વના પાસાઓ, ટકાઉ ખેતી એક પડકાર, ટકાઉ ખેતી માટે જરૂરી વ્યવસ્થાપન પદ્ધતિ વગેરે.

એકમ - 2

કોન્ટ્રાક્ટ ફાર્મિંગ-કરાર આધારિત ખેતી(Contract Farming) - વ્યાખ્યા, પ્રસ્તાવના, વિવિધ ક્ષેત્રે કોન્ટ્રાક્ટ ફાર્મિંગ, ફાર્મિંગનું સ્વરૂપ, તેના લાભાલાભ વગેરે.

એકમ - 3

વર્મી કંપોસ્ટ (Wormy Compost) - પ્રસ્તાવના, વ્યાખ્યા, વર્મી કંપોસ્ટ બનાવવાની પદ્ધતિ, હાલના સંજોગોમાં વર્મીકંપોસ્ટની અગત્યતા, વર્મીવોશ-પ્રસ્તાવના, તેની વ્યાખ્યા, વર્મીવોશના ગુણધર્મો, નાના પાયા પર ઘરગથ્થું વપરાશ માટે વર્મીવોશ બનાવવાની પદ્ધતિ, મોટા પાયા પર વપરાશ માટે વર્મીવોશ મેળવવાની પદ્ધતિ, તેના ઉપયોગ અને પ્રયોગ વગેરે.

એકમ - 4

જૈવિક ખાતરો (Bio Fertilizer) - પ્રસ્તાવના, જૈવિક ખાતર એટલે શું ? જૈવિક ખાતરના પ્રકાર, જૈવિક ખાતર વાપરવાની પદ્ધતિઓ, પ્રવાહી જૈવિક ખાતર, પ્રવાહી જૈવિક ખાતર વાપરવાની પદ્ધતિઓ, જૈવિક ખાતરના ઉપયોગમાં લેવાની કાળજી, ફાયદાઓ વગેરે.

એકમ - 5

વૃદ્ધિ અંતસ્ત્રાવો (હોર્મોન્સ) - પ્રસ્તાવના, વૃદ્ધિ નિયંત્રકોની વ્યાખ્યા, તેના મુખ્ય પ્રકાર(વર્ગ), વનસ્પતિની જુદીજુદી દેહધાર્મિક ક્રિયામાં વૃદ્ધિ નિયંત્રકોનો ઉપયોગ, ફળપાકો, શાકભાજી પાકો અને ફૂલછોડમાં વૃદ્ધિ નિયંત્રકોનો ઉપયોગ, વૃદ્ધિ નિયંત્રકોના છંટકાવ વખતે ધ્યાનમાં રાખવાની કાળજી વગેરે.

એકમ - 6

આવરણ (મલ્ચીંગ-Mulching) - પ્રસ્તાવના, વ્યાખ્યા, મલ્ચના હેતુઓ, મલ્ચીંગના પ્રકાર, મલ્ચીંગમાં ધ્યાનમાં રાખવા જેવી બાબતો, ભેજ સંરક્ષણમાં ઉપયોગીતા, મર્યાદાઓ, સંશોધન પરિણામો વગેરે.

એકમ - 7

કૃષિ બજાર(Agriculture Marketing) - પ્રસ્તાવના, બજારનો અર્થ, ખેત બજારની અગત્યતા, કૃષિ બજારની હાલની સ્થિતિ, બજારના પ્રકાર, કૃષિ બજાર સુધારણા, કૃષિ પેદાશના વેચાણના પ્રશ્નો, ઉપાયો તથા પગલાં વગેરે.

એકમ - 8

પાક વીમો (Crop Insurance) - પ્રસ્તાવનાપાક નુકસાન અંતગર્ત ,ખેતીમાં જોખમો , /ગામતાલુકો/વિસ્તાર જાહેર કરવાની પ્રક્રિયાસહાયનું ,લાભાર્થીની પાત્રતા ,સર્વેની કામગીરિ , ધોરણઅરજી મંજૂર ,સહાય મેળવવા અરજી કરવાની અને સાધનિક કાગળો રજૂ કરવાની પદ્ધતિ , યોજનાનું ,પ્રિમિયમ દર ,વિમિત રાશી ,યોજનાની શરતો અને બોલીઓ ,કરવાની કાર્ય પદ્ધતિ .અમલીકરણ વગેરે

❖ પ્રત્યક્ષ કાર્યો

1. ટકાઉ ખેતી કરતા ખેડૂતોની મુલાકાત લેવી.
2. વર્મા કંપોસ્ટ ખાતરનું નિદર્શન કરવું તેમજ ઉત્પાદન યુનિટની મુલાકાત લેવી.
3. કોન્ટ્રાક્ટ ખેતી સાથે જોડાયેલા ખેડૂતોની મુલાકાત લેવી.

4. વિવિધ ખાતરના નમૂનાનું કલેક્શન કરવું.
5. ખેતીમાં મલ્ચીંગનો ઉપયોગ કરતા ખેડૂતોની મુલાકાત લેવી.
6. જુદાજુદા બજારની મુલાકાત લેવી.
7. પાક વીમાની જાણકારી માટે તાલુકા પંચાયતની કૃષિ શાખાની મુલાકાત લેવી.

ક્રમ	પુસ્તકનું નામ	લેખક	પ્રકાશન
1.	કુદરતી સંપત્તિ અને વ્યવસ્થાપન	શ્રી બાબુભાઈ અવરાણી	અનડા પ્રકાશન-અમદાવાદ
2.	વનસ્પતિ દેહધર્મ વિદ્યા	ડો. ચિનોય, ડો. બી.એલ. વૈદ્ય	
3.	જમીન વિજ્ઞાન અને વ્યવસ્થા	ડો. હસમુખ સુથાર	
4.	એગ્રી ફિલ્મ	આઈ.સી.સી. બેંક	
5.	સજીવ ખેતી તરફ	પર્યાવરણ કેન્દ્ર, અમદાવાદ	
6.	કૃષિ જીવન	જી.એસ.એફ.સી.-વજોદરા	
7.	કૃષિ ગોવિદ્યા	આણંદ એગ્રી.યુનિ.-આણંદ	
8.	જમીન વિજ્ઞાન	હિરાલાલ દેસાઈ	
9.	જમીન વિજ્ઞાન	પંડ્યા, હરિયા અને મહેતા	
11.	Soil & Soil Management	A. F. Gustafson	
10.	કૃષિ બજાર વ્યવસ્થા	ડો. દિનેશકુમાર ચૌધરી	એકેડેમિક પબ્લીકેશન-અમદાવાદ
11.	સરકારી ખાતુ	તાલુકા પંચાયત/જિલ્લા પંચાયત	

BACHELOR OF RURAL STUDIES (ગ્રામ વિકાસ વિભાગ)

SEMESTER-V

YEAR 3

CORE 7.5

Subject: Animal Husbandry (પશુપાલન)

241 Marks - 100+50+150

Title: Dairy Development

Core - 6

શીર્ષક - ડેરી વિકાસ

Core 6.2

Credit 3+1=4

Marks 100+50=150

ફેલોનો:

- ડેરી ઉદ્યોગની વિકસતી સ્થિતિનો વિશે જાણો.
- ડેરી વિકાસની સરકારશ્રીની તથા સહકારી યોજનાઓ વિશે જાણો.
- ઘેટાં, બકરાં તથા મરઘાં પાલન વિશે જાણો.
- ગામડાની દૂધ ઉત્પાદક સહકારી મંડળીથી માહિતગાર થાય.
- આધુનિક ડેરી ઉદ્યોગથી પરિચિત થાય.

સેવાંતિક :-

કુલ ક્રેડિટ - 30

- ભારત અને ગુજરાતમાં ડેરી ઉદ્યોગ અને ડેરી વિકાસ. ક્રેડિટ - ૪ - ૧૫%
- ગામડાની દૂધ ઉત્પાદક સહકારી મંડળીની રચના અને કાર્યો. ક્રેડિટ - ૩ - ૧૦%
- જિલ્લા દૂધ ઉત્પાદક સહકારી સંઘ (સહકારી ડેરી) અને સહકારી ડેરી ઉદ્યોગનું માળખું. ક્રેડિટ - ૪ - ૧૦%
- ડેરી પ્રદર્શન આધુનિક ડેરી ઉદ્યોગ, એનિમલ હોસ્ટેલ. ક્રેડિટ - ૪ - ૧૫%
- વતકાંતિ કાર્યક્રમ, ઓપરેશન ફલ્ડ યોજના. ક્રેડિટ - ૩ - ૧૦%
- સરકારશ્રીની મહત્વની યોજનાઓ - ડેરી, ઘેટાં, બકરાં તથા મરઘાં વિકાસ. ક્રેડિટ - ૪ - ૧૦%
- ઘેટાં-બકરાં પાલનની વિવિધ પદ્ધતિઓ, ફાર્મનું આયોજન, આહાર, રોગો અને ઉપચાર. ક્રેડિટ - ૪ - ૧૫%
- મરઘાં પાલનની વિવિધ પદ્ધતિઓ, મરઘાં ફાર્મનું આયોજન, મરઘાં આહાર, રોગો અને ઉપચાર. ક્રેડિટ - ૪ - ૧૫%

પ્રત્યક્ષ કાર્યો :-

કુલ ક્રેડિટ - ૧૫

- ગામડાની દૂધ ઉત્પાદક સહકારી મંડળીની મુલાકાત લેવી.
- બી.સી.યુ. તથા તેની કાર્ય પદ્ધતિનો અભ્યાસ કરવો.
- સહકારી ડેરી તથા શીત કેન્દ્રની મુલાકાત લઈ તેના વિવિધ અને પ્રક્રિયાનો અભ્યાસ કરવો.
- એનિમલ હોસ્ટેલની મુલાકાત લેવી.
- ઘેટાં-બકરાંના ઉછેરનો પ્રત્યક્ષ અભ્યાસ કરવો.
- પોલ્ટ્રી ફાર્મની મુલાકાત લેવી.

દર્શ ગ્રંથ :-

- સહકાર દર્શન - ડો. જગદીશચંદ્ર મુલાશી
- સુમુલ સોવેનિયર - સુમુલ ડેરી, સુરત
- પશુ વ્યવસ્થા - અરૂણ દિ. દવે, લક્ષ્મણભાઈ શં. પટેલ, યુનિ. ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ, અમદાવાદ
- ડેરી વિજ્ઞાન - સી.એચ. જોષી, યુનિ. ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ, અમદાવાદ

- 5. આપણો રૂઢી ઉદ્યોગ - શીવાભાઇ પટેલ
 - 6. ભેદન માર્ગદર્શિકા ભાગ-3 (પશુપાલન) પશુપાલન નિયામકશ્રી, ગુજ. રાજ્ય, ગાંધીનગર
 - 7. પશુપાલન ભાતની સહાયની યોજનાઓ પશુપાલન નિયામકશ્રી, ગુજ. રાજ્ય, ગાંધીનગર
 - 8. રોનિમલ હોસ્ટલ પરિચય પુસ્તિકા પશુપાલન નિયામકશ્રી, ગુજ. રાજ્ય, ગાંધીનગર
 - 9. મરઘા પાલન નાથલ પશુપાલન નિયામકશ્રી, ગુજ. રાજ્ય, ગાંધીનગર
- સામાવેશ :-
- 1. ગો દર્શન
 - 2. કૃષિ ગોવિદ્યા
 - 3. કૃષિ જીવન
 - 4. ખેતીની વાત
 - 5. કૃષિ વિજ્ઞાન
-

ટી.વાય.બી.આર.એસ.
સેમેસ્ટર-૫

Horticulture and Forestry
બાગાયત અને વનવિજ્ઞાન વિષય

Core 6.3

(Core-6)

Marks : 70+30=100

Practicle : 50

credit 3+1 = 4
marks 100+50=150

❖ હેતુ :-

વિદ્યાર્થીઓ બાગાયતી પાકોમાં મૂલ્યવર્ધનનું મહત્વ સમજે તેમજ મૂલ્યવર્ધન પ્રક્રિયાની જાણકારી મેળવી સ્વરોજગારીની તકો ઉભી કરે.

❖ અભ્યાસક્રમ : (સૈધાંતિક) :-

૧. મૂલ્યવર્ધન - અર્થ અને મહત્વ :-

- મૂલ્યવર્ધનની જુદી જુદી પ્રવૃત્તિઓ જેવી કે, ગ્રેડીંગ, પ્રોસેસીંગ, પેકિંગ, કોલ્ડસ્ટોરેજ, પ્રમાણપત્રો, બાયોટેકનોલોજી.

૨. મૂલ્યવર્ધનને અસરકરતાં પરિબલો :-

- ટેકનોલોજી, ગુણવત્તા, માંગ અને પૂરવઠો, ભૌતિક સગવડતા, બજાર, ગ્રાહક, સરકારની નિતી, ટેક્, ઈન્ફોર્મેશન ટેકનોલોજીનો ઉપયોગ.

૩. ફળપાકોમાં મૂલ્યવર્ધન :-

- મહત્વ
- જામ, જેલી અને મામલેડની બનાવટ
- અથાણા, જ્યૂસ અને પાવડરની બનાવટ
- સૂકવણી

૪. શાકભાજીના પાકોમાં મૂલ્યવર્ધન :-

- મહત્વ
- અથાણા, સોસ, સૂપ, અને કેશપની બનાવટ
- વેફર
- સૂકવણી

૫. ફુલપાકોમાં મૂલ્યવર્ધન :-

- મહત્વ
- વેણી, ગજરા, બૂકેની બનાવટ
- ગુલાબજળ, અત્તરની બનાવટ

૬. બાગાયતી પાકોના નિકાસ વખતે રાખવાની કાળજી :-

- મહત્વ
- જાતો, વાડીની પસંદગી, વીણી, વહન, અલગતારવવા, વકલ પાડવા, ફળોને ધોવા, માવજત, પેકિંગ, પ્રિફૂલિંગ, સંગ્રહવ્યવસ્થા, કન્ટેનર, શીપીંગ
- મૂખ્ય ફળપાકોની નિકાસની પ્રક્રિયા - ચીકુ, કેળા, કેરી

❖ પ્રત્યક્ષકાર્યો :-

૧. જામ, જેલી, સોસ, કેશપ અને સુકવણીની પ્રક્રિયાની જાણકારી મેળવે.
૨. ફળ અને શાકભાજીની પ્રોસેસિંગ પ્રક્રિયાની જાણકારી પ્રાપ્ત કરે.

❖ સંદર્ભગ્રંથો :-

૧.	ફળ વિશેષાંક	— કૃષિ ગો વિદ્યા	— આણંદ કૃષિ યુનિ. આણંદ
૨.	શાકભાજી વિભાગ	— સરદાર સ્મૃતિ	— આણંદ કૃષિ યુનિ. આણંદ
૩.	ખેડૂત માર્ગદર્શિકા	— નવસારી કૃષિ યુનિ.	— નવસારી કૃષિ યુનિવર્સિટી
૪.	મૂલ્યવર્ધન	— આણંદ કૃષિ યુનિ.	— આણંદ

ટી.વાય.બી.આર.એસ.

સેમેસ્ટર-૫

Subject :- Rural Extension (Core-6)

વિષય :- ગ્રામ વિસ્તરણ

Core 6.4

Credit 3+1=4

Marks : 70+30=100

Practice : 50

Marks 100+50=150

❖ હેતુ :-

1. વિસ્તરણ કાર્યમાં સંદેશાવહન પ્રક્રિયાની અગત્યતા વિદ્યાર્થી સમજે.
2. વિસ્તરણ કાર્યમાં લોક સહભાગીતાની જરૂરિયાત વિદ્યાર્થી જાણે અને સમજે.
3. વિસ્તરણનાં આધુનિક અભિગમ P.R.A. પદ્ધતિથી વિદ્યાર્થીઓ વાકેફ થાય.

❖ અભ્યાસક્રમ :-

1. વિસ્તરણ કાર્યમાં સંદેશાવહનની પ્રક્રિયા.
— સંદેશો એટલે શું? સંદેશાવહનનો અર્થ—સંદેશાવહનના મુખ્ય તત્વો—સંદેશાવહનના અવરોધક પરિબલો—સંદેશાવહનના માર્ગોને અસરકારક બનાવવાની મુખ્ય બાબતો.
2. કૃષિ વિસ્તરણ સેવાઓ :
— કૃષિ વિસ્તરણની પ્રણાલી T & V પદ્ધતિ કૃષિની યુનિવર્સિટીની વિસ્તરણમાં ભૂમિકા—કૃષિ વિજ્ઞાન કેન્દ્ર અને વિવિધ વિસ્તરણ સેવાઓની ભૂમિકા—આત્મા કાર્યક્રમ.
3. વિસ્તરણ કાર્યમાં સહભાગી અભિગમ :
— લોક સહભાગિતા એટલે શું? લોક સહભાગિતાના અવરોધક પરિબલો—લોક સહભાગિતા વધારવાના ઉપાયો વિકાસ કાર્યક્રમમાં ગ્રામજનોને સહભાગિ બનાવવાની રીતો.
4. વિસ્તરણ કાર્યમાં સહભાગી ગ્રામીણ ચકાસણી (PRA)
વિસ્તરણ કાર્યમાં સહભાગી ગ્રામીણ ચકાસણીની અગત્યતા તેની યાખ્યા—મહત્વ—ચકાસણીની રીતો (પદ્ધતિઓ) અને પાયાના સિધ્ધાંતો

❖ પ્રત્યક્ષ કાર્ય :-

1. તાલીમ અને મુલાકાત (કૃષિ) કરેલીની મુલાકાત લઈ તેનો અહેવાલ બનાવ્યો.
2. કોઈ એક ગ્રામ વિકાસનું કાર્ય કરતી સ્વૈચ્છિક સંસ્થાની મુલાકાત લઈ તે સંસ્થા કેવી રીતે લોક-સહકાર મેળવે છે? તે પ્રત્યક્ષ જોવું—સમજવું અને અહેવાલ બનાવ્યો.
3. PRA પદ્ધતિની ચકાસણી ગામમાં જઈને કરવી અને તે આધારે મેળવેલ માહિતીનો અહેવાલ બનાવવો.

❖ સંદર્ભગ્રંથો :-

૧. Extension and Communication for Development
O.P. Dahma & O.P. Bhatnagar
Oxford & IBH Publishing Co-Pvt.Ltd. New Delhi.
૨. Extension Education and Rural Development
Santha Govind and G. Tamilselvi
Agrobios (India) – Jodhpur
૩. Extension Communication and Management
G.L. Ray, Kaliyani Publishars
New Delhi
૪. Dimensions of Extension Education
B.P. Mohapatra
New India Publishing Agency, New Delhi
૫. કુદરતી સંપત્તિ વિકાસ અને વ્યવસ્થાપન
લેખક – બાબુભાઈ અવરાણી
પ્રકાશન – અનકા પ્રકાશન, અમદાવાદ.
૬. લોક-સહયોગથી વિકાસભાગી
લેખક – અનિલ શાહ
નવભારત સાહિત્ય મંદિર-અમદાવાદ.
૭. ગ્રામ સેવક સહાયક
લેખક – જયંતીલાલ દવે
નવભારત સાહિત્ય મંદિર-અમદાવાદ.
૮. ગ્રામ વિકાસમાં લોકભાગીદારી-સમસ્યા-ઉકેલો
લેખક – દિલીપભાઈ મરઠક
યોજના સામાયિક-અંક-૧૧-વર્ષ-૧૯૯૬
૯. સહભાગી ગ્રામીણ ચકાસણી
વિકસત-જોધપુર ટેકરા-અમદાવાદ.
૧૦. વિસ્તરણ શિક્ષણ
લેખક – બાબુભાઈ અવરાણી
પ્રકાશન – અનકા પ્રકાશન, આણંદ
૧૧. કૃષિ વિસ્તરણ શિક્ષણ
લેખક – ઈશ્વરભાઈ પટેલ
પ્રકાશન – યુનિ. ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ, અમદાવાદ.

BACHELOR OF RURAL STUDIES

સામાજિક સેવા વિજ્ઞાન

SEMESTER -- V

CORE--6 C000 6.5

Subject : Rural Development & Management

(2+1) Credit 3+1=4

ગ્રામ વિકાસ અને વ્યવસ્થાપન Marks -70+30+50=150 Marks 100+50=150

કેન્દ્રો :-

ભારતીય અર્થતંત્રમાં ગ્રામીણ વિકાસનું મહત્વ, વિદ્યાર્થી સમજે અને અભ્યાસ પરિણામોમાં આને લેવાની નીતિઓ અને કાર્યક્રમોની જાણકારી મેળવી ગ્રામવિકાસમાં વ્યવસ્થાપનની જરૂરીયાત સમજે જેથી ગ્રામ્ય વિકાસ કાર્યક્રમને ઉચિત દિશા આપી શકાય.

Unit : 1 - Management of Rural development Project

- Aims and Objectives
- Management Concept
 - Administration and Management
- Process of Management
 - Planning
 - Organizing
 - Staffing
 - Directing
 - Controlling
- Management of Rural Development Project

Unit : 2 - Planning and Management of Project Implementation

- Aims and objectives
- Introduction
- Activity Planning
- Network Analysis
 - The Earliest Occurring Time
 - The Latest Occurring Time

કાર્યો :

૧. વ્યવસ્થાપનની પ્રક્રિયામાં સંક્યાયેલા સાત કાર્યોની અણકારી શ્રેણી તેના વિષે નોંધ તૈયાર કરવી
૨. વિકાસ કાર્યક્રમોમાં તાલુકા સ્તરે તાલુકા વિકાસ અધિકારીની કમગીરી ની વ્યવસ્થાપનના સંદર્ભે તાલુકા પંચાયતની મુલાકાત લઈને અહેવાલ તૈયાર કરવો .
૩. કોઈપણ એક પ્રોજેક્ટને નમૂના રૂપે લઈ તેનો મૂલ્યાંકન અહેવાલ તૈયાર કરવો.

Reference :

- 1) Chakravathy, S. 1972, A note on multi-level planning structure for India , Planning Commission, Government of India. New Delhi.
- 2) Chandan, J.S. 1987, Management Theory & Practice, Vani Educational Book. VikashPublishing House Pvt.Ltd., Delhi.
- 3) Mishra, R.P. 1974 Regional Development Planning in India, Vikas Publishing House Pvt. Ltd, Delhi.
- 4) Shorlekar , S.A. and V.S.Sherlekar. 1985. Principles of Business Management, Himalaya Publishing House, Bombay.
- 5) Satyanarayana, M. and Lalitha Raman, 1984. Management Opretion Research, Himalaya Publishing House, Bombay.
- 6) Taha, Hamdy A. 1982. Operations Research- An Introduction, Macmillan Publishing Co. Inc. New York (especially pp.453-467)
- 7) Mishra, S. N.,1984. RuralDevelopment Planning- Design & Method, Satvahan Publishing House., Delhi
- 8) Casley, D.J. and Lury, D.A., 1982. Monitoring and Evaluation of Agriculture and R.D. Project, World Bank., Washington(D.C.)
- 9) United Nations , 1978. Systematic Monitoring and Evaluation of Integrated Development Programmes, A Source Book ; New York.,
- 10) Fishbein, Martin, 1967. Readings in Attitude Theory and Measurement, John Wiley and Sons , Inc.; New York.
- 11) Government of Rajasthan, 1972, Study of Knowledge, Attitude and Practice-A Report, Slate Family Planning Bureau. Jaipur.

BACHELOR OF RURAL STUDIES

Elective 9.1

ELECTIVE: ~~100~~ - 9

Credit 3

MARKS: 100

MARKS 100

SEMESTER : 5

SUB : RURAL MARKETING (3+0)

ગ્રામીણ બજાર

અભ્યાસક્રમ :

- એકમ : - ૧ વેચાણનો અર્થ - માર્કેટિંગનો અર્થ - વેચાણ અને માર્કેટિંગ વચ્ચેનો તફાવત - માર્કેટિંગનાં લક્ષણો - માર્કેટિંગનું કાર્યક્ષેત્ર - માર્કેટિંગનું મહત્વ - માર્કેટિંગના નવા ઉભરાતા પ્યાલો કે પ્રવાહો
- એકમ : - ૨ ગ્રામીણ બજારનો અર્થ - ભારતીય ગ્રામીણ બજારની લાક્ષણિકતાઓ - ગ્રામીણ વિસ્તારના ગ્રાહકોની લાક્ષણિકતાઓ - શહેરી બજાર અને ગ્રામીણ બજાર વચ્ચેનો તફાવત
- એકમ : - ૩ ગ્રામીણ માર્કેટિંગની સમસ્યાઓ-ભારતના ગ્રામીણ બજારોમાં શહેરી કંપનીઓનો પ્રવેશ - ગ્રામીણ બજારમાં માર્કેટિંગની વ્યૂહરચના - ગ્રામીણ બજારમાં માલનું વિતરણ - ગ્રામીણ બજારમાં માલ વિતરણની પદ્ધતિઓ
- એકમ : - ૪ ગ્રામીણ બજારમાં માર્કેટિંગ મિશ્રનો પ્યાલ - માર્કેટિંગ મિશ્રનો અર્થ - માર્કેટિંગ મિશ્રનાં મૂળભૂત તત્વો (માર્કેટિંગના ચારૂ) - ગ્રામીણ ગ્રાહક માટેના ચારૂ
- એકમ : - ૫ નિયંત્રિત બજાર- નિયંત્રિત બજારનાં લક્ષણો - નિયંત્રિત બજાર વ્યવસ્થાનું મહત્વ - નિયંત્રિત બજાર વ્યવસ્થાની મર્યાદાઓ - ભારતમાં નિયંત્રિત બજારોનો વિકાસ

એકમ : - ૬ સહકારી વેચાણ વ્યવસ્થા - સહકારી વેચાણ વ્યવસ્થાનું માળખું - સહકારી વેચાણ વ્યવસ્થાની કામગીરીનું મૂલ્યાંકન

એકમ : - ૭ ખેત ઉત્પાદન બજાર સમિતિ (APMC) - આધુનિક માર્કેટિંગચાર્ટની કલ્પનાના અભિગમો - ખેત ઉત્પાદન બજાર સમિતિની આવક - ખેત ઉત્પાદન બજાર સમિતિની આવકના ઉપયોગો - આદર્શ માર્કેટચાર્ટની પરિકલ્પના

સંદર્ભગ્રંથો :

૧. ધંધાકીય વ્યવસ્થા અને સંચાલન - બી.એસ.શાહ પ્રકાશન - અમદાવાદ
૨. Rural Marketing In India - N.W.Agarwal
૩. Rural Markets and Develoment - Shamin H.M.
૪. Agricultural Marketing In India - Acharya S.S.
૫. માર્કેટિંગ અને સિકર પરિચય -

Semester V

New Syllabus

લોકસહભાગીદારી ના અભિગમો

Participatory Approach in Rural Development

Elective 9.2

Credit - 3

Elective - 19

Sem - v Marks - 100

Credit - (3+0)

Total Marks - 30+70 = 100

હેતુ :-

1. લોકભાગીદારીના આભિગમનો ખ્યાલ અને મહત્વથી વિદ્યાર્થીઓને માહિતગાર કરવા.
2. વિદ્યાર્થીઓને ગ્રામીણ વિકાસ કાર્યની વિવિધ પ્રવૃત્તિઓ દ્વારા લોકોની ભાગીદારી તરફ સંવેદનશીલ બનાવવા.
3. જુદી-જુદી તકનીક જેમકે, PRA, PLA, માઇક્રોપ્લાનીંગ, NGO થી વિદ્યાર્થીઓને માહિતગાર કરવું.
4. વિદ્યાર્થીઓને લોકભાગીદારી અભિગમના સિદ્ધાંતો થી માહિતગાર કરવા.
5. વિદ્યાર્થીઓ ગ્રામસભાથી માહિતગાર થાય.
6. વિદ્યાર્થીઓ ગ્રામવિકાસમાં લોકભાગીદારીની ઉપયોગિતાથી પરિચિત થાય.
7. વિદ્યાર્થીઓ લોકભાગીદારીના અવરોધક પરિબળો અને તેને દૂર કરવાના ઉપાયોથી પરિચિત થાય.

એકમ - 1

- 1.1 લોકસહભાગીદારી અભિગમનો અર્થ
- 1.2 લોકસહભાગીદારીના વિવિધ અભિગમો
 - (1.2.1) સામુદાયિક અભિગમ
 - (1.2.2) વિસ્તારવિકાસ અભિગમ
 - (1.2.3) લક્ષ્યાંક જૂથ અભિગમ
 - (1.2.4) રોજગારી અભિગમ
 - (1.2.5) કલ્યાણ અભિગમ
 - (1.2.6) સંકલિત વિકાસ અભિગમ
 - (1.2.7) સમાજ સુધારણા અભિગમ
 - (1.2.8) ટેકનિકલ સંચાલકીય અભિગમ
 - (1.2.9) ભાગીદારીનો અભિગમ
- 1.3 લોકસહભાગીદારી અભિગમના પ્રકાર.
 - (1.3.1) ઔપચારિક ભાગીદારી અભિગમ
 - (1.3.2) અનૌપચારિક ભાગીદારી અભિગમ

1.4 લોકસહભાગીદારીની સામાજિક રચનાતંત્ર ઉપર અસરો.

- (1.4.1) રચનાતંત્ર બદલવાનું ધ્યેય બને છે.
- (1.4.2) વ્યવસ્થાનો વિરોધ
- (1.4.3) ધ્યેય છેક છેવાડાના માણસ સુધી પહોંચાડવાનો બને.
- (1.4.4) માળખામાં પરિવર્તન.
- (1.4.5) બહુલક્ષીતા આવી.

1.5 લોકસહભાગીદારીનું મહત્વ

એકમ - 2 ગ્રામીણ વિકાસ કાર્ય વ્યવહારમાં ભાગીદારી અભિગમ.

- (1) P.R.A અભિગમ
- (2) P.L.A અભિગમ
- (3) N.G.O નો અભિગમ
- (4) Micro planning (સૂક્ષ્મ આયોજન) અભિગમ

એકમ - 3 ગ્રામવિકાસ કાર્યમાં લોકભાગીદારી અભિગમના સિદ્ધાંતો.

- 3.1 લોકોની પહેલ અને સમાવેશ અંગેનો સિદ્ધાંત.
- 3.2 લોકોની ભાગીદારી અને ફાળા અંગેનો સિદ્ધાંત.
- 3.3 સ્વ મૂલ્યાંકન અંગેનો સિદ્ધાંત.
- 3.4 પ્રતિક્રિયા અને સ્વવિકાસ અંગેનો સિદ્ધાંત.
- 3.5 ફરી ઉપયોગી વસ્તુ બનાવવાનો સિદ્ધાંત.
- 3.6 સ્થાનિક સ્ત્રોતને ગતિશીલ બનાવવા અને સ્થાનિક બનેલ માલ- પેદાશનું ઉત્થાન કરવાનો સિદ્ધાંત.

એકમ- 4 ગ્રામવિકાસમાં લોકસહભાગીદારીની ઉપયોગિતા

એકમ - 5 લોકસહભાગીદારીમાં આયોજન, અમલ અને મૂલ્યાંકન ની ભૂમિકા.

એકમ - 6 લોકસહભાગીદારીના અવરોધક પરિબલો અને તેને દૂર કરવાના ઉપાયો.

એકમ - 7 લોકસહભાગીદારી ની જુદી-જુદી પદ્ધતિઓ.

- 1.7 (1) શ્રમદાન પદ્ધતિઓ.
- (2) ગ્રામપંચાયત સમિતિ દ્વારા.
- (3) શાળા ભંડોળ એકત્ર કરીની.
- (4) પરિયોજનાના કાર્યકર તરીકે
- (5) પરિયોજના માટે પ્રદર્શન - નિદર્શન.
- (6) શિબિર, વ્યાખ્યાન અને સંસ્કાર કાર્યક્રમ દ્વારા.
- (7) વ્યક્તિગત ભાગીદારી પદ્ધતિ

(8) ગૃપ ભાગીદારી પદ્ધતિ

(9) મહિલા મંડળ દ્વારા.

(10) યુવક મંડળ દ્વારા.

7.2 સામાજિક ચળવળમાં લોકભાગીદારી

7.3 ગ્રામવિકાસના કાર્યોમાં સંશોધન ભાગીદારી

સંદર્ભગ્રંથ:-

પુસ્તકનું નામ	લેખક / લેખકો	પ્રકાશક
(1) ક્રિયાનું સમાજશાસ્ત્ર	જે. કે. દવે એ. પી. શાહ	અનડા બુકડીપો ગાંધીમાર્ગ અમદાવાદ
(2) કુદરતી સંપત્તિ અને વ્યવસ્થાપન	બાબુભાઈ અવરાણીની	અનડા બુકડીપો ગાંધીમાર્ગ અમદાવાદ
(3) ગ્રામવિકાસ	બાબુભાઈ અવરાણીની	અનડા બુકડીપો ગાંધીમાર્ગ અમદાવાદ
(4) સમાજકાર્યના આધારસ્તંભો	ડો. આનંદીબેન પટેલ	વ્યવસાયીક અભિવૃત્તિ અમદાવાદ

BACHELOR OF RURAL STUDIES

~~SEMESTER - V~~

Elective 9.3

~~Elective - 18~~

Subject : COUNSELING ^{for Rural Development.} ~~IN RURAL STUDIES~~ (3+0)

Marks - 70+30=100

ଅନୁରାଧ୍ୟାୟ ମାତ୍ର ଅଧ୍ୟୟନ

Credit - 3

MARKS - 100

Objectives:

- Introduce Counseling As A Effective Method Of Crisis Intervention.
- Develop Holistic Understanding Of Counseling As Tool For Help.
- Orientation Of Counseling Tools And Techniques And Its Effective Use In Various Setting.
- Develop Insight In Need And Areas Of Counseling In Different Setups.

Unit -1 - Concept of counseling:

- A. Definition, meaning, Nature and Principles.
- B. Importance and need of Counseling.
- C. Goals of Counseling.
- D. Types of Counseling.

Unit -2 - Counseling in Different setup :

Marriage, Family, Health, Education, Career, Schools, Vocational, Stress Management, Gerontological Counseling.

Unit -3 - Phases of Counseling :

- A. Process Of Counseling
- B. Factors Of Effective Counseling
- C. Obstacles In Counseling

Unit - 4 -The Counselor:

- A. Qualities, Skills, Attitude, Values And Personality Factors Of Counselors
- B. Dos And Don'ts Of Counselor.

Unit - 5 - Tools and Techniques of Counseling :

- A. Effective Use Of Various Tools And Techniques
- B. Selection And Suitability Of Tools And Techniques For Proper Intervention.

References:

- 1) A.K. Nayak, Guidance and Counseling, APH. Publishing House Corporation, New Delhi.
- 2) Brown D. and Srebalu D. J., Introduction to Counseling Profession. Englewood Cliff: Prentice Hall 1988
- 3) Fullmer D.W and Bernard H.W., Counseling: Content and process, New Delhi, Thomas press India - 1972.
- 4) Harms E & Schreiber P., Hand-book of counseling Techniques, oxford: pergamon press. 1963.
- 5) Kennedy E. On Becoming and counselor - A basic guide for non-professional counselors, Delhi: Gill and Macmillan 1977.
- 6) Thangarelu V., The Samsar Model of Social Work practice, Mangalore Publication 1978.
- 7) Rama, Ballentiam and Ajaya, Yoga and Psychotherapy, Glenview Illinois: Himalayan Institute 1976.

BACHELOR OF RURAL STUDIES

SEMESTER : 5

✓ ELECTIVE : 10.1

SUB : RURAL INDUSTRIES (ઉદ્યોગ
સાહસોના ઉદ્યોગ)

✓ MARKS : 100

અભ્યાસક્રમ :

- એકમ : - ૧ ગ્રામ ઉદ્યોગોનો અર્થ - ગ્રામ ઔદ્યોગિકરણનો અર્થ - ભારતીય અર્થતંત્રમાં ગ્રામ ઉદ્યોગોનું મહત્વ - ગ્રામ ઉદ્યોગોની સમસ્યાઓ - નાના અને મધ્યમ સાહસોના વિકાસ માટેનાં વિશિષ્ટ સુચનો
- એકમ : - ૨ નવી આર્થિક નીતિનાં મુખ્ય લક્ષણો - નવી આર્થિક નીતિની વ્યૂહરચના - ઔદ્યોગિક નીતિમાં ઉદારીકરણ, ખાનગીકરણ અને વૈશ્વિકરણ - ઔદ્યોગિક નીતિમાં નાના અને ગૃહ ઉદ્યોગોનું સ્થાન
- એકમ : - ૩ સૂક્ષ્મ, લઘુ, અને મધ્યમ કદના સાહસોના વિકાસ માટેનો ધારો : ૨૦૦૬ - સૂક્ષ્મ, લઘુ અને મધ્યમ (MSME) સાહસોના વિકાસ માટેની સરકારની તાજેતરની નીતિ, યોજનાઓ અને પગલાં - MSME ACT : ૨૦૦૬ હેઠળ ઉદ્યોગોની નોંધણી
- એકમ : - ૪ ભારતમાં લઘુ ઉદ્યોગોના વિકાસ માટેનાં કમિશન અને બોર્ડ- સહાયક ઉદ્યોગોની જરૂરિયાત અને મહત્વ - લઘુ ઉદ્યોગોને પુરી પડતી સહાયક સેવાઓ - લઘુ ઉદ્યોગ વિકાસ સહાય માટેની રાષ્ટ્રીય અને રાજ્યની સહાયક સંસ્થાઓ - લઘુ ઉદ્યોગોના વિકાસ માટેની રાષ્ટ્રીય અને રાજ્યકક્ષાની નાણાકીય સંસ્થાઓ
- એકમ : - ૫ ખાદી ગ્રામોદ્યોગ બોર્ડ - ખાદી એન્ડ વિલેજ ઈન્ડસ્ટ્રીઝ કમિશન (KVIC) - જિલ્લા ઉદ્યોગ કેન્દ્ર - સ્મોલ ઈન્ડસ્ટ્રીઝ ડેવલપમેન્ટ ઓર્ગેનાઇઝેશન (SIDO) - નેશનલ ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ સ્મોલ ઈન્ડસ્ટ્રી એક્સટેન્શન ટ્રેઇનિંગ (NISIT) - સ્ટેટ ફાઇનાન્સીયલ કોર્પોરેશન (SFC)

એકમ : - ૬ ગુજરાતમાં સહકારી ડેરી ઉદ્યોગનો વિકાસ - ડેરી ઉદ્યોગનું મહત્વ -
ખેતપેદાશ આધારિત ઉદ્યોગો

સંદર્ભગ્રંથો :

૧. ઉદ્યોગ સાહચિકતાનાં મૂળ તત્વો - ૧,૨ - અનડા પ્રકાશન - અમદાવાદ
૨. Rural Industrialization in India - Bhattacharya S.N.
૩. Rural Industrialization in India - Bipion Behari
૪. Khadi and Village Industries - K.V.I.C.
The Gandhian Approach
૫. માનવ સંસાધન સંચાલન -- અતુલ પ્રકાશન- અમદાવાદ

BACHELOR OF RURAL STUDIES

SEMESTER : 5

ELECTIVE : 10-2

SUB : RURAL ENGINEERING (3=0)

MARKS : 100

હેતુઓ : -

૧. ગ્રામ ઈજનેરી વિશે અભ્યાસ કરવો.
૨. ગ્રામ્યકક્ષાએ માળખાગત સુવિધાઓનો અભ્યાસ કરવો.
૩. વોટરશેડ વિશે ખ્યાલ.
૪. પોસ્ટ હાવેસ્ટ ઈજનેરી અંગે જાણકારી મેળવવી.

અભ્યાસક્રમ :

એકમ : - ૧ ગ્રામ ઈજનેરી

૧. ગ્રામ ઈજનેરીનું મહત્વ, ઉપયોગ.
૨. ખેત પેદાશની પ્રક્રિયામાં નાના (લઘુ) યંત્રોની શક્યતા.
૩. ગ્રામ્યકક્ષાએ વપરાતા નાના (લઘુ યંત્રો) - પગથી ચાલતું શ્રેશર, ઘરગથ્થું તેલ કાઢવાના યંત્ર (તેલ ઘાણી) વગેરે.

એકમ : - ૨ માળખાગત સુવિધા.

૧. ગ્રામ્ય મકાન આયોજન, ધ્યાનમાં રાખવાના મુદ્દા.
૨. ગેસ પ્લાન્ટ પરિચય, પ્રકાર, રચના, ઉપયોગ.
૩. નિર્ધૂમ ચુલા પરિચય, રચના, ઉપયોગ.
૪. રસ્તાઓનું મહત્વ, ફાયદા, તેના પ્રકારો, વિશિષ્ટતા.
૫. ગ્રીન હાઉસ/નેટ હાઉસ/પ્લાસ્ટીક હાઉસ પરિચય, પ્રકાર, લાભાલાભ, રચના, ઉપયોગ..

એકમ : - ૩ વોટરશેડ

૧. પાણીના સ્ત્રોત, ઉપયોગ, વરસાદના પાણીની સંચયની રીતો.
૨. વોટરશેડ પરિચય, ઉદ્દેશો, ધ્યાનમાં રાખવાના મુદ્દાઓ.
૩. વોટરશેડની લાક્ષણિકતાઓ.

એકમ : - ૪ પોસ્ટ હાવેસ્ટ ઈજનેરી.

૧. પોસ્ટ હાવેસ્ટ ટેકનોલોજી પરિચય, કૃષિમાં મહત્વ, ફાયદાઓ.
૨. ધાન્ય વર્ગના પાકોની લણણી પછીની પ્રક્રિયાઓ.

- ૩.કઠોળ પાકોની લણણી પછીની પ્રક્રિયાઓ.
 ૪.અનાજ અને મસાલા દળવાના સાધનોનો પરિચય.
 ૫.કપાસ જીનીંગ.
 ૬.ગ્રામ્ય કક્ષાએ ચાલતી રાઈસ મિલ.

સંદર્ભ ગ્રંથો :-

૧.ખેતી ઈજનેરી	-બાબુભાઈ અવરાણી.	-અનડા પ્રકાશન.
૨.કૃષિ ઈજનેરી ભાગ-૧,૨.	-બાબુભાઈ અવરાણી.	-યુની.ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ
૩.પર્યાવરણ સાથી		
૪.ગ્રામોચિતટેકનોલોજી	-મહેન્દ્ર ભટ્ટ	-માનવીય ટેક.ફોરમ.
૫.કુદરતી સંપત્તિ-વિકાસ અને વ્યવસ્થાપન	- બાબુભાઈ અવરાણી.	-અનડા પ્રકાશન.
૬.કૃષિ જીવન		-જી.એસ.એફ.સી.
૭.વોટર રીસોર્સીસ મેનેજમેન્ટ	-ડૉ.આર.પી.રેથલીયા.	-અતુલ પ્રકાશન.
૮.ઈરીગેશન એન્જીનીયરીંગ.	-ડૉ.આર.પી.રેથલીયા.	-અતુલ પ્રકાશન.

Sustainable Development. (2+16 marks)

sem. 5 Elective - 10'3

marks. 100
70+30=100
credit. 3

Q3: (A) ^{परिचय} 2+16 marks (क्या समय)

(B) सततपथमन संस्थापना समय.

Unit 1 ~~सततपथमन~~ सततपथमन.

1 - सततपथमन क्या है?

- सततपथमन संस्थापना के आधारभूत।
- सततपथमन, पापान, मिथ्यांगे
- सततपथमन अनसिद्धात मरिह
- फुलर, पम' फुलर और पम' के।

Unit - 2 = 2+16 marks

- 2+16 विमल के अर्थ, समनय।
- पमन व समन, 2+16 पमन की संस्थापना, 2+16 पमन की संस्थापना

Unit 3 - 2+16 marks के हुंम पमन, 2+16 पमन की संस्थापना

Unit 4 - ~~सतत~~ पमन की संस्थापना, 2+16 पमन, हुंम के अर्थ।

Unit - 5. 2+16 marks के मपन. पमन की संस्थापना के अर्थ। 2+16 marks के मपन

संकेत प्रश्न! (A) सोम मुंदरन के उपनंदिनी (2019) के अर्थ।
संकेत प्रश्न के अर्थ, हुंम के अर्थ।
पमन की संस्थापना के अर्थ। नवी दिल्ली।

(B) पमन की संस्थापना के अर्थ - 2010, हुंम के अर्थ।
संकेत प्रश्न के अर्थ, हुंम के अर्थ।
पमन की संस्थापना के अर्थ।

BACHELOR OF RURAL STUDIES

SEMESTER : 5

ELECTIVE : 11.1

SUB : SOCIAL ENTERP (3+0)

MARKS : 100

Social Entrepreneurship

સામાજિક ઉદ્યોગ સાહસિકતા

અભ્યાસક્રમ :

- એકમ : - ૧ ઉદ્યોગ સાહસિકનો અર્થ અને વ્યાખ્યાઓ - ઉદ્યોગ સાહસિકનાં લક્ષણો - વૈશ્વિકકરણમાં ઉદ્યોગ સાહસિકની વિવિધલક્ષી ભૂમિકા
- એકમ : - ૨ ઉદ્યોગ સાહસિકતાનો અર્થ અને વ્યાખ્યાઓ - ઉદ્યોગ સાહસિકતાનાં મુખ્ય લક્ષણો - ભારતમાં ઉદ્યોગ સાહસિકતાનો વિકાસ - ઉદ્યોગ સાહસિકતાના સિધ્ધાંતો - ઉદ્યોગ સાહસિકતાને અસર કરતાં પરિબળો - ઉદ્યોગ સાહસિકતા ધ્વારા રોજગારીનું સર્જન - ભારતમાં મહિલા ઉદ્યોગ સાહસિકતા
- એકમ : - ૩ ભારતમાં ઉદ્યોગ સાહસિક વિકાસ માટેનાં પગલાં - ઉદ્યોગ સાહસોની ભંજોળ પ્રાપ્તિના સ્ત્રોતો
- એકમ : - ૪ - ભારતીય ઉદ્યોગ સાહસિક વિકાસ સંસ્થા (EDI)
- નેશનલ ઇન્સ્ટિટ્યૂટ ફોર એન્ટરપ્રીન્યોરશીપ એન્ડ સ્મોલ બિઝનેશ ડેવલપમેન્ટ (NIESBD)
- સ્મોલ ઇન્ડસ્ટ્રિયલ ડેવલપમેન્ટ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા (SIDBI)
- સ્મોલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ ડેવલપમેન્ટ ઓર્ગેનાઇઝેશન (SIDO)
- નેશનલ એલાયન્સ ઓફ યંગ એન્ટરપ્રીન્યોર (NAYE)
- નેશનલ સ્મોલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ કોર્પોરેશન (NSIC)
- નેશનલ ઇન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ સ્મોલ ઇન્ડસ્ટ્રી એકસટેન્શન ટ્રેઇનિંગ (NISIET)

— ગુજરાત ઈન્ડસ્ટ્રીયલ એન્ડ ટેકનિકલ કન્સલ્ટન્સી ઓર્ગેનાઇઝેશન લિ.
(GITCO)

એકમ : - ૫ સામાજીક સાહસનો અર્થ અને વ્યાખ્યા — સામાજીક સાહસોનું મહત્વ —
ભારતમાં સામાજીક સાહસોનો વિકાસ — આરોગ્ય, શિક્ષણ વગેરે જેવા
સામાજીક સાહસોનો કેસ સ્ટડી — સામાજીક સાહસિકોનો કેસ સ્ટડી

સંદર્ભગ્રંથો :

૧. ઉદ્યોગ સાહસિકતાનાં મૂળતત્વો — ૧,૨ અનડા પ્રકાશન—અમદાવાદ
2. Social Entrepreneurship - Alex Nicholas

Semester - V

9

TY-BRS (ELE-20) ગ્રામવિકાસના સિદ્ધાંતો
{Rural Development Theories}

Elective 11.2

sem.-v

Credit - (3+0)

3

Total marks : 30+70=100

હેતુ :-

- (1) વિદ્યાર્થીઓ ગ્રામ વિસ્તારના વિકાસના સિદ્ધાંતો થી પરિચિત થાય.
- (2) વિદ્યાર્થીઓ ગ્રામવિસ્તારના વિવિધ સામાજિક વિકાસના કાર્યક્રમોથી પરિચિત થાય.
- (3) વિદ્યાર્થીઓ ગાંધીજીના સર્વોદયના સિદ્ધાંતો થી પરિચિત થાય.
- (4) વિદ્યાર્થીઓ પ્રસિદ્ધ અર્થશાસ્ત્રીઓના વિવિધ સિદ્ધાંતો થી પરિચિત થાય.
- (5) વિદ્યાર્થીઓ પ્રદેશને આધારીત અને સુવિધાને લગતા વિવિધ કાર્યક્રમોથી પરિચિત થાય.
- (6) વિદ્યાર્થીઓ અમૂલ પેટન અને સૂક્ષ્મઘિરાણથી પરિચિત થાય.

એકમ :-1 ગ્રામવિકાસના કાર્યક્રમો

- (1.1) ગાંધીજીનો સર્વોદયનો સિદ્ધાંત
- (1.2) સમતોલ અને અસમતોલના વિકાસના સિદ્ધાંતો
- (1.3) Big Push ના આર્થિક વિકાસના સિદ્ધાંતો

એકમ :-2 ગ્રામવિકાસના સિદ્ધાંતો

- (2.1) એડમ સ્મિથ (Adam Smith) ના આર્થિક વિકાસના સિદ્ધાંતો
- (2.2) રિકાર્ડો (Ricardo) ના આર્થિક વિકાસના સિદ્ધાંતો
- (2.3) માલ્થુસ (Malthus) ના આર્થિક વિકાસના સિદ્ધાંતો
- (2.4) મૂડીવાદ અને આર્થિક વિકાસ

એકમ :-3 પ્રદેશને આધારીત અને સુવિધાને લગતા કાર્યક્રમો

- (3.1.1) સમાજ કલ્યાણ : અર્થ અને લક્ષણો
- (3.1.2) અનુસૂચિત જાતિઓનું કલ્યાણ અને કાર્યક્રમો
- (3.1.3) અનુસૂચિત આદિજાતિઓનું કલ્યાણ અને કાર્યક્રમો
- (3.1.4) અન્ય પછાત વર્ગોનું કલ્યાણ અને કાર્યક્રમો

(3.2) બંજર/પડતર જમીનનો વિકાસ

- (3.2.1) પડતર જમીનની વ્યાખ્યા
- (3.2.2) પડતર ભૂમિને ઉપજાવ બનાવવામાં વનીકરણની ભૂમિકા
- (3.2.3) પડતર ભૂમિ વિકાસ યોજનાઓ
- (3.2.4) સ્વયંસેવી સંસ્થાઓને અનુદાન સહાયતા
- (3.2.5) વિકેન્દ્રિત જન પૈદશાળાઓ

- (3.2.6) સામાજિક વનીકરણ
 (3.2.7)સામાજિક વનીકરણનો અર્થ
 (3.2.8) કાર્યનીતિ તથા કાર્યક્ષેત્ર
 (3.2.9) કાર્યક્રમ
 3.3 આવાસ/રાહેઠાણ (Residence)
 (3.3.1) આવાસની ભૂમિકા (Role of Residence)
 (3.3.2) ગ્રામવિકાસના સામાજિક,સાંસ્કૃતિક પરિબલ
 (3.3.3) ગ્રામવિકાસની સમસ્યા
 (3.3.4) પંચ વર્ષિય યોજનાઓમાં ગ્રામવિકાસ
 (3.3.5) રાષ્ટ્રીય આવાસ નીતિ (National Housing Policy)
 (3.3.6) સંગઠનાત્મક માળખું
 (3.3.7) કાર્યક્રમ(Programme)

એકમ :-4.1 ગ્રામવિસ્તારના સામાજિક વિકાસના કાર્યકર્મો

- (4.1.1) સર્વ માટે સ્વાસ્થ્ય (Health For All)
 (4.1.2) નેશનલ રુરલ હેલ્થ મિશન (NRHM)
 (4.1.3) આશા કાર્યક્રમ
 (4.1.4) રોગી કલ્યાણ સમિતિ
 (4.1.5) વિલેજ હેલ્થ સેનિટેશન એન્ડ ન્યુટ્રિશન કમિટી
 (4.1.6) આરોગ્ય સંભાળ સેવાનું વિતરણ
 (4.1.7) સાર્વત્રિક આરોગ્ય સંભાળ
 (4.1.8) બાલ આરોગ્ય કાર્યક્રમો

4.2 :- સ્વાસ્થ્ય સંભાળની જરૂરિયાતો (Health Care Needs)

- (4.2.1) સ્વાસ્થ્ય અર્થાત આરોગ્ય એટલે શું?
 (4.2.2) સ્વાસ્થ્ય સંભાળ એટલે શું?
 (4.2.3) બંધારણ અને આરોગ્ય સેવાઓ
 (4.2.4) ભારતમાં આરોગ્યની સ્થિતિ અને તેની અસર
 (4.2.5) સ્વાતંત્ર્ય પ્રાપ્તિ બાદ આરોગ્ય સ્તરમાં સુધારો
 (4.2.6) સ્વાસ્થ્ય સંભાળની વર્તમાન સ્થિતિ
 (4.2.7) રાષ્ટ્રીય સ્વાસ્થ્ય નીતિ

4.3:- કુટુંબ /પરિવાર કલ્યાણ સેવાઓ (Family Welfare Service)

પ્રસ્તાવના

- (4.3.1) કુટુંબ /પરિવાર કલ્યાણ સેવાઓની આવશ્યકતા
 (4.3.2) જન્મદર નીચો હોવાના કારણો
 (4.3.3) કુટુંબ /પરિવાર કલ્યાણ સેવાઓના વિકાસ સંગઠનાત્મક માળખું

(4.3.4) કુટુંબ /પરિવાર કલ્યાણની વિવિધ સેવાઓ

(4.3.5) માતૃ-શિશુ સ્વાસ્થ્ય સેવાઓ (M.C.H)

(4.3.6) પ્રેરણા

(4.3.7) સંશોધન અને પ્રશિક્ષણ

4.4 : સ્ત્રીઓના વિકાસ/કલ્યાણના કાર્યક્રમો (Welfare Of Women)

પ્રસ્તાવના

(4.4.1) સ્ત્રીઓ માટેની નીતિ

(4.4.2) સ્ત્રીઓના કલ્યાણ માટેની યોજનાઓ

(4.4.3) માતૃત્વ સહયોગ યોજના

(4.4.4) સ્ત્રીઓ માટે તાલીમ અને રોજગાર કાર્યક્રમ

4.5:-બાળકોના કલ્યાણ/વિકાસના કાર્યક્રમો (Welfare Of Children)

પ્રસ્તાવના

(4.5.1) સંકલિત બાળવિકાસ યોજના

(4.5.2) કામ કરતી માતાઓના બાળકો માટે ઘોડિયાઘર યોજના

(4.5.3) સંકલિત બાળ સુરક્ષા યોજના

(4.5.4) ચાઇલ્ડ સેવાઓ

(4.5.5) કામકરતા બાળકોના કલ્યાણ માટેની યોજના

(4.5.6) ધનલક્ષ્મી યોજના

(4.5.7) બાળક એવોર્ડ યોજના

(4.6) ગ્રામવિકાસમાં શિક્ષણ

પ્રસ્તાવના

(4.6.1) ફરજિયાત પ્રાથમિક શિક્ષણની જોગવાઈ

(4.6.2) બંધારણીય જોગવાઈ

(4.6.3) 1976 નો બંધારણીય સુધારો

(4.6.4) શિક્ષણની રાષ્ટ્રીય નીતિ

(4.6.5) નવમી પંચવર્ષીય યોજના

(4.6.6) પ્રાથમિક શિક્ષણને સાર્વત્રિક બનાવવા માટેના પગલા

(4.6.7) શિક્ષણનો મૂળભૂત અધિકાર

(4.6.8) સર્વશિક્ષા અભિયાન

(4.6.9) જનશાળા કાર્યક્રમ

એકમ:-5

અમૂલ પેટર્ન (Amul Pattern)

સૂક્ષ્મ ધિરાણ (Micro Finance Concept)

સંદર્ભગ્રંથ:-

પુસ્તકનું નામ	લેખક	પ્રકાશક
1. ગ્રામીણ વિકાસ	બાબુભાઈ અવરાણી	અનડા બુક ડીપો, અમદાવાદ
2. સામાજિક કાનૂની કરણ અને સમાજ કલ્યાણ	જે.કે.દવે	અનડા બુક ડીપો, અમદાવાદ
3. Rural Development Programmes and Strategies વસંત દેસાઈ		હિમાલયા પબ્લિકેશન હાઉસ, મુંબઈ
4. Rural Development	સુંદરમ સત્યા	હિમાલયા પબ્લિકેશન હાઉસ, મુંબઈ

T.Y BRS
Sem. V

T.Y B.H.S (SEM-5)

विषय - भारतीय संविधानाचा परिचय
Introduction to Indian Constitution

~~मार्क्स - 100~~
Elective 11.3

Credit - 3
Marks - 100

अध्यायक्रम:-

1) राज्य संविधानाची विभाषणा

1) इतिहास आणि राज्य संविधानाची सुरुवात

2) राज्य संविधानाची विभाषणा

3) भारतीय राज्य संविधानाची बुद्धिलीळा आणि लिंगे मध्ये

2) भारतीय राज्य संविधानाचे आधारभूत भाग

1) समाजलागू अधिकार

2) स्थानिकशासनाचा अधिकार

3) श्रमिकाधिकार अधिकार

4) धार्मिक स्थानिकशासनाचा अधिकार

5) सांस्कृतिक शिक्षणाचा अधिकार

6) राज्याचा अधिकाराचा अधिकाराने उपाय

3) राज्य सरकारचे मार्गदर्शक सिद्धांत

1) राज्याची संसदीय विभाषणा

4) भारतीय न्यायपालिका पद्धति आणि अर्धी शक्ति आणि व्यवस्था

1) भारतीय न्यायपालिका विभाषणा आणि मुख्य न्यायाधीश

2) भारतीय न्यायपालिका व्यवस्था

- 5) રાજ્ય અધિકારીઓની સુધારા કે કિસ્કીર
6) ભાષામાં રાજ્ય અધિકારીઓની કાર્યપુલાની

સંબંધિત :-

ભારતીય અધિકારી

B.R.S.

SEMESTER - 6 COURSE

FACULTY OF RURAL STUDIES પ્રથમ વર્ષ (first year)

U.G COURSES IN

BACHELOR OF RURAL STUDIES (BRS)

SEMESTER-6 COURSE

SR.NO	PARTICULARS	CREDIT	REPORT(EXTERNAL)	ORAL -VIVA (EXTERNAL)	TOTAL MARKS
1	INTERNSHIP-1	06 8	100	50	150
2	INTERNSHIP-2	06 8	100	50	150
3	DISSERTATION WORK (50 DAY)	8 10	150	50	200
-	TOTAL	18 26	350	150	500

- ૨૨૦૦
- ❖ ઉપરોક્ત બંને intership પેકી કોઈપણ એક intership કૃષિ, પશુપાલન, બાગાયત, અને વિસ્તરણ તેમજ ગ્રામ વિકાસની કામગીરી કરતી સરકારી, અર્ધસરકારી, સહકારી, કે સ્વૈચ્છીક સંસ્થાઓમાં આપવાની રહેશે. જેમાં મુખ્ય વિષયમાં ધ્યાનમાં રાખવાનો અવસર રહેશે.